

แนวทางการจัดตั้งตลาดนัดชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน
บ้านห้วยโค้ง ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

อนรรักษ์ ไชยปิ่น

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

แนวทางการจัดตั้งตลาดนัดชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน
บ้านห้วยไค้ ตำบลยางเปียง อำเภอมวกก่อ จังหวัดเชียงใหม่

อนรรตน์ ไชยปิ่น

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนากฎมสังคมอย่างยั่งยืน

พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ศรีเงินยวง)

วันที่ 24 เดือน พ.ค. พ.ศ. 60

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ สุวรรณรักษ์)

วันที่ 16 เดือน มิ.ย. พ.ศ. 60

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนัญญา เสถียรพิระกุล)

วันที่ 22 เดือน พ.ค. พ.ศ. 60

ประธานอาจารย์ประจำหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ศรีเงินยวง)

วันที่ 22 เดือน พ.ค. พ.ศ. 60

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เม่งอำพัน)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 10 เดือน มิ.ย. พ.ศ. 60

ชื่อเรื่อง	แนวทางการจัดตั้งตลาดนัดชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน
ชื่อผู้เขียน	บ้านห้วยโค้ง ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อปริญญา	ว่าที่ร้อยตรี อนรรธน์ ไชยปิน
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ศรีเงินยวง

บทคัดย่อ

ในชุมชนกะเหรี่ยง ตลาดนัดชุมชน เป็นสิ่งแปลกใหม่ที่ไม่เคยเกิดขึ้น เนื่องจากในชุมชนดังกล่าวยังใช้ระบบการแลกเปลี่ยนสินค้าแบบดั้งเดิม ไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อขายแบบเป็นระบบตลาด ทำให้การกระจายสินค้าจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคทำได้ยากลำบาก กระจายอยู่ในพื้นที่จำกัด ในการศึกษาได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มหมู่บ้านที่มีการส่งเสริมการสร้างผลผลิตทางการเกษตรเพื่อบริโภคในชุมชนและได้ทดลองสร้างตลาดนัดชุมชน (กลุ่มที่ 1) ได้แก่ หมู่บ้านห้วยโค้ง และหมู่บ้านปิตุศิ กลุ่มบ้านที่ได้รับการส่งเสริมด้านการสร้างผลผลิตทางการเกษตรในชุมชนแต่ไม่ได้ทดลองการสร้างตลาดนัดชุมชน (กลุ่มที่ 2) ได้แก่ หมู่บ้านขุนหาด และหมู่บ้านห้วยตองหลวง และกลุ่มบ้านที่ไม่ได้รับการส่งเสริมการสร้างผลผลิตด้านการเกษตรเพื่อบริโภคในชุมชน และไม่ได้ทดลองสร้างตลาดนัดชุมชน (กลุ่มที่ 3) ได้แก่ หมู่บ้านแม่แฮหลวง และหมู่บ้านแม่แฮน้อย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความต้องการบริโภค อุปโภคสินค้าประเภทต่างๆ ของชุมชน 2) เพื่อศึกษาชนิด ปริมาณการผลิตของสินค้าที่ผลิตได้ในชุมชน 3) เพื่อศึกษาภาวะโภชนาการของชุมชน เพื่อวางแผนการผลิตสินค้าชุมชน 4) เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดตั้งตลาดนัดชุมชนเพื่อพึ่งตนเอง โดยในการศึกษาจะทำการศึกษาในหมู่บ้านตัวอย่างจำนวน 6 หมู่บ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำขุนแม่หาดตอนบน ประชากรศึกษาจำนวน 254 ครัวเรือน จำนวนทั้งสิ้น 1,389 คน

จากการศึกษาความต้องการในการบริโภคสินค้าประเภทต่างๆ พบว่ารูปแบบการเลือกกินของประชากรในพื้นที่จะแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ การกินตามความพึงพอใจ และการกินตามเทศกาล โดยอาหารโปรตีนจากเนื้อสัตว์ส่วนใหญ่ที่มีการซื้อเพื่อบริโภค ได้แก่ เนื้อหมู มีความต้องการ 1,058 กิโลกรัม เนื้อไก่ 329.90 กิโลกรัม ไข่ไก่ 46,242 ฟอง ปลา น้ำจืด 224.25 โดยสินค้าประเภทอื่นที่มีการซื้อเพื่อใช้ในการบริโภค ได้แก่ อาหารทะเล 397.56 กิโลกรัม ปลากระป๋อง 663.63 กิโลกรัม ผักสด จำนวน 4,839.40 กิโลกรัม และข้าวสาร 8,138.9 กิโลกรัม ในการศึกษาปริมาณการผลิตสินค้าจะทำการศึกษาการผลิตในกลุ่มเนื้อสัตว์ซึ่งเป็นกลุ่มของอาหารที่สามารถผลิตได้อย่างจำกัดในแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะมีการผลิตเนื้อสัตว์แต่ละกลุ่มที่เป็นจุดเด่น และมีปริมาณการผลิตได้ที่แตกต่างกัน โดยสัตว์ที่สามารถ

ผลิตได้ในหมู่บ้าน ได้แก่ หมู ไก่ เป็ด วัว ควาย และปลา ซึ่ง หมู และไก่จะเป็นสัตว์เลี้ยงที่สามารถพบได้โดยปกติแทบทุกหมู่บ้าน เนื่องจากเป็นสัตว์ที่มีความจำเป็นในการนำมาใช้ในงานประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ ของชุมชน ซึ่งจากการศึกษาจะพบว่า ปลาซึ่งเป็นสัตว์ที่มีความจำเพาะในการผลิต และใช้วิธีการในการผลิตที่แตกต่างกับสัตว์ชนิดอื่นๆ จะสามารถพบได้ในหมู่บ้านที่มีการส่งเสริมด้านการเกษตรกรรมอย่างเป็นกิจจะลักษณะ โดยแต่ละชุมชนจะมีชนิดของสัตว์ที่สามารถผลิตได้ดีแตกต่างกัน เช่น ในหมู่บ้านแม่แฮหลวงจะมีการผลิตวัวได้สูงที่สุด มีปริมาณมากถึง 43,800 กิโลกรัม ต่อปี หมู่บ้านปิตุคิสามารถผลิตปลาได้มากถึง 23,520 กิโลกรัมต่อปี หมู่บ้านห้วยโค้งสามารถผลิตเนื้อหมูได้สูงที่สุด มีปริมาณการผลิตมากถึง 9,600 กิโลกรัมต่อปี ห้วยตองหลวงมีการผลิตเนื้อไก่มากที่สุด 866 กิโลกรัมต่อปี โดยผลผลิตจากสัตว์ใหญ่ในชุมชน เช่น หมู วัว ควาย ผู้เลี้ยงจะไม่นิยมฆ่าเพื่อบริโภคในครัวเรือนเนื่องจากเป็นสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ไม่สามารถบริโภคให้หมดได้ในคราวเดียวและผู้ชำแหละจะเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายตั้งแต่การเลี้ยงไปจนถึงการชำแหละโดยไม่ได้อะไรตอบแทนจากการเลี้ยงเนื่องจากเป็นการแบ่งปันเนื้อให้แก่ผู้อาศัยร่วมชุมชน การฆ่าสัตว์ใหญ่เพื่อบริโภคจึงไม่เป็นที่นิยมนัก ในขณะที่สัตว์เล็ก เช่น ปลา ไก่ และเป็ด จะสามารถฆ่าเพื่อบริโภคในครัวเรือนได้โดยสะดวก

การทดลองเปิดตลาดนัดชุมชน เพื่อให้เกิดการกระจายสินค้าจากผู้ผลิตไปถึงผู้บริโภคได้โดยง่าย โดยใช้อาหารที่สามารถผลิตได้จากชุมชนผ่านการส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ เป็นสินค้าหลักในการซื้อขาย ทำการเก็บข้อมูล มูลค่า ปริมาณ และจำนวนผู้ซื้อสินค้าในตลาดนัดชุมชน เปรียบเทียบกับปริมาณความต้องการอาหารจากปริมาณการบริโภคโดยปกติในชุมชนเพื่อหาสัดส่วนการทดแทนด้านอาหาร และพฤติกรรมการซื้อขายเพื่อใช้ในการบริโภคของชุมชน พบว่า มีการตอบรับที่ดีทั้งจากภายในชุมชน และชุมชนใกล้เคียง มีผู้ให้ความสนใจเดินทางมาจับจ่ายซื้อสินค้า 2,445 ครั้ง เฉลี่ยครั้งละ 611.25 (± 107.78 S.D.) ครั้งต่อการเปิดตลาดนัด (จากการทดลองเปิดตลาดนัดชุมชน 4 ครั้ง) มีผู้ขายสินค้าจากแต่ละชุมชนรวมทั้งสิ้น 14 ราย มีสินค้าประเภทอาหาร ประเภทผักสด เนื้อหมู เนื้อปลา และเนื้อไก่เป็นหลัก มีมูลค่าหมุนเวียนในตลาดเฉลี่ยคราวละ 34,725 บาท ($\pm 6,229.48$ S.D.) และชุมชนมีแนวทางในการจัดตั้งตลาดนัดชุมชน 3 รูปแบบ คือ 1) ตลาดนัดกลางชุมชน 2) ตลาดนัดเฉพาะในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ 3) ตลาดนัดกึ่งถาวรตามเส้นทางการสัญจรผ่านของชุมชน

ผลสัมฤทธิ์จากการจัดตั้งตลาดนัดชุมชน ได้ทำการวิเคราะห์ผลจากค่าดัชนีมวลกาย ซึ่งเป็นค่าที่นิยมใช้บ่งบอกถึงสภาวะชุมชน และความสมดุลของภาวะโภชนาการของชุมชน จากการเก็บข้อมูลตัวอย่างจำนวน 1,389 คน พบว่า ประชากรในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 จะมีค่าดัชนีมวลกายสูงกว่า กลุ่มบ้านที่ 3 ในทุกช่วงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) โดยในกลุ่มหมู่บ้านห้วยโค้ง และกลุ่มหมู่บ้านปิตุคิ ซึ่งเป็นกลุ่มบ้านที่มีการผลิตสินค้าป้อนเข้าสู่ตลาดนัดชุมชนจะมีค่าดัชนีมวลกายโดยเฉลี่ยตลอดอายุขัย เท่ากับ 20.98 ± 2.34 และ 20.16 ± 2.07 (หมู่บ้านห้วยโค้ง และหมู่บ้านปิตุคิ ตามลำดับ) ในส่วนของหมู่บ้านกลุ่มที่ 2 ที่มีลักษณะเป็นแต่ผู้ซื้อสินค้าในตลาดชุมชนจะมีค่าดัชนีมวลกายที่ไม่แตกต่างจากใน

กลุ่มที่ 1 ที่เป็นทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย ซึ่งจากการศึกษาจะพบว่ากลุ่มที่สองซึ่งได้แก่กลุ่มบ้านห้วยตองหลวง และหมู่บ้านขุนหาด จะมีค่าดัชนีมวลกายเท่ากับ 21.21 ± 1.95 และ 20.74 ± 2.58 ตามลำดับ ในหมู่บ้านกลุ่มที่ 3 ได้แก่ หมู่บ้านแม่แฮ และหมู่บ้านแม่แฮหลวง จะมีค่าเฉลี่ยมวลกายตลอดช่วงอายุที่ต่ำกว่าสองกลุ่มแรกอย่างเห็นมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) โดยมีค่าเท่ากับ 18.82 ± 2.04 และ 18.66 ± 5.96

จากการทดลองจะเห็นว่าการเปิดตลาดนัดชุมชน จะมีส่วนช่วยในการกระจายสินค้าจากผู้ผลิตไปถึงผู้บริโภค และยังช่วยให้ต้นทุนในการสร้างผลผลิตในชุมชนแบบพึ่งพาอาศัยกัน ไม่ตกเป็นภาระแก่ผู้ผลิตเพียงผู้เดียวซึ่งการหมุนเวียนของทั้งเม็ดเงิน และผลผลิตที่เกิดขึ้น ก็จะช่วยให่วงจรการผลิตเกิดความสมบูรณ์ และสามารถพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชนในถิ่นทุรกันดารได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ชุมชนกระเหรี่ยง, ตลาดนัดชุมชน, การพึ่งพาตนเอง

Title	Guidelines for the Establishment of Community Market for Self-reliance of Huay Kong Village, Yang piang Sub-district, Omkoi District, Chiang Mai Province
Author	Acting Sub Lt. Anurat Chaipin
Degree	Master of Science in Geosocial Based Sustainable Development
Advisor Committee Chairperson	Associate Professor Dr. Kriangsak Sringernyuang

ABSTRACT

The community occasional market in a Karen community is a novelty which has never happened. This is because the said community still uses the traditional barter trade system and there is no group forming for product selling in the market system. Thus product distribution from the producer to the consumer is difficult. This study classifies the sample group into 3 groups: 1) the village group having agricultural yield production promotion for community consumption (group 1) and this group consists of Huaykhong and Pitukhi villages; 2) The group having no promotion on agricultural yield production for community consumption (group 2) and this group consists of Khunhad and Huaytongluang villages; and 3) the group having no community occasional market try-out and this group consists of Maehaeluang and Maehaenoi villages. The objectives of this study are to explore: 1) community needs for consumption of various product types; 2) types and an amount of products produced by the community; 3) conditions of community nutritions; and 4) a guideline for the establishment of the community occasional market for self-reliance. The sample group in this study consists of 1,389 persons in 6 villages located in upper Maehad watershed area (254 households).

According to the study on needs for consumption of various types of products, it is found that people in the study area consume products based on 2 forms: satisfaction and season. They mostly consume pork (1,058 kg.) and followed by chicken (329.90 kg.), chicken egg (46,242 egg), and fresh water fishes (224.25 kg.). Other products include seafood (397.56 kg.), canned fish (663.63 kg.), vegetables (4,839.40 kg.) and rice grain (8,138.9 kg.). Findings show that each village can produce animal meat (pork, chicken, duck, buffalo meat, and fish) with different production amount. It is

found that fish is specialty in production and its production method is different from others and can be found in villages having specific agricultural extension.

Each village has different good animal production such as Maehae village can produce the highest amount of cattle (43,800 kg. per year); Pitukhi village can produce the highest amount of fishes (23,520 kg. per year); Huaykhong village can produce the highest amount of pork (9,600 kg. per year); and Huaytongluang village can produce the highest amount of chicken meat (866 kg. per year). Those who rear big animals do not prefer to kill it for household consumption whereas small animals like fish, chicken, and duck can be killed for household consumption.

There is community occasional market try-out for product distribution from the producer to the consumer and it is well accepted by the community and neighbors. That is, interested people purchase products in the community occasional market for 2,445 times, 611.25 baht per visit (S.D. = ± 107.78). There are 14 persons selling products in the community occasional market. The products mainly include fresh vegetables, pork, fish, and chicken meat with the cash flow for 34,725 baht per day on average ($\pm 6,229.48$ S.D.). Besides, the community has a guideline for the establishment of the community occasional market which includes 3 forms: central community occasional market; a specific occasional market in the village; and a semi-permanent occasional market along the transportation route of the community.

Regarding the achievement of the community occasional market establishment, it is found that the population in group 1 and 2 have a biomass index higher than those of group 3 of all age-interval with a statistical level ($P < 0.05$). Huaykhong and Pitukhi villages products for the community occasional market with an average body mass index throughout the age for 20.98 ± 2.34 and 20.16 ± 2.07 , respectively. Meanwhile, group 2 performs as purchasers which the body mass index is not different from that of group 1 as both seller and the purchaser. Findings show that group 2 (Huaytongluang and Khunhad villages) had body mass index value = 21.21 ± 1.95 and 20.74 ± 20.58 , respectively. Meanwhile, that of group 3 (Maehae and Huaytongluang) is lower with a statistical significance level ($P < 0.05$) (18.82 ± 2.04 and 18.66 ± 5.96 , respectively).

Thus, it can be seen that the establishment of the community occasional market helps distribute products from the producer to the consumer. Besides, the production cost is not the burden of the producer only. Cash flow and yields can help the production cycle be perfect and it helps the community economic system be sustainable.

Keywords: Karen community, community occasional market, self-reliance

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ อาจารย์กฤษณะพงศ์ กิรติกร ที่ได้ให้โอกาสในการดำเนินการวิจัยนี้ และยังให้เกียรติเป็นประธานในพิธีเปิดตลาดนัดชุมชนบ้านห้วยโค้ง และให้การช่วยเหลือจนงานวิจัยผ่านพ้นไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณ อาสาสมัครจากแต่ละชุมชนที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการตลาดให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณ ทีมนักวิจัยจากคณะเทคโนโลยีการประมงฯ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเก็บข้อมูล และร่วมวางแผนในการดำเนินกิจกรรมตลาดนัด

กราบขอบพระคุณ ทีมนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าธนบุรี และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาทุกท่าน ที่ได้สละเวลาและให้ความช่วยเหลือในการเดินทาง และดำเนินกิจกรรมในครั้งนี้

อนรรตน์ ไชยปิน
พฤษภาคม 2560

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(6)
กิตติกรรมประกาศ	(8)
สารบัญ	(9)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(12)
สารบัญภาพผนวก	(14)
บทที่ 1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
สมมติฐานการวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	4
นิยามศัพท์	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	6
ทฤษฎีการพึ่งพาตนเองของชุมชนชนบท	10
แนวคิดเกี่ยวกับภูมิสังคม	13
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	16
กรอบแนวคิดการวิจัย	20
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย	21
สถานที่ดำเนินการวิจัย	21
ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	22
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	24
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	25
การวิเคราะห์ข้อมูล	28
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	29
วิจารณ์ผลการทดลอง	70

บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ

76

ข้อเสนอแนะ

78

บรรณานุกรม

79

ภาคผนวก

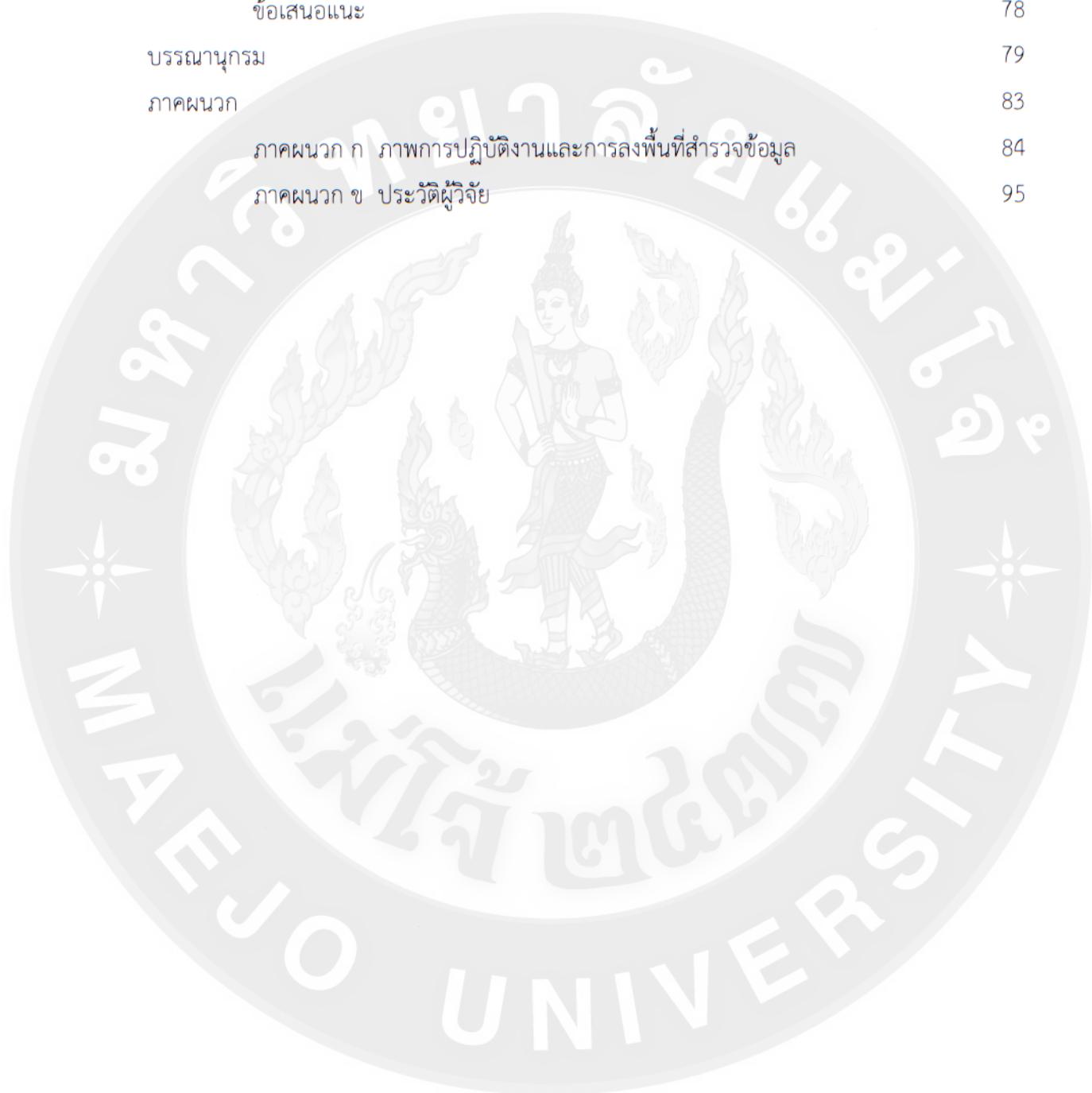
83

ภาคผนวก ก ภาพการปฏิบัติงานและการลงพื้นที่สำรวจข้อมูล

84

ภาคผนวก ข ประวัติผู้วิจัย

95

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนแบบสอบถามด้านความต้องการในการบริโภคสินค้าแต่ละประเภท แยกตามหมู่บ้าน	23
2	ปริมาณความต้องการอาหารแต่ละชนิดในแต่ละหมู่บ้านที่ทำการศึกษา (หน่วย: กิโลกรัม)	49
3	จำนวนสัตว์แต่ละชนิดที่เลี้ยงในชุมชนที่ทำการศึกษาในแต่ละรอบปี	52
4	ค่าดัชนีมวลกาย และสถิติประชากรในแต่ละหมู่บ้าน	62
5	ความแตกต่างของค่าดัชนีมวลกายตลอดช่วงอายุขัยของประชากรในแต่ละกลุ่ม	67
6	ปริมาณสินค้าที่จำหน่ายและขายได้ในการเปิดตลาดนัดชุมชนแต่ละครั้ง	69

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดการวิจัย	20
2 แผนที่หมู่บ้านในกลุ่มหมู่บ้านห้วยไค้ ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่	21
3 อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าประเภทอาหารโปรตีนในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านห้วยไค้	31
4 ปริมาณความต้องการอาหารที่ใช้ในการบริโภคในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านห้วยไค้	32
5 อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารเพื่อบริโภคในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านปิตุคี	34
6 ปริมาณความต้องการอาหารที่ใช้ในการบริโภคในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านปิตุคี	35
7 อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารเพื่อบริโภคในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านห้วยตองหลวง	37
8 ปริมาณความต้องการอาหารที่ใช้ในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านห้วยตองหลวง	37
9 อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารเพื่อบริโภคในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านขุนหาด	39
10 ปริมาณความต้องการอาหารที่ใช้ในการบริโภคในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านขุนหาด	40
11 อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านแม่แฮหลวง	42
12 ปริมาณความต้องการอาหารที่ใช้ในการบริโภคในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านแม่แฮหลวง	43
13 อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านแม่แฮน้อย	44
14 อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการซื้อวัตถุดิบอาหารในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านแม่แฮน้อย	45
15 ปริมาณความต้องการใช้อาหารในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านแม่แฮน้อย	46
16 ปริมาณความต้องการอาหารแต่ละประเภทในการสร้างตลาดนัดชุมชน	48
17 ร้อยละการผลิตเนื้อสัตว์แต่ละประเภทในหมู่บ้านห้วยไค้	52
18 ร้อยละการผลิตเนื้อสัตว์แต่ละประเภทในหมู่บ้านปิตุคี	53
19 ร้อยละการผลิตเนื้อสัตว์แต่ละประเภทในหมู่บ้านห้วยตองหลวง	54
20 อัตราส่วนการผลิตเนื้อสัตว์แต่ละประเภทในหมู่บ้านขุนหาด	55
21 ร้อยละการผลิตเนื้อสัตว์แต่ละประเภทในหมู่บ้านแม่แฮหลวง	56
22 ร้อยละการผลิตเนื้อสัตว์แต่ละประเภทในหมู่บ้านแม่แฮน้อย	57
23 ปริมาณการผลิตเนื้อสัตว์ชนิดต่างๆ ในแต่ละหมู่บ้าน	59
24 ดัชนีมวลกาย (BMI) ของกลุ่มประชากรในแต่ละช่วงอายุ	60
25 ร้อยละของประชากรในแต่ละช่วงอายุ	61
26 ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนสูงและน้ำหนักของประชากรในหมู่บ้านห้วยไค้	63
27 ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนสูงและน้ำหนักของประชากรในหมู่บ้านปิตุคี	64

ภาพที่		หน้า
28	ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนสูงและน้ำหนักของประชากรในหมู่บ้านห้วยดองหลวง	64
29	ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนสูงและน้ำหนักของประชากรในหมู่บ้านขุนหาด	65
30	ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนสูงและน้ำหนักของประชากรในหมู่บ้านแม่แฮ	65
31	ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนสูงและน้ำหนักของประชากรในหมู่บ้านแม่แฮน้อย	66

สารบัญภาพผนวก

ภาพผนวกที่		หน้า
1	ลักษณะทางกายภาพทั่วไปของชุมชนกะเหรี่ยงในกลุ่มตำบลยางเปียง	85
2	ความยากลำบากของการเดินทางในฤดูฝนของพื้นที่ศึกษา	85
3	การประชุมเพื่อเตรียมตัวจัดตั้งตลาดนัดโดยตัวแทน และผู้นำชุมชนในหมู่บ้านห้วยไค้	86
4	การประชุมทำประชาพิจารณ์ในการจัดตั้งตลาดนัดฯ และกำหนดบทบาทหน้าที่	86
5	การลงมติระหว่างชุมชน กระจายข่าวการจัดตั้งตลาดนัดฯ และจัดหาผู้ขายในกลุ่ม	87
6	พิธีเปิดตลาดนัดชุมชนหมู่บ้านห้วยไค้	87
7	เครือข่าย และภาคีผู้ร่วมงานในการจัดตั้งตลาดนัดชุมชนบ้านห้วยไค้	88
8	สินค้าในกลุ่มเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันที่นำมาจำหน่ายในตลาดนัดฯ	88
9	กระเทียม และน้ำผึ้งป่าที่ถูกนำมาจำหน่ายในตลาดนัดฯ	89
10	ผักกาดพื้นบ้านเป็นอาหารที่สำคัญในชุมชนกะเหรี่ยง	89
11	กลุ่มอาสาสมัครที่ผลิตผักกาดพื้นบ้านเพื่อจำหน่าย	90
12	สินค้าในกลุ่มเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มที่ถูกนำมาจำหน่ายในตลาดนัดฯ	90
13	น้ำผึ้งป่าและผักขมป่าจากผู้ค้าในหมู่บ้านห้วยไค้	91
14	บรรยากาศโดยทั่วไปของตลาดนัดฯ	91
15	ลูกพันธุ์ปลาที่สามารถเพาะพันธุ์ได้ในหมู่บ้านปิตุคี และไก่เนื้อที่ได้รับการส่งเสริมในการเลี้ยงภายในหมู่บ้าน	92
16	ปลาสดที่เลี้ยงได้จากบ่อส่วนตัวของอาสาสมัครในหมู่บ้านปิตุคี และหมู่บ้านห้วยไค้	92
17	ไก่บ้าน และปลาสดที่ถูกนำมาจำหน่ายในตลาดนัดฯ	93
18	กระเทียมสดที่สามารถปลูกได้ในชุมชนบ้านห้วยไค้	93
19	ปลาเนื้อจากบ่อเลี้ยงในพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริมจากนักวิจัย คณะเทคโนโลยีการประมงและทรัพยากรทางน้ำ มหาวิทยาลัยแม่โจ้	94
20	ซังน้ำหนักรและวัดส่วนสูงเพื่อเก็บข้อมูลโดยมีผู้ช่วยเป็นชาวกะเหรี่ยงในชุมชน	94

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้โดยเสด็จพระราชดำเนนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถไปทรงเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ชนบทและท้องถิ่นทุรกันดารห่างไกลทั่วทุกภาคของประเทศไทย ทรงพบว่ามิราษฎรอีกเป็นจำนวนมากที่ยังอยู่ในภาวะยากลำบาก โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้รับโอกาสในการศึกษาพัฒนาเท่าเทียมกันทุกคน ทำให้สนพระทัยและมีพระราชหฤทัยมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือราษฎรเหล่านั้นให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้นในปี พ.ศ.2523 พระองค์จึงทรงเริ่มงานพัฒนาของพระองค์เองด้วยการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่อยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทุกคนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีโอกาสได้รับความรู้และฝึกฝนตนเองสามารถพัฒนาตนเองให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้พร้อมที่จะเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเป็นแนวทางสู่ความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ **“เศรษฐกิจพอเพียง”** ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงยึดเป็นแบบอย่างมาโดยตลอด (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2550)

ตลาดเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าของมนุษย์มาอย่างช้านาน โดยพบว่าตลาดเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนากิจการของเทคโนโลยี และการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ระหว่างอารยธรรม เช่น ตลาดการค้าในเส้นทางสายไหม ศูนย์กลางการค้าในอียิปต์โบราณ ซึ่งสินค้าที่มีอยู่ในตลาดจะเป็นสินค้าที่มีความจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นหลัก รองลงมาจะได้แก่ สินค้าฟุ่มเฟือยประเภทต่างๆ ซึ่งสินค้าฟุ่มเฟือยก็ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน

ในพื้นที่ทุรกันดาร ตลาดเป็นกลไกที่สำคัญในการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้า และเทคโนโลยีต่างๆ ในอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาในเบื้องต้นพบว่า แต่ละชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำขุนแม่หาดตอนบนมีความสามารถในการผลิตสินค้าที่แตกต่างกันออกไป ทั้งทางด้านคุณภาพและชนิดของสินค้า ซึ่งเทคโนโลยีในการผลิตของแต่ละชุมชนก็แตกต่างกันไปด้วยเช่นกัน เนื่องจากในแต่ละชุมชนจะมีความเป็นเอกเทศ และมีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างชุมชนน้อย ทำให้การพัฒนาเทคโนโลยีในการผลิตสินค้า เป็นไปได้ช้า อีกทั้งหน่วยงานที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนในเขตพื้นที่ทุรกันดาร เช่น โรงเรียน ศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยแม่ฟ้าหลวง หน่วยจัดการต้นน้ำ โครงการตามพระราชดำริ เป็นต้น ที่ต้องการสินค้า

สำหรับชีวิตประจำวัน จำเป็นต้องไปซื้อสินค้าในเมืองใหญ่ทำให้มีเงินต่างๆ ของชุมชน ตกอยู่กับพ่อค้าในตัวเมือง อีกทั้งคุณภาพอาหารและสินค้าที่ได้บ่อยครั้งจะมีความเสื่อมสภาพตามระยะเวลาในการขนส่งและจำเป็นที่จะต้องใช้เงินในการขนส่งอาหาร หรือสิ่งของจำเป็นจำนวนมาก ซึ่งเงินค่าขนส่งดังกล่าว หากสามารถนำมาซื้อสินค้าในชุมชน ก็จะสามารถเพิ่มปริมาณ และคุณภาพของสินค้าได้มากขึ้น

นอกจากนี้ จากการศึกษาสภาพบริบทชุมชนชาวไทยภูเขาในพื้นที่อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงพบว่า ในแต่ละชุมชนจะมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หรือใช้ในงานรื่นเริง และกิจกรรมต่างๆ ซึ่งหากเป็นสัตว์เล็ก เช่น ไก่ ปลา ในการฆ่าเพื่อบริโภค ก็จะสามารถบริโภคได้หมด แต่หากเป็นสัตว์ใหญ่ เช่น หมู วัว ควาย การฆ่าเพื่อบริโภคในครัวเรือน จะทำให้มีอาหารเหลือเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุดังกล่าวนี้นี้ จึงทำให้ประชากรในพื้นที่ได้รับสารอาหารประเภทโปรตีนจากเนื้อสัตว์เป็นครั้งคราว ไม่ต่อเนื่อง ซึ่งหากมีการฆ่าเพื่อจำหน่าย จะทำให้เกิดการพัฒนาทั้งทางด้านเทคโนโลยีปศุสัตว์ เทคโนโลยีแปรรูปอาหาร เกิดขึ้นในชุมชน โดยตลาดจะเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การกระจายสินค้าประเภทเนื้อสัตว์ ทำได้ดียิ่งขึ้น และยังทำให้ประชากรในพื้นที่ได้รับโปรตีนจากเนื้อสัตว์อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากในการฆ่าสัตว์เพื่อบริโภคหนึ่งครั้ง เจ้าของสัตว์จำเป็นต้องแบกรับภาระด้านการเลี้ยงดู และจำเป็นต้องแจกจ่ายให้กับชาวบ้านในชุมชนเดียวกัน ซึ่งเจ้าของสัตว์เป็นผู้แบกรับค่าใช้จ่ายทั้งหมด ตลาดจะเป็นตัวบีบบังคับให้เกิดการซื้อขาย โดยมีเงินเป็นตัวกลาง ลดภาระของเจ้าของสัตว์ โดยเจ้าของสัตว์จะได้เงินเป็นค่าตอบแทนจากการเลี้ยงสัตว์เพื่อขาย ทำให้เกิดการหมุนเวียนของเงินภายในและระหว่างชุมชน ลดการนำเข้าสินค้าประเภทเนื้อสัตว์จากภายนอกชุมชน ทำให้มีเงินยังคงหมุนเวียนในชุมชน ไม่รั่วไหลออกนอกชุมชน อีกทั้งหน่วยงานที่ส่งเสริมด้านความเป็นอยู่ของชุมชน ยังสามารถเลือกซื้อสินค้าภายในชุมชน เพื่อมาใช้อุปโภค บริโภค ในองค์กรได้มากขึ้น เป็นการนำเงินจากภายนอกชุมชนเข้ามาหมุนเวียนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น

ตลาดนัดชุมชนจะสามารถช่วยให้ประชากรในชุมชนรู้จักการวางแผน และแนวทางในการผลิตสินค้าประเภทต่างๆ เพื่อป้อนเข้าสู่ตลาด ซึ่งตลาดจะช่วยให้สถาบันชุมชนเกิดความเข้มแข็งมากขึ้น ทั้งจากทางด้านการพัฒนาเทคโนโลยีด้านต่างๆ โดยการถ่ายทอดถึงกันระหว่างชุมชน ทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารเพิ่มมากขึ้น เกิดการหมุนเวียนของเงินในระบบ ภายในชุมชนและระหว่างชุมชนมากขึ้น ประชาชนมีเงินออมเพิ่มมากขึ้น ลดภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อซื้อสินค้า เกิดการรวมกลุ่มในระหว่างชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางในการผลิตสินค้าประเภทต่างๆ ร่วมกัน และยังสามารถถึงสินค้าที่เป็นจุดเด่นของแต่ละชุมชนนำออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดได้

ในงานวิจัยนี้จะทำการศึกษาความต้องการบริโภคสินค้าประเภทต่างๆ ของชุมชน ทั้งก่อนและหลังการจัดตั้งตลาดนัดชุมชน ศึกษาการผลิตสินค้าชุมชน ตลอดจนภาวะโภชนาการของชุมชน เพื่อวางแผนการผลิตสินค้าชุมชน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะสามารถนำมาใช้ในการส่งเสริมเพื่อสร้างตลาดนัดชุมชนในถิ่นทุรกันดารให้เกิดประโยชน์และมีความยั่งยืนสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการบริโภค อุปโภคสินค้าประเภทต่างๆของชุมชนบ้านห้วยโค้ง บ้านปิตุติ บ้านแม่แฮหลวง บ้านแม่แฮน้อย บ้านขุนหาด และบ้านห้วยตองหลวง ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาชนิด ปริมาณการผลิตของสินค้าที่ผลิตในชุมชนบ้านห้วยโค้ง บ้านปิตุติ บ้านแม่แฮหลวง บ้านแม่แฮน้อย บ้านขุนหาด และบ้านห้วยตองหลวง ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาภาวะโภชนาการของชุมชน เพื่อวางแผนการผลิตสินค้าชุมชน ของชุมชนบ้านห้วยโค้ง บ้านปิตุติ บ้านแม่แฮหลวง บ้านแม่แฮน้อย บ้านขุนหาด และบ้านห้วยตองหลวง ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดตั้งตลาดนัดชุมชนเพื่อพึ่งตนเอง บ้านห้วยโค้ง บ้านปิตุติ บ้านแม่แฮหลวง บ้านแม่แฮน้อย บ้านขุนหาด และบ้านห้วยตองหลวง ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงความต้องการบริโภค อุปโภคสินค้าประเภทต่างๆ ของชุมชนบ้านห้วยโค้ง บ้านปิตุติ บ้านแม่แฮหลวง บ้านแม่แฮน้อย บ้านขุนหาดและบ้านห้วยตองหลวง ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
2. ทราบถึงชนิด กำลังการผลิต และความหลากหลาย ของสินค้าที่ผลิตในชุมชนบ้านห้วยโค้ง บ้านปิตุติ บ้านแม่แฮหลวง บ้านแม่แฮน้อย บ้านขุนหาด และบ้านห้วยตองหลวง ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
3. ทราบถึงภาวะโภชนาการของชุมชนบ้านห้วยโค้ง บ้านปิตุติ บ้านแม่แฮหลวง บ้านแม่แฮน้อย บ้านขุนหาด และบ้านห้วยตองหลวง ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
4. ทราบถึงแนวทางการจัดตั้งตลาดชุมชนบ้านห้วยโค้ง บ้านปิตุติ บ้านแม่แฮหลวง บ้านแม่แฮน้อย บ้านขุนหาด และบ้านห้วยตองหลวง ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
5. ทราบถึงแนวทางการจัดการตลาดที่ยั่งยืนของชุมชนบ้านห้วยโค้ง บ้านปิตุติ บ้านแม่แฮหลวง บ้านแม่แฮน้อย บ้านขุนหาด และบ้านห้วยตองหลวง ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

สมมติฐานการวิจัย

ในแต่ละชุมชนมีการแลกเปลี่ยนซื้อ ขาย สินค้าในแต่ละประเภทอยู่แล้วตามรูปแบบและบริบทของชุมชนนั้นๆ ซึ่งในบางครั้งก็ต้องการสินค้าที่ผลิตขึ้นในชุมชนอื่น เพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยแต่ละชุมชนจะมีสินค้าที่เป็นจุดเด่นของแต่ละชุมชน ตลาดนัดชุมชนจะเป็นตัวกลางที่จะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้า และเทคโนโลยีต่างๆ ทำให้เกิดการถ่ายทอดข้อมูลระหว่างชุมชน และพัฒนาคุณภาพของสินค้าให้ดียิ่งขึ้น ตรงกับความต้องการของตลาด ภาวะทางโภชนาการและสินค้าประเภทอาหารจะเป็นสินค้าหลัก ของชุมชนในเขตพื้นที่ทูลกระหม่อม การพัฒนาการที่ดีขึ้นของโภชนาการ สามารถนำมาใช้เป็นคำตอบหนึ่งของความสำเร็จในการจัดตั้งตลาดนัดชุมชนได้

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเชิงพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการศึกษาในพื้นที่หมู่บ้านห้วยไค้ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำขุนแม่หาดตอนบน โดยมีหมู่บ้านบริวาร ได้แก่ บ้านปิตุศิ บ้านแม่แฮหลวง บ้านแม่แฮน้อย บ้านขุนหาด และบ้านห้วยตองหลวง ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตเชิงเนื้อหา

ศึกษาความต้องการ การบริโภค อุปโภคสินค้าประเภทต่างๆ ชนิด ปริมาณการผลิตสินค้าที่ผลิตในชุมชน ภาวะโภชนาการชุมชน และแนวทางในการจัดตั้งตลาดนัดชุมชนในหมู่บ้านห้วยไค้ และหมู่บ้านบริวาร ได้แก่ บ้านปิตุศิ บ้านแม่แฮหลวง บ้านแม่แฮน้อย บ้านขุนหาด บ้านห้วยตองหลวง ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตประชากร

ศึกษาประชากรในหมู่บ้านห้วยไค้ และหมู่บ้านบริวาร ได้แก่ บ้านปิตุศิ บ้านแม่แฮหลวง บ้านแม่แฮน้อย บ้านขุนหาด และบ้านห้วยตองหลวง ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงโรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยแม่ฟ้าหลวง นักวิจัยและองค์กรต่างๆ ที่มีบทบาทในพื้นที่

นิยามศัพท์

ตลาดนัดชุมชน หมายถึง สถานที่ใดสถานที่หนึ่งในชุมชน ซึ่งมีการจัดจำหน่ายสินค้าชุมชนเป็นครั้งคราวหรือตามวันและเวลาที่กำหนด

การพึ่งตนเองของชุมชน หมายถึง ความสามารถของคนในชุมชนที่จะช่วยเหลือตนเองในด้านการผลิต จำหน่ายสินค้าบริโภค อุปโภคของชุมชน

สินค้าชุมชน หมายถึง สินค้าที่ผลิตขึ้นเองได้ในชุมชน ได้แก่สินค้าอุปโภค และสินค้าบริโภค

สินค้าเพื่อการบริโภคของชุมชน หมายถึง สินค้าที่ผู้ซื้อในชุมชนซื้อไปเพื่อบริโภคเอง หรือเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ได้แก่ พืชผัก ผลไม้ เนื้อหมู เนื้อไก่ เนื้อวัว เนื้อควาย เป็นต้น

สินค้าเพื่อการอุปโภคของชุมชน หมายถึง สินค้าที่ผู้ซื้อในชุมชนซื้อไปเพื่ออุปโภคเอง หรือเพื่อใช้ในการเกษตร ได้แก่ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ อุปกรณ์การเกษตร เป็นต้น

พันธุ์พืช หมายถึง เมล็ดพันธุ์พืช ต้นกล้าพืช ต้นกล้าสมุนไพรที่ชุมชนสามารถเพาะ ผลิตได้เอง ได้แก่เมล็ดผักกาด ผักชี พริก ต้นกล้ากาแฟ สมุนไพร เป็นต้น

พันธุ์สัตว์ หมายถึง พันธุ์สัตว์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นชุมชน และสามารถเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์ได้เอง ได้แก่ พ่อ-แม่พันธุ์และลูกพันธุ์ปลาไก่ เป็ด หมู วัว ควาย เป็นต้น

อุปกรณ์การเกษตร หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ที่ผู้ซื้อในชุมชน ซื้อไปใช้เกี่ยวกับงานด้านการเกษตร และเป็นสินค้าที่สามารถผลิตได้เองในชุมชน ได้แก่ มีด เคียวเกี่ยวข้าว เครื่องจักรสาน เป็นต้น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล เอกสาร ประกอบด้วย

1. แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. ทฤษฎีการพึ่งพาตนเองของชุมชนชนบท
3. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิสังคม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการส่งเสริมชุมชน หรือการพัฒนาชนบทที่สำคัญๆ คือ การที่ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนา ให้เกิดการพึ่งตนเองได้ของคนในชนบทเป็นหลัก กิจกรรมและโครงการตามแนวพระราชดำริที่ดำเนินการอยู่หลายพื้นที่ทั่วประเทศในปัจจุบันนั้นล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่การพึ่งตนเองได้ของราษฎรทั้งสิ้น

ในการพัฒนาทั้งด้านอาชีพและส่งเสริมการเกษตรให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมั่นคงเป็นปึกแผ่นนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินการแนะนำสาธิตให้ประชาชนดำเนินรอยตามเบื้องพระยุคลบาทเป็นไปตามหลักการพัฒนาสังคมชุมชนอย่างแท้จริง กล่าวคือ ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนาให้เกิดการพึ่งตนเองได้ของคนในชนบทเป็นหลัก

ดังนั้นการที่ราษฎรในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้มากยิ่งขึ้นนั้น สืบเนื่องจากแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานแก่เกษตรกรทั้งหลายประการ

วิธีการพัฒนา

1) ทรงยึดหลักที่ไม่ใช้วิธีการสั่งการให้เกษตรกรปฏิบัติตาม เพราะไม่อาจช่วยให้คนเหล่านั้นพึ่งตนเองได้ เนื่องจากการปฏิบัติงานโดยไม่ได้เกิดจากความพึงใจ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...ดำริ คือ ความเห็นที่จะทำอะไร คำสั่งแต่เป็นความเห็นมีทฤษฎีอะไรต้องบอกออกมา ฟังได้ฟังชอบใจก็เอาไปได้ ใครไม่ชอบก็ไม่ใช่...”

2) ทรงเน้นให้พึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเองเป็นหลักสำคัญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมักจะทรงทำหน้าที่กระตุ้นให้เกษตรกรทั้งหลายคิดหาหนทางที่จะช่วยตนเอง พึ่งตนเองโดยไม่มีการบังคับ การแสวงหาความร่วมมือจากภายนอกต้องกระทำเมื่อจำเป็นจริงๆ ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ว่า “...คนทุก

คนไม่ว่าชาวกรุงหรือชาวชนบทไม่ว่ามีการศึกษามากหรือน้อยอย่างไร ย่อมมีจิตใจเป็นอิสระ มีความคิดเห็น มีความพอใจ เป็นของตนเอง ไม่ชอบการบังคับ นอกจากนั้นยังมีขนบธรรมเนียม มีแบบแผน เฉพาะเหล่กกันอีกด้วย...”

3) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) เป็นจุดหลักสำคัญในการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้วยการดำเนินการเช่นนั้น จักช่วยให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในที่สุด ดังเคยมีพระราชดำรัสในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2501 กับประชาชนชาวไทยทั้งหลายว่า “...ภาระในการบริหารนั้นจะประสบผลด้วยดีย่อมต้องอาศัยความรักชาติ ความซื่อสัตย์สุจริต ความสมัครสมานกลมเกลียวกัน ประกอบกับการร่วมมือของประชาชนพลเมืองทั่วไป ข้าพเจ้าจึงหวังว่าท่านทั้งหลายคงจะพยายามปฏิบัติกรณียกิจ ในส่วนของแต่ละท่านด้วยใจบริสุทธิ์ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อได้มาซึ่งความร่มเย็นเป็นสุขของประชาชนทั่วไปอันเป็นยอดปรารถนาด้วยกันทั้งสิ้น...”

4) หลักสำคัญอีกประการหนึ่ง ในการแนะนำประชาชนเกี่ยวกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือ ทรงใช้หลักประชาธิปไตยในการดำเนินการ เห็นได้ชัดเจนในทุกคราที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนประชาชนและเกษตรกรร้องทุกข์เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น หากเจ้าหน้าที่ทักท้วงสิ่งใดทางวิชาการ กราบบังคมทูลแล้วก็ทรงรับฟังข้อสรุปอย่างเป็นกลาง หากสิ่งใดที่เจ้าหน้าที่กราบบังคมทูลว่าปฏิบัติได้ แต่ผลลัพธ์อาจไม่คุ้มค่างกับเงินที่ลงไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงให้เปลี่ยนแปลงโครงการได้เสมอ เห็นได้ชัดเจนจากพระราชดำรัส ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริว่า “...เป็นสถานที่ที่ผู้ทำงานในด้านพัฒนาจะไปทำอะไรอย่างที่เราเรียกว่า ทดลอง ก็ได้ และเมื่อทดลองแล้วจะทำให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญในวิชานั้นสามารถเข้าใจว่าเขาทำกันอย่างไรเขาทำอะไรกัน...”

5) ทรงยึดหลักสภาพของท้องถิ่นเป็นแนวทางในการดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้งด้านสภาพแวดล้อม ทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ของแต่ละท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคของประเทศ เพราะทรงตระหนักดีว่าการเปลี่ยนแปลงใดที่ดำเนินการโดยฉับพลัน อาจก่อผลกระทบต่อค่านิยม ความคุ้นเคย และการดำรงชีพในวิถีประชาเหล่านั้นเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงพระราชทานแนวคิดเรื่องนี้ว่า “...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศของภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศของสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้วเราเข้าไปดูว่า เขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”

6) พระราชดำริที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การสร้างความแข็งแรงให้ชุมชน ด้วยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิต อันจะเป็นรากฐานนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในระยะยาว โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ คือ แหล่งน้ำ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ต้องพึ่งพาอาศัยน้ำฝนจักได้มีโอกาสที่จะมีผลิตผลได้ตลอดปี ซึ่งเป็นเงื่อนไขปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ชุมชนพึ่งตนเอง

ได้ในเรื่องอาหารได้ระดับหนึ่ง และเมื่อชุมชนแข็งแรงพร้อมดีแล้ว ก็อาจจะมีการสร้างโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการยกระดับรายได้ของชุมชน เช่น เส้นทางคมนาคม ฯลฯ ซึ่งการพัฒนาในลักษณะที่เป็น การมุ่งเตรียมชุมชนให้พร้อมต่อการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอกอย่างเป็นขั้นตอนนี้ทรงเรียกว่าการ ระเบิดจากข้างใน ซึ่งเรื่องนี้พระองค์ทรงอธิบายว่า “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับ ขั้นตอน ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนโดย ใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและ ปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับ...”

วิธีการพัฒนาเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้นี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้แนะว่าควรจะต้อง ค่อยๆ กระทำตามลำดับขั้นตอนต่อไป ไม่ควรกระทำด้วยความเร่งรีบ ซึ่งอาจจะเกิดความเสียหายได้ ดังที่ รับสั่งกับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2523 ว่า “...ในการสร้างความ เจริญก้าวหน้านี้ ควรอย่างยิ่งที่จะค่อยสร้างค่อยเสริมทีละเล็กละน้อยให้เป็นลำดับ ให้เป็นการทำไป พิจารณาไป และปรับปรุงไป ไม่ทำด้วยอาการเร่งรีบตามความกระหายที่จะสร้างของใหม่เพื่อความ แปลกใหม่ เพราะความจริงสิ่งที่ใหม่แท้ๆ นั้นไม่มี สิ่งใหม่ทั้งปวงย่อมสืบเนื่องมาจากสิ่งเก่าและต่อไป ย่อมจะต้องกลายเป็นสิ่งเก่า...”

พร้อมกันนี้ในเรื่องเดียวกัน ทรงมีรับสั่งกับบัณฑิตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2527 ว่า “...เมื่อมีพื้นฐานหนาแน่นบริบูรณ์พร้อมแล้ว ก็ตั้งตนพัฒนางานต่อไป ให้ เป็นการทำให้พัฒนาไปและปรับปรุงไป...”

7) การส่งเสริมหรือสร้างเสริมสิ่งที่ชาวชนบทขาดแคลน และเป็นความต้องการอย่างสำคัญ คือ ความรู้ ด้านต่างๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักว่า ชาวชนบทควรจะมีความรู้ในเรื่องของการ ทำมาหากิน การทำการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมโดยทรงเน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องมี ตัวอย่าง แห่งความสำเร็จ ในเรื่องการพึ่งตนเอง ซึ่งทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ราษฎรในชนบทได้มีโอกาสได้รู้ได้ เห็นถึงตัวอย่างของความสำเร็จนี้ และนำไปปฏิบัติได้เองซึ่งทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ตัวอย่างของ ความสำเร็จทั้งหลายได้กระจายไปสู่ท้องถิ่นต่างๆ ทั่วประเทศ วิธีการให้ความรู้แก่ประชาชนนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการพัฒนาว่า “... การใช้เทคโนโลยีอันทันสมัยในงานต่างๆ นั้น ว่าโดยหลักการควรจะให้ผลมาก ในเรื่องประสิทธิภาพ การประหยัดและการทุ่มแรงงาน แต่อย่างไรก็ตามก็ยังคงจะต้องคำนึงถึงสิ่งอื่นเป็นพื้นฐานและ ส่วนประกอบของงานที่ทำด้วย อย่างในประเทศของเราประชาชนทำมาหาเลี้ยงตัวด้วยการกสิกรรม และการลงแรงทำงานเป็นพื้น การใช้เทคโนโลยีอย่างใหญ่โตเต็มรูปหรือเต็มขนาดในงานอาชีพหลัก ของประเทศย่อมจะมีปัญหา เช่นอาจทำให้ต้องลงทุนมากมายสิ้นเปลืองเกินกว่าเหตุ หรืออาจ ก่อให้เกิดการว่างงานอย่างรุนแรงขึ้น เป็นต้น ผลที่เกิดก็จะพลาดเป้าหมายไปทางไกลและกลับ กลายเป็นผลเสีย ดังนั้น จึงต้องมีความระมัดระวังมากในการใช้เทคโนโลยีที่ปฏิบัติงาน คือ ควร

พยายามใช้ให้พอเหมาะพอดีแก่ สภาวะของบ้านเมืองและการทำกินของราษฎรเพื่อให้เกิดประสิทธิผล ด้วย เกิดความประหยัดอย่างแท้จริงด้วย...”

8) ทรงนำความรู้ในด้านเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมเข้าไปถึงมือชาวนบทย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง โดยทรงมุ่งเน้นให้เป็นขบวนการเดียวกับที่เป็นเทคโนโลยีทางการผลิตที่ชาวบ้านสามารถรับไปและสามารถไปปฏิบัติได้ผลจริง ในทางปฏิบัติเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเลือกใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ หลายประการเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายที่ทรงมุ่งหวังดังกล่าวนี้มีหลายแนวทาง เช่น

8.1) การรวมกลุ่มประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาหลักของชุมชนชนบท ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาพึ่งตนเอง โดยเฉพาะการรวมตัวกันเป็นรูปของสหกรณ์ ดังนั้น ในทุกพื้นที่ที่เสด็จพระราชดำเนิน และมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นมาไม่ว่าลักษณะใด จะทรงเน้นเสมอถึงความจำเป็นที่จะต้องกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ร่วมกัน หรือเพื่อให้การทำมาหากินของชุมชนโดยรวมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด จนเห็นได้ว่า กลุ่มสหกรณ์ในโครงการพระราชดำริที่ประสบความสำเร็จหลายโครงการนั้นพัฒนาขึ้นมาจาก การรวมตัวกันของราษฎรกลุ่มเล็กๆ เช่น สหกรณ์หุบกะพงเกิดจากกลุ่มเกษตรกรที่ทำสวนผักในย่านนั้น เป็นต้น

8.2) การส่งเสริมโดยกระตุ้นผู้นำชุมชนให้เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทรงใช้ ในบางพื้นที่ตามความเหมาะสม ทรงพิจารณาผู้นำโดยเน้นในด้านคุณธรรม ความโอบอ้อมอารี ความเป็นคนในท้องถิ่นและรักท้องถิ่น จากนั้นทรงอาศัยโครงสร้างสังคมไทย โดยเฉพาะระบบอุปถัมภ์กระตุ้นให้ผู้นำชุมชนที่มักจะมีฐานะดี ให้เป็นผู้ดำเนินการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับท้องถิ่น โดยชาวบ้านที่ยากจนให้ความสนับสนุนร่วมมือ ซึ่งในที่สุดแล้วผลแห่งความเจริญที่เกิดขึ้นจะตกแก่ชาวบ้านในชุมชนนั้นทุกคนดังพระราชดำริที่ว่า “...ในการทำงานทั้งปวงนั้น ทุกคนจะต้องตั้งใจจริง อดทนและขยันหมั่นเพียร ซึ่งตรงเห็นอกเห็นใจกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มีเมตตาเมตตาใจถึงกัน ยึดมั่นในสามัคคีธรรม ความสุจริตทั้งในความคิดและการกระทำ ถือเอาความมั่นคงและประโยชน์ร่วมกันเป็นจุดหมายสำคัญ...”

8.3) การส่งเสริมการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองนั้นจะต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่รีบร้อนที่จะให้เกิดผลในทางความเจริญอย่างรวดเร็ว สิ่งสำคัญที่มีพระราชดำริอยู่เสมอ คือ ชุมชนจะต้องพึ่งตนเองได้ในเรื่องอาหารก่อนเป็นลำดับแรก จากนั้นจึงค่อยก้าวไปสู่การพัฒนาในเรื่องอื่น ๆ การขยายการผลิต เพื่อการค้าใดๆ ก็ตาม ทรงมีข้อสังเกตเกี่ยวกับความพร้อมในด้านการตลาด โดยเฉพาะในด้านความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีธุรกิจการเกษตรของชาวบ้านอย่างง่าย ๆ อีกด้วย ซึ่งในเรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริแก่กรมการ กปร. และคณะเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2531 ณ ศาล ดุสิตาลัย ความตอนหนึ่งว่า “...ในด้านหนึ่งที่ไม่เคยคิดกัน ในด้านการพัฒนา เช่น เจ้าหน้าที่บัญชี ถ้าหากว่าทำการเพาะปลูก ชาวบ้านทำการเพาะปลูก เมื่อมีผลแล้วเขาบริโภคเองส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็ขาย

เพื่อให้ได้ มีรายได้ แล้วก็เมื่อมีรายได้แล้วก็ไปซื้อของที่จำเป็นและสิ่งที่จะมาเกื้อกูลการอาชีพของตัวเอง อย่างนี้ไม่ค่อยมีการศึกษากัน เมื่อผลิตอะไรแล้วก็จำหน่ายไปก็มีรายได้ก็ต้องทำบัญชี ชาวบ้านทำบัญชีบางที่ไม่ค่อยถูก...”

หลักสำคัญ 5 ประการในการพึ่งพาตนเอง

- 1) ด้านจิตใจ ต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง ระลึกอยู่เสมอว่าต้องพึ่งตนเองให้ได้ ไม่โอนอ่อนต่อสิ่งยั่วยุ อีกทั้งมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์
- 2) ด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลในบรรดาครอบครัว ญาติพี่น้อง หมู่บ้าน เชื่อมโยงระหว่างหมู่บ้านเป็นเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งและอิสระ
- 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พยายามใช้สิ่งของในท้องถิ่น และมีการจัดการอย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนตลอดไป
- 4) ด้านเทคโนโลยี เลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพของตนเอง และสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 5) ด้านเศรษฐกิจ ยึดหลักพอมีพอกิน ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล ประหยัด มัธยัสถ์และควรมีบัญชีง่ายๆ ลงรายรับรายจ่าย ลดย่อยจ่ายที่ไม่จำเป็น

ทฤษฎีการพึ่งพาตนเองของชุมชนชนบท

สัญญา (2542) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการพึ่งพาตนเองของชุมชนชนบท สรุปได้ดังนี้

ทฤษฎีเรื่องการพึ่งพาตนเองของชุมชนชนบทนี้ สืบเนื่องมาจากการวิจัยกำหนดหัวข้อ (Commission Research) ที่สภาวิจัยมอบหมายให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดำเนินการในปี พ.ศ. 2529 โดยใช้ชื่อโครงการว่า การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท เริ่มจากการหาตัวแบบ (Model) จากการวิจัยเอกสารและการศึกษาชุมชนแบบกว้าง แล้วเสนอรายงานในปี พ.ศ. 2533 ซึ่งเป็นผลจากการนำตัวแบบไปทดลองปฏิบัติกับชุมชนชนบท 5 ชุมชนทั่วประเทศไทย และได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ทฤษฎีนี้เป็นตัวอย่างของการสร้างทฤษฎีประเภทวิจัยแล้วสร้างทฤษฎี (Research-then-theory) และได้ข้อสรุปว่าการที่ชุมชนชนบทจะพึ่งตนเองได้ จะต้องมีการพึ่งพาตนเองใน 5 ด้าน ด้วยกัน คือ

พึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี หมายถึง การมีปริมาณและคุณภาพของเทคโนโลยีทางวัตถุ เช่น เครื่องไม้เครื่องมือ เครื่องจักรกล และเทคโนโลยีทางสังคม เช่น การรู้จักวางแผนโครงการรู้จักจัดการ เป็นต้น การรู้จักใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และการบำรุงรักษาให้คงสภาพดีอยู่เสมอเพื่อการใช้งาน ซึ่งรวมทั้งของสมัยใหม่และของดั้งเดิมของท้องถิ่นที่เรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านด้วยจะทำให้ชุมชนสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการทำนา ทำไร่ หรือรวมทั้งการทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน

การติดต่อค้าขาย หรือแม้การประกอบอาชีพด้านการบริการ ซ่อมแซมเครื่องจักรเครื่องมือ ช่วยในการสื่อสารติดต่อกับภายนอกชุมชน ทำให้ได้ข่าวสารที่ดี ทันท่วงที เหตุการณ์ รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยีทางสังคม การเป็นผู้นำชุมชนที่ดี การรู้จักการวางแผนโครงการการบริหารโครงการ การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ หมายถึง ความสามารถดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจ(การทำมาหาเลี้ยงชีพ) ที่มีความมั่นคงสมบูรณ์พูนสุขพอดควร ประชาชนในชุมชนเลี้ยงตัวเองได้ มีรายได้พอเพียงสามารถซื้อหาอาหารหรือปัจจัย 4 อย่างอื่นได้ สามารถซื้อสิ่งของ ยาแก้ปวดไข้ ไปหาหมอรักษาไข้ หาเครื่องกีฬามาเล่น ทำให้สุขภาพแข็งแรง ซื่ออุปกรณ์การศึกษามาช่วยตัวเองและลูกหลานในการศึกษาเล่าเรียน

พึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งใดๆ ที่มีอยู่โดยธรรมชาติ ในชุมชน หรือสามารถหาได้ การพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึงการมีทรัพยากรธรรมชาติ ความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ให้ดำรงอยู่ไม่ให้เกิดมลพิษหมดสิ้น หรือไม่ให้เสียสมดุลธรรมชาติมากนัก เช่น ดิน น้ำ ป่า สัตว์บกและน้ำ รวมทั้งแร่ธาตุต่างๆ ที่มีค่าและความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

พึ่งตนเองได้ทางจิตใจ หมายถึง สภาพจิตใจที่กล้าแข็งในการที่จะต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคในการหาเลี้ยงชีพ การพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ในการปกครองตนเอง ในการป้องกันกิเลสตัณหา ไม่โลภ โกรธ หลง หรืออยากได้ อยากดี จนเกินความสามารถของตน โดยต้องเป็นคนเข้มแข็ง ปลงใจและปักใจ มั่นใจว่าจะช่วยตนเองได้ พึ่งตนเอง และยังเป็นคนรู้จักพอ

พึ่งตนเองได้ทางสังคม หมายถึง สภาพการณ์ที่คนกลุ่มหนึ่งๆ มีความเป็นปึกแผ่นเหนียวแน่น มีผู้นำที่มีประสิทธิภาพสามารถนำกลุ่มคนเหล่านี้ปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ของตนไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยกลุ่มของตนเอง หรืออาจขอความช่วยเหลือจากภายนอกก็ได้ ซึ่งเป็นการสืบเนื่องมาจากปัจจัยอื่นอีกทอดหนึ่ง เช่นการศึกษา การสื่อสารระหว่างกัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในขณะที่ บุญทัน (2533 อ้างถึงใน ไพบุลย์, 2539) ได้กล่าวถึง เทคโนโลยี กลุ่มทางสังคมและการเมืองในท้องถิ่นและทรัพยากร

เทคโนโลยีและหลักการในการพัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเอง

เทคโนโลยี หมายถึง การรับเอาความรู้ วิชาการ สิ่งประดิษฐ์หรือเทคนิคมาจากภายในหรือภายนอกท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีสามารถแบ่งออกเป็น เทคโนโลยีที่เป็นวัตถุ เช่น พวงเครื่องทุ่นแรง เครื่องจักรต่างๆ และเทคโนโลยีที่เป็นความรู้ด้านการบริหารงานต่างๆ ลักษณะของเทคโนโลยีที่สนับสนุนการบริหารงานพัฒนา

- 1) ศรัทธาเชื่อมั่นว่า เทคโนโลยีมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการบริหารงานพัฒนา
- 2) เป็นเทคโนโลยีระดับชาวบ้านหรือระดับกลาง
- 3) มีความเป็นไปได้ที่จะนำมาใช้
- 4) เป็นที่ยอมรับของประชาชน

5) เหมาะกับสภาพของท้องถิ่น

6) สอดคล้องกับความเชื่อ หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น

ลักษณะของเทคโนโลยีที่ไม่สนับสนุนการบริหารงานพัฒนา คือ

1) เป็นวิชาความรู้ หรือวัตถุสิ่งของที่ยากต่อการเข้าใจและนำไปใช้

2) มีราคาสูง

3) ไม่เป็นที่ยอมรับของท้องถิ่นเนื่องจากไม่สอดคล้องกับความเชื่อ หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น

กระบวนการพัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนนั้น ยุทธศาสตร์เริ่มแรกก็คือสร้างองค์กรชุมชน แต่ไม่มุ่งเน้นรูปแบบกิจกรรมต่างๆ เป็นการรวมตัวแบบธรรมชาติ เข้ามาพูดคุยปรึกษาหารือร่วมกันถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและกระทบต่อครัวเรือน วิเคราะห์สาเหตุทางเลือกสร้างกระบวนการเรียนรู้ การจัดการให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยภาคีหรือเครือข่ายทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรเอกชน นักวิชาการ เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนให้กำลังใจในการดำเนินการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองในแต่ละขั้นตอน โดยคนในชุมชนต้องมีความสมานฉันท์ และเข้มแข็ง มุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชนของตนเอง ทำให้สามารถสร้างแนวทางการพัฒนาขึ้นในชุมชนตลอดจนพึ่งพาองค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรเอกชน ทั้งนี้ การพึ่งพาตนเองและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันนั้น จะเกิดกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดไปสู่ชุมชน เป็นการเรียนรู้ที่ผสมผสานจากภูมิปัญญาชาวบ้านผสมผสานความรู้สากล และนำไปพัฒนาให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของชุมชนนั้นๆ ผลการรวมกลุ่มจะสร้างศักยภาพหรือความเข้มแข็งของชุมชนได้ เป็นชุมชนพึ่งชุมชน บริหารด้วยภูมิปัญญาของคนในชุมชน (มานิตย์, 2544 และ อติศักดิ์, 2543)

ยุทธศาสตร์เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง สรุปหลักแห่งแนวคิดเพื่อการดำเนินการ คือ การที่จะปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม และบังเกิดผลตามความมุ่งหมายของยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองนั้น มีแนวทางในการดำเนินการ 3 ด้าน คือ การผลิต การจำหน่าย และการบริโภค

1. การผลิต จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ใช้ปัจจัยการผลิตให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ซึ่งมีปัจจัยการผลิตที่สำคัญ คือ

1.1 การใช้ที่ดิน และน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด

1.2 การใช้แรงงาน

1.3 การสนับสนุนและส่งเสริมในด้านทุน

1.4 การบริหารและการจัดการ

2. การจำหน่าย ในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง เพื่อให้เกษตรกรและประชาชนในชนบทรู้จักการทำมาหากิน เพื่อให้ความพออยู่พอกิน และสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

3. การบริโภค เป็นการปลูกฝังแนวความคิดมิให้มีการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และมีการบริโภคเกินความจำเป็นขั้นพื้นฐาน เพื่อการส่งเสริมการผลิตและการบริโภคภายในท้องถิ่น เพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอก ซึ่งจากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองและมีการพัฒนาการแบบบูรณาการ โดยมีชุมชน และประชาชนในศูนย์กลางนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และการใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชน ซึ่งในหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐ และเอกชนที่ได้มีการส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชน พบว่าในหลายพื้นที่ในการส่งเสริมเป็นเพียงการส่งเสริมแต่เพียงด้านเดียว โดยใช้ต้นแบบวิธีการจากชุมชนที่เคยประสบความสำเร็จ ซึ่งในความเป็นจริงนั้นในแต่ละชุมชน ย่อมมีลักษณะทางภูมิสังคม และบริบทที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยในการพัฒนาที่ยั่งยืนจำเป็นที่จะต้องมีการส่งเสริมให้พร้อมกันทุกด้าน ทั้งทางด้านการผลิต การใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ผลิตได้ ช่องทางการแปรรูป การจัดการผลผลิต และที่สำคัญคือ ช่องทางการกระจายผลผลิตออกสู่ชุมชนใกล้เคียงเพื่อให้เกิดการพัฒนาควบคู่กันและลดช่องว่างระหว่างชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับภูมิสังคม

เดิมทีการพัฒนาของประเทศไทย คือ การเน้นเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจแต่ประการเดียวและการพัฒนาในรูปแบบนี้ทำไปนานเข้าผู้คนเริ่มตระหนักกันว่า การพัฒนาที่มุ่งเห็นที่ตัวเลขการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยไม่คำนึงถึงเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องนั้นมีผลข้างเคียงที่ไม่พึงประสงค์นานับประการ ยกตัวอย่างเช่น ทรัพยากรธรรมชาติทุกด้านถูกใช้ไปอย่างฟุ่มเฟือย โดยไม่คิดถึงผลกระทบทางนิเวศวิทยา คุณภาพชีวิตของทั้งพืชและสัตว์ รวมถึงตัวมนุษย์เองด้วย ทำให้มีการสรุปกันว่า ผลการพัฒนาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันไม่ยั่งยืน เพราะการพัฒนานั้นขาดความสมดุล ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นกระแสของการพัฒนายุคใหม่ก็คือการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่ยืนอยู่บนความพอดีและมีดุลยภาพ มีผู้ให้นิยามการพัฒนาในรูปแบบใหม่นี้แตกต่างกันไป แต่ก็พอสรุปได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ การพัฒนาที่มีดุลยภาพระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลกัน เพื่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ที่ยืนยาวต่อไปในอนาคต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงงานหลากหลายเพื่อพัฒนาประเทศและยกระดับคุณภาพชีวิตของพสกนิกรให้ดีขึ้น อย่างน้อยก็ให้อยู่ในระดับที่พอรับได้และพออยู่-พอกิน สมกับที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ และอยู่ในแผ่นดินไทย แผ่นดินไทยซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นอู่ข้าว-อู่น้ำ อันอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรและพืชพันธุ์ธัญญาหาร แต่การเร่งรัดพัฒนาตามแนวคิดและทฤษฎีทางตะวันตกในยุคหนึ่ง ทำให้เกิดผลข้างเคียงของการพัฒนา ทำให้ต้องมาคิดถึงเรื่อง “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ที่พระองค์ทรงดำเนินการมานานแล้วกว่า 5 ทศวรรษ และกล่าวได้ว่าทรงดำเนินการมาก่อนที่จะมีผู้ใดคำนึงถึงเรื่อง “ความยั่งยืน” ด้วยซ้ำไป

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นเสมอว่า การพัฒนาหรือการดำเนินการอะไรก็ตาม ต้องยึดหลักสำคัญคือให้สอดคล้องกับภูมิสังคม ซึ่งนั่นก็คือ การพัฒนาโดยยึดหลักสภาพความเป็นจริงของ “ภูมิประเทศ” ทั้งในด้านพื้นที่ดิน ด้านสังคมวิทยา ด้านลักษณะนิสัยประจำถิ่น คือ นิสัยใจคอความเคยชิน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อและหลักศาสนาเป็นต้น และการพัฒนาโดยยึดหลักภูมิสังคมนี้ ก็คือหลักสำคัญยิ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั่นเอง ดังพระราชกระแสว่า “...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศตามสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเรา จะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วย โดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปช่วยดูว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจ หลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”

จากพระราชกระแสนี้ทำให้เห็นชัดว่า การพัฒนาตามแนวพระราชดำรินั้นได้ยึดถือสภาพความเป็นจริงของ “ภูมิประเทศ” และ “ภูมิสังคม” คือ ทั้งในด้านพื้นที่ดิน ด้านสังคมวิทยา ที่เกี่ยวกับนิสัยใจคอ และพื้นฐานทางวัฒนธรรมของคนในพื้นที่เป็นหลัก เป็นการพัฒนาโดยรวมสอดคล้องกับหลักความเป็นจริง และไม่ใช่วิธีการหักทลายเป็นหลัก การพัฒนามุ่งเน้น หรือเร่งรีบเพื่อให้เกิดความเจริญ หรือความเป็น “ทันสมัย” โดยไม่มีรากฐานที่ดีนั้น ย่อมเป็นการพัฒนาตามที่มีรับสั่งว่า “...เป็นการพัฒนาตามด้วยกระหายที่จะสร้างของใหม่เพื่อความแปลกใหม่...” ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาที่ไม่พึงกระทำ

นอกไปจากนี้ยังทรงอธิบายอีกว่า การพัฒนาไม่ใช่การสร้างสิ่งใหม่เพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นการรักษาสิ่งดีๆ ที่มีอยู่แล้วให้คงอยู่ด้วย ดังพระราชกระแสว่า “...นอกจากการสร้างสิ่งใหม่แล้ว ยังมีการรักษาความเจริญที่มีอยู่แล้วอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นภาระสำคัญเหมือนกัน ทุกคนจะละเลยมิได้...” และอีกตอนหนึ่งที่ว่า “...การพัฒนาไม่ใช่การล้มล้างของเก่า ตรงกันข้าม การล้มล้างของเก่าอาจนำไปสู่การชะงักงันได้ อีกทั้งการล้มล้างด้วยวิธีการรุนแรงยังทำให้เกิดความปั่นป่วนและร้าวฉานแก่ประเทศได้...”

การพัฒนาบนหลักของภูมิสังคม

การพัฒนาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นจะเน้นการยึดถือสภาพตามความเป็นจริงของภูมิประเทศ ทั้งในด้านพื้นที่ดิน ด้านสังคมวิทยา และด้านวัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนปัจจัยที่เกี่ยวกับนิสัยใจคอ และอริยาศัยของคนในพื้นที่พัฒนาเป็นหลัก โดยทรงเน้นเสมอว่า จะพัฒนาอะไรหรือจะทำการใดนั้นขอให้ยึดหลักสำคัญคือ การทำให้สอดคล้องกับ “ภูมิสังคม” เป็นหลัก

ภูมิ หมายความว่า ลักษณะของภูมิประเทศ ซึ่งก็คือสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวเรานั้นเอง พุดแบบชาวบ้านก็คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ นั่นเอง เพราะสภาพภูมิประเทศในแต่ละภูมิภาคนั้น แตกต่างกันไปมาก ตัวอย่างเช่น อุณหภูมิความหนาวร้อน ความแห้งแล้งและชุ่มฉ่ำแตกต่างกันไป อย่างในประเทศไทย ภาคเหนือส่วนใหญ่เป็นภูเขา ทางใต้เป็นพื้นที่พรุ ภาคกลางเป็นที่ราบลุ่ม ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่ราบสูงแห้งแล้งในบางส่วน เป็นต้น

สังคม คือ สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม จารีตประเพณี วิถีชีวิต แนวคิดทัศนคติ ที่แตกต่างกัน และอยู่ล้อมรอบผู้คนที่มีชีวิตอยู่ในพื้นที่นั้น นักวางแผนพัฒนาจะต้องไม่ประเมินหรือคาดการณ์ว่าผู้คนในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งจะมีวัฒนธรรม ค่านิยม และการชอบหรือไม่ชอบสิ่งใดเหมือนกันไปหมดเป็นบรรทัดฐาน เราจะต้องไม่ไปตัดสินใจแทนเขาในเรื่องของความต้องการและความพึงพอใจตามแนวคิดที่ผูกพันอยู่กับเรา (มบุญ, 2549)

ดังนั้น แนวคิดในการพัฒนาจึงต้องคำนึงถึงหลัก ๒ ประการนี้สำคัญ อย่าได้ไปแปรเปลี่ยนสภาพ ทั้งของผู้คนในพื้นที่และภูมิประเทศตรงนั้นให้เสียไปจากสภาพเดิมเป็นประการสำคัญ

การพัฒนาโดยยึดหลัก “ภูมิสังคม” นั้นจะต้องยึดหลักขั้นตอนของการดำเนินการว่า ทุกอย่างต้องเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป จนสภาพแวดล้อมทุกอย่างลงตัว ดังเช่น ทฤษฎีของการ “ระเบิดจากข้างใน” ซึ่งก็คือ ความพร้อมของทุกคนในสังคมนั้น ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันและพลังในการร่วมกันคิดร่วมกันทำในสิ่งที่ทุกคนเห็นว่าเป็นปัญหาและจะต้องพัฒนาให้ก่อประโยชน์สุขแก่ส่วนรวมในสังคมนั้น และเมื่อพัฒนาสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้เองแล้ว จึงค่อยขยายการดำเนินงานออกสู่สังคมภายนอก

มีเหตุการณ์ในเรื่องของ “ความพร้อม” ที่น่าสนใจและสะท้อนให้เห็นปรัชญาและแนวคิดของพระองค์ในเรื่องของการพัฒนาอยู่เรื่องหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นนานมาแล้ว ในกรณีโครงการพัฒนาพื้นที่หุบกระพง ซึ่งเป็นโครงการแรกๆ ของโครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมีพระราชกระแสว่า “...ห้ามหน่วยราชการ นำเครื่องจักรกลเข้าไปดำเนินการเร็วนัก เพราะว่าถ้าหากนำเครื่องจักรกล (เช่นรถไถ) เข้าไปดำเนินการแล้ว ชาวบ้านจะทิ้งจอบ ทิ้งเสียม และจะไม่เป็นและเขาจะช่วยตัวเองไม่ได้ในระยะยาว...”

ส่วนในเรื่องความสำคัญ ก่อนหลังว่า อะไรเป็นเรื่องเร่งด่วนหรือไม่เร่งด่วนนั้น มีพระราชดำรัสคราวหนึ่งว่า “การพัฒนาประเทศจะต้องพิจารณาและวินิจฉัยให้รอบคอบว่า อะไรเป็นเรื่องเร่งด่วน ที่ควรทำก่อนและอะไรที่ยังไม่ควรทำ” ทรงยกตัวอย่างการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรหมู่บ้านหนึ่ง ที่จังหวัดสุโขทัย มีราษฎรเข้ามาราบบังคมทูลขอให้พัฒนาถนนลูกรัง ซึ่งมีฝุ่นมากให้เป็นถนนลาดยาง เพื่อการสัญจรไปมา ซึ่งทรงมองเห็นว่ามีสิ่งที่เร่งด่วนกว่า คือ แหล่งน้ำเพื่อที่จะได้มีแหล่งเก็บกักน้ำไว้เพาะปลูกได้ตลอดปี เกษตรกรสามารถทำนาและปลูกพืชหมุนเวียน ทำให้รายได้เพิ่มมากขึ้น 2-3 เท่า ส่วนการพัฒนาถนนคงจะกระทำได้ง่ายในลำดับถัดไป “...ก็เลยถามเขาว่า พวกเราชอบกินอะไร ชอบกินข้าวหรือชอบกินฝุ่น เขาก็บอกว่าชอบกินข้าว ถ้าชอบกินข้าวก็สมควรที่จะพัฒนาให้มีข้าวมากขึ้น ให้มีรายได้ เมื่อกินข้าวได้แล้ว และมีรายได้มากขึ้น การลาดยางพัฒนาถนนก็เป็นเรื่องเล็ก ง่ายมาก เขาก็พอเข้าใจ...”

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และความเจริญในด้านต่างๆ ของประเทศและชุมชน มีความจำเป็นต้องใช้คนในการพัฒนาทั้งสิ้น ซึ่งการพัฒนาด้านปัจจัยพื้นฐานในด้านต่างๆ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ประชาชนมีความสามารถ และศักยภาพเป็นประชาชนที่มีคุณภาพ ดังจะเห็นได้จากแนวคิดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ที่เน้นให้เกิดการพัฒนาโดยมีศูนย์กลางเป็นตัวบุคคล ให้มีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อีกทั้งยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่เน้นการพัฒนานคนให้มีคุณภาพ สุขภาพ แข็งแรง คิดเป็นทำเป็น มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีวิธีคิดอย่างมีเหตุผล มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริต และรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

การบริโภคอาหารที่ไม่ถูกต้องนำไปสู่ภาวะทุพโภชนาการทั้งขาดและเกิน ซึ่งภาวะเกินนั้นจะสามารถพบได้ทั่วไปในสังคมเมืองและเป็นสาเหตุให้เกิดการตายเป็นจำนวนมาก ส่วนภาวะขาดส่วนมากจะพบในชุมชนชนบทที่ห่างไกลความเจริญ (วิณะ และคณะ, 2541) พฤติกรรมการบริโภคที่ไม่เหมาะสมถึงแม้ว่าจะไม่ส่งผลทำให้ถึงแก่ชีวิตได้ แต่ก็ส่งผลต่อสุขภาพทำให้ศักยภาพในการพัฒนาประเทศลดลง (อุรุวรรณ, 2536) ในชุมชนกะเหรี่ยงได้รับการสะสมทางด้านพิธีกรรม ความเชื่อในด้านต่างๆ รวมทั้งด้านการบริโภคอาหาร เช่น จากการศึกษาของ ฐนันดรศักดิ์ (2539) ที่ได้ทำการศึกษาความเชื่อด้านอาหารและพฤติกรรมการบริโภคอาหารของชาวกะเหรี่ยง ใน อ.ด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งพบว่ามีความเชื่อที่ผิดอยู่หลายประการ จากการสำรวจภาวะโภชนาการของชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทยพบว่าภาวะทางโภชนาการของชาวกะเหรี่ยงมีภาวะทุพโภชนาการในแง่ของการขาดสารอาหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารประเภทโปรตีนจากเนื้อสัตว์ เนื่องจากมีความเชื่อในด้านพิธีกรรม และธรรมเนียมปฏิบัติของชุมชนซึ่งส่งผลให้ได้รับสารอาหารประเภทโปรตีนจากเนื้อสัตว์ทำได้อย่างไม่ต่อเนื่อง โดยจากการศึกษาของสุจริตลักษณ์ และคณะ (2540) พบว่า พฤติกรรมการบริโภคอาหารของกะเหรี่ยงเผ่าโบ้ว จะมีอาหารหลักในการบริโภคในชีวิตประจำวัน คือ ข้าวกับน้ำพริกและผักต่างๆ ซึ่งมีอาหารที่มีเนื้อสัตว์เป็นองค์ประกอบนั้นจะมีก็ต่อเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น การแต่งงาน เลี้ยงผี ปีใหม่ ฯลฯ โดยข้าวที่นิยมในการบริโภคจะได้แก่ข้าวเจ้า ส่วนพฤติกรรมการบริโภคของกะเหรี่ยงเผ่าสะกอ จากการศึกษาของสุริยา และคณะ (2538) ได้แก่ ข้าว น้ำพริก และเกลือ ซึ่งกะเหรี่ยงเผ่านี้มีความนิยมในการบริโภคอาหารเผ็ด กับข้าวทุกมื้อต้องมีพริกเป็นส่วนประกอบ จนมีคำกล่าวเป็นสำนวนว่า “หวี โดะ แะ โดะ โดะ” หรือ “แะ โดะ โดะ วิ โดะ โดะ” ที่แปลว่ายิ่งเผ็ดยิ่งอร่อย หรือ อร่อยมากก็เผ็ดมาก ส่วนอาหารพวกประเภทเนื้อสัตว์ต่างๆ จะขึ้นอยู่กับฤดูกาลเป็นส่วนใหญ่ เพราะส่วนหนึ่งได้จากการผลิตเอง และอีกส่วนหนึ่งจะได้รับจากธรรมชาติรอบข้าง เช่น เนื้อไก่ และเนื้อหมู จากการผลิตในครัวเรือน ซึ่งจะได้บริโภคในช่วงที่มีพิธีกรรมต่างๆ และ สัตว์ป่า หนอน แมลง ปลา ซึ่งจะขึ้นอยู่กับฤดูกาลและความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่า

ของชุมชนที่อาศัยอยู่ ซึ่งจากการคลุกคลีในชุมชนกะเหรี่ยงต่างๆ ในอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กะเหรี่ยงส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มิฐานะยากจน มีการเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้เป็นอาหารในเฉพาะช่วงที่มีพิธีกรรมต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมา อาหารหลักของชาวกะเหรี่ยงจะได้แก่ ข้าวกับน้ำพริก และผักต่างๆ ซึ่งเนื้อสัตว์ประเภทต่างๆ ที่ชาวกะเหรี่ยงสามารถล่ามาได้ หรือหาซื้อมาได้จะถูกนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการดำนน้ำพริก เช่น น้ำพริกปลากระป๋อง น้ำพริกหนุ น้ำพริกปลา เพื่อเพิ่มปริมาณของกับข้าวให้เพียงพอแก่การบริโภคในครัวเรือน โดยปัจจุบันได้มีการส่งเสริมในด้านการเกษตรกรรมและปศุสัตว์ด้านต่างๆ จากหน่วยงานของภาครัฐ มหาวิทยาลัย และหน่วยงานเอกชนต่างๆ เพื่อให้เกิดการสร้างอาหารโปรตีนในพื้นที่ขึ้น และช่วยลดรายจ่ายของชุมชนในการซื้ออาหารโปรตีนจากชุมชนภายนอก เช่น จากการส่งเสริมการเลี้ยงปลาให้แก่ชุมชนกะเหรี่ยงในการศึกษาของ อภินันท์ (2555) พบว่า ชุมชนกะเหรี่ยงมีความสามารถในการเลี้ยงปลาตามวิธีการที่แนะนำได้เป็นอย่างดี แต่ยังคงขาดความสามารถในการวางแผนการผลิต และการตลาดเพื่อขายเนื้อปลาส่วนเกินที่ผลิตได้ให้แก่ชุมชน หรือชุมชนใกล้เคียงต่างๆ โดยจากการศึกษาพฤติกรรมในการบริโภคปลาที่เลี้ยงได้ของชุมชนพบว่า ชาวกะเหรี่ยงนิยมบริโภคปลาตัวใหญ่มากกว่าปลาตัวเล็ก และจะมีการจับปลาที่มีขนาดใหญ่กว่าเพื่อการบริโภค และปล่อยให้ปลาที่มีขนาดเล็กเติบโตจนได้ขนาดที่ต้องการก่อนการบริโภค ซึ่งจากการศึกษาของ อภินันท์ (2555) พบว่าชุมชนชาวกะเหรี่ยงมีศักยภาพในการผลิตปลาเชิงพาณิชย์ในชุมชนได้ ทั้งเพื่อการบริโภค และเพื่อใช้เป็นลูกพันธุ์ในการเลี้ยง โดยชุมชนชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่อมก๋อยจะทำการติดต่อซื้อขายลูกพันธุ์กันเองทำให้การกระจายลูกพันธุ์ทำได้น้อยและการส่งขายไม่ทั่วถึง

ตลาดในเชิงธุรกิจจะหมายถึงศูนย์กลางในการแพร่กระจายสินค้าและบริการต่างๆ สู่ผู้บริโภค โดยผ่านช่องทางการแลกเปลี่ยนด้วยสื่อกลาง หรือสิ่งของต่างๆ ตามความพึงพอใจของทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย โดยจะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตามลักษณะและสภาวะสังคม (เกียรติ, 2525; สิริวรรณ, 2546) คือจะต้องมีสิ่งที่ใช้ในการโอนเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ของสินค้าหรือบริการ ซึ่งตลาดจะหมายถึงตัวกลางที่มีทั้งผู้ซื้อและผู้ขายจะมีแต่ผู้ผลิตและผู้ขายอย่างเดียวไม่ได้ ซึ่งชุมชนที่มีการพัฒนา จะมีความเจริญทางด้านวัตถุปรากฏอยู่อย่างชัดเจน ซึ่งความเจริญและผลผลิตด้านต่างๆ จะถูกนำเสนอเข้าสู่สังคมด้วยวิธีการทางธุรกิจ ที่ประกอบด้วยกิจกรรมทางการตลาดเข้าไปมีส่วนร่วม (สุดาตวง, 2543) ซึ่งโดยนัยแล้วคำว่าตลาดสามารถแบ่งได้ใน 2 ความหมาย ตามการอธิบายของ ประภัสสร (2542) คือ

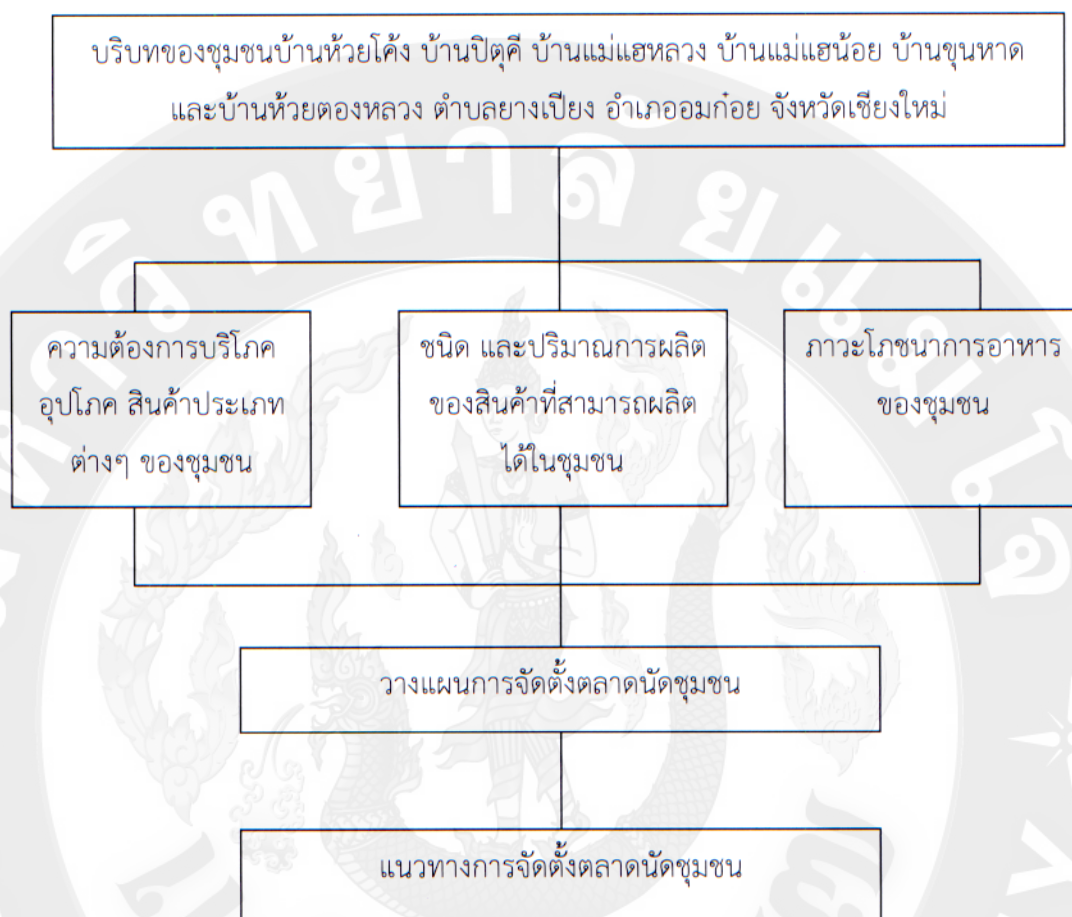
1. หมายถึงสถานที่ที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้านั้นระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย โดยมีการพบปะกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย
2. หมายถึงภาวะการณ์ซื้อขายสินค้าอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือภาวะการณ์ในการซื้อขายสินค้านั้นๆ

โดยตลาดจะช่วยเพิ่มความสะดวกสบายให้แก่ผู้บริโภค และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการดำรงชีวิตในแง่ต่างๆ ซึ่งจากการศึกษาการสร้างตลาดนัดในชุมชนต่างๆ และพฤติกรรมผู้บริโภคของผู้บริโภคในตลาดนัด พบว่าตลาดนัดในกลุ่มของชุมชนที่มีความเจริญและมีสภาพทางเศรษฐกิจ

คลองตัว จะมีการบริโภคสินค้าในกลุ่มสินค้าฟุ่มเฟือยมากกว่าสินค้ากลุ่มอื่นอย่างมีนัยสำคัญ (เสาวนีย์, 2554) โดยความสำเร็จของตลาดนัดจะเกิดจากการที่มีปัจจัยประกอบหลายประการ เช่น มีการคมนาคมที่สะดวก คุณภาพสินค้าเหมาะสมกับราคา มีความปลอดภัยของผู้ใช้บริการเพียงพอ มีสินค้าและผู้ขายที่หลากหลายตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้ และสามารถจับต้องสินค้าและต่อรองราคาได้ด้วยตนเอง (ณรงค์ศักดิ์, 2552) โดยตลาดนัดเป็นที่รวบรวมผู้คนทั้งผู้ซื้อและผู้ขายหลากหลายอาชีพ ทั้งผู้ขายที่มีอาชีพค้าขายเพียงอย่างเดียว และผู้ที่มีการค้าขายเป็นอาชีพเสริม ซึ่งทั้งผู้ขายและผู้ซื้อส่วนมากจะเป็นผู้ที่มิถิณที่อยู่อาศัยใกล้เคียงกับบริเวณที่มีการจัดตั้งตลาดนัด โดยลักษณะของตลาดนัดจะต้องตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีการสัญจรสะดวก โดยทั่วไปมักอยู่ในชุมชน โดยสภาพที่สำคัญอีกลักษณะหนึ่งคือเป็นสถานที่ที่มีผู้คนจอแจ ซึ่งตลาดนัดนับเป็นธุรกิจการค้าปลีกที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนและผู้คนมากที่สุด (สกุณี, 2541) ซึ่งเมื่อพิจารณาจากการวิวัฒนาการทางการค้าของสังคมไทยแล้ว พบว่าตลาดมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการส่งต่อกระจายสินค้า การส่งสมข้อมูล และเป็นตัวนำความเจริญมาสู่สังคมนับตั้งแต่บรรพกาล ซึ่งนอกจากตลาดจะเป็นแหล่งที่มีความสำคัญในเชิงการค้าแล้วยังเป็นแหล่งรวบรวมและแพร่กระจายข้อมูลที่สำคัญของชุมชนทำให้การส่งต่อข้อมูลระหว่างชุมชนทำได้กว้างและรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยเปิดโอกาสให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ และแนวคิดในด้านต่างๆ ให้แก่ชุมชนอื่นๆ ที่มีการใช้ตลาดร่วมกันนั้น (ดำรง, 2531; เกียรติ, 2525; ชุนวิจิตร, 2516; ฉัตรทิพย์, 2527; สกุณี 2541) และมนตรี (2549) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาตลาดนัดชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในเขต ตำบลแม่ออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม และมีสถานะทางด้านการเงินที่เข้มแข็ง โดยพบว่าความสำเร็จจะขึ้นอยู่กับการพัฒนาสินค้า คุณภาพของสินค้า และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยชุมชนมีหน้าที่เสาะหา หรือเร่งพัฒนาสินค้าที่มีอยู่ในชุมชนในลักษณะของทรัพยากรที่ขายได้ หรือสินค้าที่ผลิตเองได้ โดยจากการศึกษาตลาดนัดในชุมชนชนบททางภาคเหนือของประเทศไทย พบว่า ผู้ซื้อส่วนใหญ่จะมีอาชีพเป็นเกษตรกร โดย บางส่วนจะมีลักษณะการซื้อเพียงอย่างเดียว ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งจะมีบทบาทเป็นทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย ซึ่งมีทั้งผู้ซื้อนำสินค้าที่สามารถผลิตได้มาขายเป็นบางครั้งคราว และผู้ซื้อที่มาซื้อสินค้าต่างๆ ไปขายต่อในชุมชนของตนเอง (กนกพร, 2531) ซึ่งจากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่าตลาดจะสามารถส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคของประชาชนในถิ่นทุรกันดารที่มีประเพณีในการใช้ชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์อย่างมาก โดยในชุมชนกะเหรี่ยงที่มีการเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมสำคัญต่างๆ แต่เพียงอย่างเดียวจะทำให้เกิดการสะสมอาหารประเภทโปรตีนเพื่อใช้ในการฉีดยาหนึ่งในการใช้ชีวิตเท่านั้นทำให้ปริมาณการกินอาหารประเภทโปรตีนจากเนื้อสัตว์ทำได้ไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งการเลี้ยงสัตว์เพื่อฆ่ากินเองในครัวเรือนอาจจะทำให้มีปริมาณมากเกินไปจนความจำเป็นทำให้เสียประโยชน์จากอาหารที่ได้รับ ซึ่งปัจจัยในการฆ่าสัตว์เพื่อการบริโภคส่วนหนึ่งก็จะขึ้นอยู่กับหุ่นส่วนในการบริโภค โดยหุ่นส่วนจะมีหน้าทีในการแบกภาระค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูสัตว์ชนิดต่าง โดยหุ่นส่วนโดยทั่วไปจะได้แก่ครอบครัว ซึ่งการฆ่าในแต่ละครั้งก็ยิ่งทำให้มีของเหลือในปริมาณมากอยู่ดี ดังนั้นการหาหุ่นส่วนเพิ่มเติมจากการค้าขาย ซึ่งจะได้

เงินหรือตัวกลางทางการค้ามาแทนจะช่วยให้ผู้เลี้ยงหรือเจ้าของสัตว์ลดภาระในด้านค่าใช้จ่าย และอาจจะได้กำไรจากการเลี้ยงและการลงทุน ซึ่งจะเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยกระตุ้นความต้องการในการผลิตเพื่อการบริโภค และกระตุ้นการบริโภคเนื้อสัตว์จากการเลี้ยงเพิ่มมากยิ่งขึ้นทำให้การพัฒนาด้านการเกษตรกรรมปศุสัตว์ และยกระดับด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนในกลุ่มชนเผ่ากะเหรี่ยงที่ยังไม่เคยมีการติดต่อซื้อขายที่เป็นรูปธรรมในชุมชนขึ้นมาได้ ซึ่งความสำเร็จของตลาดนัดชุมชนที่จะเกิดขึ้นในชุมชนลักษณะนี้จะสามารถวัดผลได้ในหลายประการ เช่น สภาวะทางด้านการเงินของบัญชีครัวเรือน สภาพของภาวะทางการเงินของชุมชน สภาวะเศรษฐกิจของพื้นที่ และภาวะทางโภชนาการและสุขภาพอนามัยของประชาชน โดยการติดต่อสื่อสารระหว่างชุมชนจะช่วยให้การพัฒนาในด้านต่างๆ เกิดได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในแต่ละชุมชนอีกด้วยประการหนึ่ง ซึ่งตลาดนัดชุมชนในลักษณะนี้ชุมชนและผู้ที่อาศัยในชุมชนจะได้มีส่วนร่วมและหน้าที่ในการกำหนดราคาของสินค้า และคุณภาพของสินค้าต่างๆ ได้อีกด้วย ในแง่ของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ตลาดชุมชนยังเป็นตัวช่วยลดอัตราการไหลของเงินออกนอกชุมชน ทำให้สภาพเศรษฐกิจของชุมชนมีความคล่องตัวมากขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

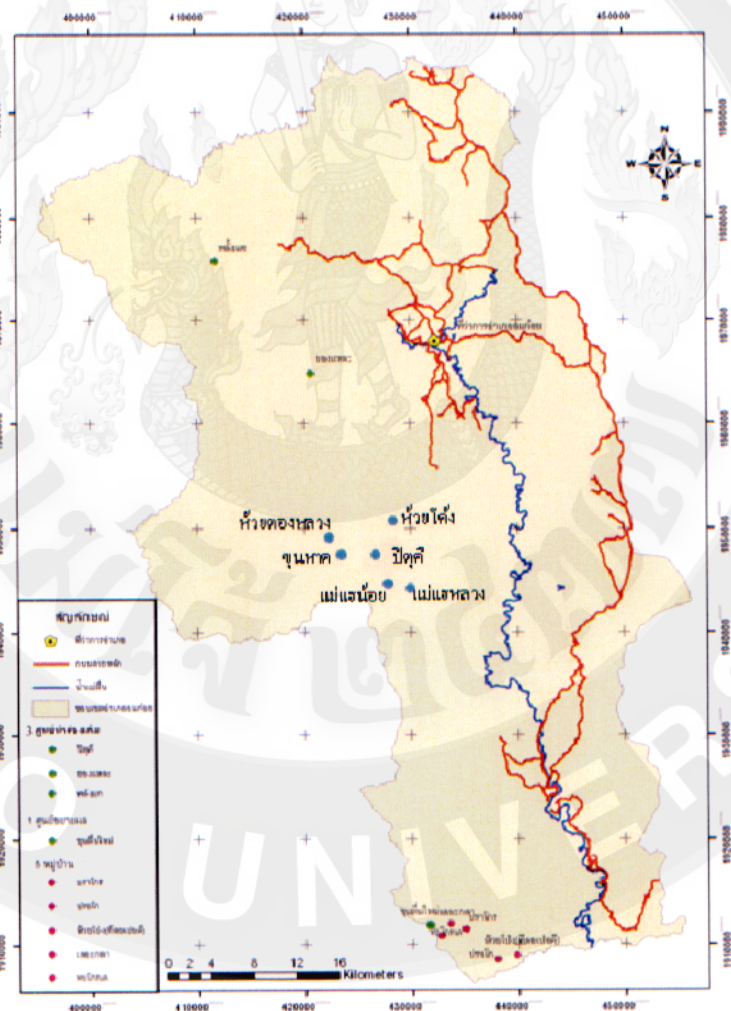

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

สถานที่ดำเนินการวิจัย

ชุมชนในหมู่บ้านห้วยไค้ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำขุนแม่หาดตอนบน โดยมีหมู่บ้านบริวาร ได้แก่ บ้านปิตุติ บ้านแม่แฮหลวง บ้านแม่แฮน้อย บ้านขุนหาด และบ้านห้วยตองหลวง ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 2 แผนที่หมู่บ้านในกลุ่มหมู่บ้านห้วยไค้ ตำบลยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการศึกษาประชากรในพื้นที่หมู่บ้าน 6 หมู่บ้าน ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำขุนแม่หาดตอนบน โดยมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด จำนวน 254 ครัวเรือน แบ่งตามกลุ่มหมู่บ้านที่ได้รับการส่งเสริมด้านการเกษตรในด้านต่างๆ เปรียบเทียบกับหมู่บ้านที่ไม่ได้รับการส่งเสริมฯ และกลุ่มหมู่บ้านที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งตลาด เพื่อทดสอบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการบริโภค และการดำเนินชีวิตของประชากรชาวกะเหรี่ยง โดยทำการจำแนกประชากรที่ใช้ศึกษา ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การสำรวจความต้องการบริโภค อุปโภค สินค้าของชุมชน โดยทำการสุ่มตัวอย่างประชากรในพื้นที่ 6 หมู่บ้าน จากครัวเรือนทั้งหมด 254 ครัวเรือน ได้กลุ่มตัวอย่างอย่างต่ำ 155 ชุด กำหนดความเชื่อมั่นที่ 95 เปอร์เซนต์ โดยใช้สูตรการคำนวณของ Yamane (1967) ดังสมการ

$$n = \frac{N}{1 + N(E)^2} \quad (1)$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการสำรวจ

N = จำนวนประชากร

$E = 0.05$ เมื่อใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ระดับ 95 เปอร์เซนต์

โดยเมื่อแทนค่าลงในสมการ (1) จะได้ผลจากการคำนวณเป็นจำนวนตัวอย่าง (n) ดังนี้

$$n = \frac{254}{1 + (254)(0.05^2)} \quad (2)$$

ดังนั้น จะต้องใช้จำนวนประชากรในการตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น $n = 155$ ครัวเรือน โดยในการสำรวจจะใช้การแบ่งจำนวนแบบสอบถามออกตามอัตราส่วนเปอร์เซนต์จำนวนหลังคาเรือนของประชากรในพื้นที่ดังสมการ

$$n_i = 100 \times \frac{N_i}{N} \quad (3)$$

เมื่อ n_i = จำนวนหลังคาเรือนที่ต้องทำการเก็บตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้าน

N_i = จำนวนหลังคาเรือนในแต่ละหมู่บ้าน

N = จำนวนหลังคาเรือนทั้งหมดในพื้นที่เป้าหมาย

โดยจากการคำนวณในแต่ละหมู่บ้านจะต้องทำการสุ่มเก็บข้อมูลเป็นจำนวนดังตารางที่ 1 เมื่อพิจารณาจากสภาพแวดล้อมของพื้นที่และจำนวนประชากรรวมแล้วพบว่า การสุ่มแบบสำรวจตามอัตราส่วนดังกล่าวการคำนวณนี้จะส่งผลทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนขึ้น ดังนั้นในการเก็บตัวอย่างจึงจะทำการเก็บข้อมูลจากประชาชนทั้ง 254 หลังคาเรือน

ตารางที่ 1 จำนวนแบบสอบถามด้านความต้องการในการบริโภคสินค้าแต่ละประเภท แยกตามหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนตัวอย่าง (ครัวเรือน)
บ้านห้วยไค้	42	26
บ้านปิตุคิ	34	21
บ้านแม่แฮหลวง	35	21
บ้านแม่แฮน้อย	22	13
บ้านขุนหาด	57	35
บ้านห้วยตองหลวง	64	39
รวม	254	155

ที่มา: ขยายผลโครงการหลวง (2555)

1. ชุมชนแต่ละชุมชนจะถูกแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มหมู่บ้านที่มีการส่งเสริมการสร้างผลผลิตทางการเกษตรเพื่อบริโภคในชุมชนและได้ทดลองสร้างตลาดนัดชุมชน ได้แก่ หมู่บ้านห้วยไค้ และหมู่บ้านปิตุคิ กลุ่มบ้านที่ได้รับการส่งเสริมด้านการสร้างผลผลิตทางการเกษตรในชุมชนแต่ไม่ได้ทดลองการสร้างตลาดนัดชุมชน ได้แก่ หมู่บ้านขุนหาด และหมู่บ้านห้วยตองหลวง และกลุ่มบ้านที่ไม่ได้รับการส่งเสริมการสร้างผลผลิตด้านการเกษตรเพื่อบริโภคในชุมชน และไม่ได้ทดลองสร้างตลาดนัดชุมชน ได้แก่ หมู่บ้านแม่แฮหลวง และหมู่บ้านแม่แฮน้อย และในการวิเคราะห์ผลทางสถิติจะใช้ครัวเรือนเป็นซ้ำในการทดลองของแต่ละกลุ่มตัวอย่าง

2. การสำรวจชนิด ปริมาณของสินค้าที่ผลิตในชุมชน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงในกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าชุมชน โดยในการสำรวจจะใช้กลุ่มตัวอย่างจากผู้ผลิตสินค้าชุมชนทั้งหมดในพื้นที่เป้าหมายในทุกหลังคาเรือนที่มีการส่งเสริมด้านการสร้างผลผลิตทางการเกษตร และมีการเลี้ยงเพื่อใช้ในการบริโภคภายในหมู่บ้าน โดยทำการเก็บข้อมูลจากทุกครัวเรือน เนื่องจากในทุกครัวเรือนมีการเลี้ยง

สัตว์เพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนอยู่แล้ว โดยมีจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 254 หลังคาเรือน ตัวอย่างโดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม เช่นเดียวกับการสำรวจความต้องการบริโภค อุปโภค สินค้าของชุมชน

3. การสำรวจภาวะโภชนาการอาหารของชุมชนจะใช้การสัมภาษณ์แม่บ้านในแต่ละครัวเรือนจำนวนทั้ง 254 คน จากทั้งหมด 254 ครัวเรือน เช่นเดียวกับการสำรวจพฤติกรรมความต้องการการบริโภค และแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม เช่นเดียวกับการสำรวจความต้องการบริโภค อุปโภค สินค้าของชุมชน

4. ด้านสุขภาวะชุมชน ประชากรทุกคนในพื้นที่ทั้ง 6 หมู่บ้าน จะถูกนำมาใช้เป็นตัวอย่างในการศึกษาด้านสุขภาวะชุมชน และความสมบูรณ์ของร่างกาย โดยจะมีตัวอย่างในการศึกษา เก็บข้อมูลทั้งสิ้น 1,389 ตัวอย่าง ข้อมูลที่ได้จะถูกแบ่งออกออกเป็น 3 กลุ่ม ตามหมู่บ้านที่ประชากรอาศัยอยู่ เช่นเดียวกับการสำรวจความต้องการบริโภค อุปโภค สินค้าของชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลพฤติกรรมการบริโภค อุปโภค ของชุมชน และข้อมูลด้านการผลิตเครื่องอุปโภคและบริโภคของชุมชนในเขตพื้นที่ที่ทำการศึกษา
2. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) เป็นการเก็บข้อมูลโดยการตั้งคำถามใช้คำถามที่นำไปสู่การพูดคุย สนทนาที่ดำเนินไปอย่างธรรมชาติ
3. การสังเกตการณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)
4. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ระดมความคิดเห็น สร้างความเข้าใจหรือหาข้อประเด็นเฉพาะเรื่อง
5. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระดับบุคคล หรือเฉพาะเจาะจงในระดับบุคคล เพื่อประเมินสถานการณ์ความเป็นจริง ในช่วงนั้น หรือต้องการข้อมูลเชิงลึก
6. การจดบันทึก เป็นการบันทึกรายละเอียดขั้นตอนต่างๆ ตามสถานการณ์จริง ในช่วงเวลาลงพื้นที่เพื่อร่วมกิจกรรม รวมถึงเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม หรือจากการสังเกตการณ์
7. การบันทึกภาพ โดยใช้กล้องถ่ายรูป เพื่อเก็บรายละเอียดบรรยากาศในการทำกิจกรรม หรือการประชุมต่างๆ เพื่อใช้เป็นหลักฐานการวิจัย
8. การบันทึกเสียง โดยใช้เครื่องบันทึกเสียง เพื่อเก็บข้อมูลรายละเอียดของการประชุม สนทนา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน
9. การสร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องการจัดตั้งตลาดนัดชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิ

ข้อมูลเชิงประชากร

ทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน เช่น เพศ อาชีพ รายได้ กิจกรรมในพื้นที่ ฯลฯ โดยทำการเข้าพื้นที่เพื่อทำการสอบถามและจดบันทึกด้วยตนเอง

ข้อมูลด้านสุขภาพประชากร

ทำการเก็บข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ แบ่งตามกลุ่มอายุ โดยเก็บข้อมูลด้านสุขภาพ ได้แก่ ส่วนสูง น้ำหนัก ข้อมูลด้านโภชนาการ เช่น ปริมาณอาหารและสัดส่วนของอาหารที่กินในแต่ละมื้อ ชนิดของอาหารที่กินในแต่ละมื้อ ความอุดมสมบูรณ์ของอาหารในแต่ละฤดูกาล การเจ็บป่วยในรอบปี

ข้อมูลความต้องการด้านการตลาด

ทำการเก็บข้อมูลปริมาณ และความต้องการของสินค้าในแต่ละประเภทโดยเน้นสินค้าในกลุ่มอาหาร ซึ่งเป็นปัจจัยหลักพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น เนื้อสัตว์ ผัก ข้าว เป็นต้น โดยทำการเก็บข้อมูลจากบัญชีครัวเรือนในการจับจ่ายซื้อสินค้าในกลุ่มอาหารประเภทต่างๆ เมนูอาหาร และสัดส่วนของวัตถุดิบในการประกอบอาหารแต่ละชนิดในเมนูแต่ละมื้อ จากแบบสอบถามจากการบริโภคอาหารในแต่ละมื้อ

ข้อมูลด้านกำลังการผลิตสินค้าประเภทต่างๆ

ทำการเก็บข้อมูลความสามารถ และกำลังการผลิตสินค้าประเภทต่างๆ แยกตามชุมชน โดยแบ่งประเภทของสินค้าตามวิธีการผลิต ได้แก่ สินค้าที่ผลิตขึ้นเอง และสินค้าที่เก็บจากป่าชุมชน โดยแบ่งประเภทของสินค้าตามกลุ่มความต้องการทางการตลาด

ข้อมูลด้านการตอบสนองต่อการจัดตั้งตลาดนัดชุมชน

ทำการเก็บข้อมูลความสนใจ และมุมมองของประชากรในกลุ่มต่างๆ ในด้านการจัดตั้งตลาดนัดชุมชน เช่น กลุ่มของสินค้าที่ควรมีในตลาด ความยากง่ายในการเดินทาง ทำเลที่ตั้งของตลาด ช่วงเวลาที่เหมาะสมและความถี่ในการเปิดตลาด อัตราการเก็บค่าแผงจำหน่ายสินค้า หน้าที่และการจัดการตลาด สาธารณูปโภคพื้นฐาน โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ และภายหลังจากการจัดตั้งตลาดแล้ว จะทำการเก็บข้อมูลจำนวนผู้ใช้บริการตลาด และรายจ่ายที่เกิดขึ้นในตลาด ประเภทและที่มาของสินค้าที่ซื้อ ปริมาณการซื้อของสินค้าแต่ละประเภท โดยใช้การสังเกตและสอบถาม

ข้อมูลทุติยภูมิ

ทำการศึกษาข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสาร รายงานการวิจัย การค้นคว้าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จากระบบอินเทอร์เน็ต ฐานข้อมูลจากหน่วยจัดการต้นน้ำ ฐานข้อมูลชุมชนจากโรงเรียนในพื้นที่ และฐานข้อมูลจากโรงพยาบาลในพื้นที่

การศึกษาความต้องการบริโภค อุปโภคสินค้าประเภทต่างๆ ของชุมชน

ในการศึกษาความต้องการบริโภค อุปโภคสินค้าประเภทต่างๆ ของชุมชน จะใช้การศึกษาจากปริมาณความต้องการอาหารของแต่ละครัวเรือนตัวอย่าง โดยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการ 2 วิธี ได้แก่

1. การเก็บข้อมูลจากปริมาณการซื้อจริงของชุมชน โดยให้แต่ละครัวเรือนตัวอย่างทำการจดบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายประเภทอาหารที่ซื้อเพื่อการบริโภคในแต่ละวันตามรายการจ่ายจริงที่เกิดขึ้นในครัวเรือน
2. ทำการเก็บข้อมูลชนิดอาหารตามการบริโภคจริงในแต่ละมื้อ ของแต่ละครัวเรือนตัวอย่าง โดยจำแนกตามปริมาณวัตถุดิบประเภทต่างๆ ที่นำมาประกอบอาหาร

ข้อมูลที่ได้จะถูกนำมาวิเคราะห์ปริมาณการใช้อาหารแต่ละประเภทในครัวเรือน และปริมาณการซื้ออาหารแต่ละประเภทโดยคำนวณเป็นอัตราส่วนของน้ำหนักอาหาร และสัดส่วนปริมาณการซื้อเฉลี่ยในแต่ละเดือน เพื่อใช้เป็นตัวแทนของความต้องการในการบริโภคสินค้าในกลุ่มอาหารของแต่ละชุมชนตัวอย่าง

การศึกษาชนิด ปริมาณการผลิตของสินค้าที่ผลิตได้ในชุมชน

การศึกษาปริมาณการผลิตสินค้าในชุมชน จะใช้การศึกษาปริมาณสินค้าแต่ละประเภทที่ผลิตได้ โดยปริมาณสัตว์ที่ผลิตได้จะทำการนับจำนวนสัตว์ที่มีการเลี้ยงในแต่ละครัวเรือนโดยตรง โดยสัตว์ที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์จะถูกนำมาชั่งน้ำหนักสุดท้ายก่อนการใช้เพื่อบริโภค เพื่อหาน้ำหนักของสัตว์ที่ผลิตได้ โดยค่าเฉลี่ยของน้ำหนักสัตว์แต่ละชนิดที่ถูกนำมาใช้เพื่อบริโภคในแต่ละชุมชนจะถูกนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดปริมาณของเนื้อสัตว์แต่ละประเภทในการทดลอง

ในส่วนของพืชอาหารที่สามารถผลิตได้ในครัวเรือนจะใช้การเก็บข้อมูล และการรังวัดปริมาณพื้นที่ ที่ใช้ในการเพาะปลูกพืชที่ใช้ในครัวเรือน ของแต่ละครัวเรือน ด้วยเครื่อง GPS เพื่อคำนวณขนาดพื้นที่ และระบุชนิดของพืชที่ทำการผลิต โดยผลผลิตของพืชอาหารแต่ละชนิดที่ผลิตได้จะถูกคำนวณเป็นค่าเฉลี่ยต่อหน่วยพื้นที่

การศึกษาภาวะโภชนาการของชุมชน

การศึกษาภาวะโภชนาการของชุมชนจะใช้ค่าความสมบูรณ์ของร่างกายเป็นเกณฑ์ตัดสิน โดยทำการชั่งน้ำหนัก และวัดส่วนสูงของประชากรทุกคนในหมู่บ้านเพื่อคำนวณหาค่าดัชนีมวลกาย (BMI) จากสมการ

$$BMI = \frac{W}{L^2} \dots\dots\dots(4)$$

เมื่อ BMI = ดัชนีมวลกาย

W = น้ำหนักของร่างกาย มีหน่วยเป็นกิโลกรัม

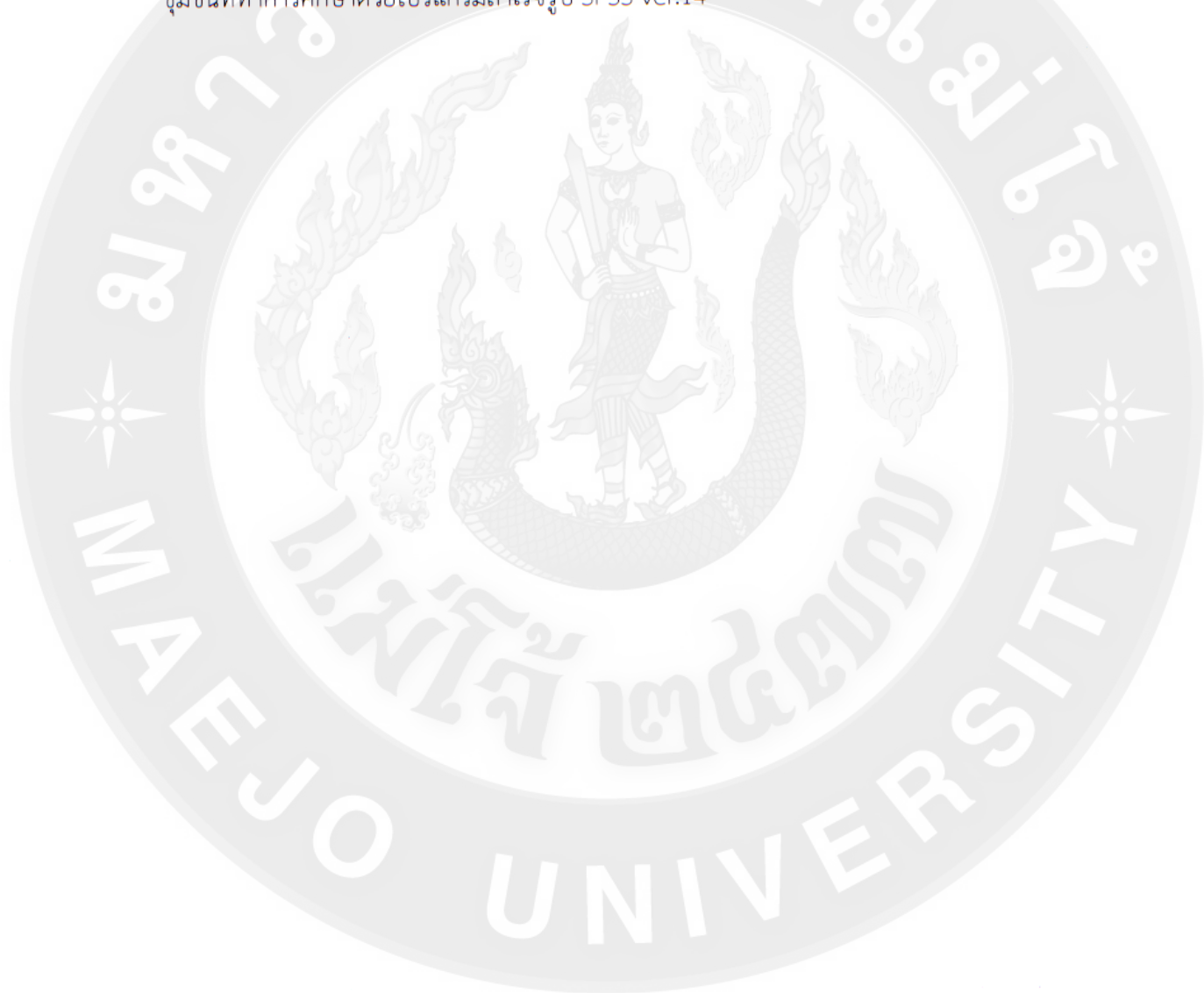
L = ความสูงของร่างกาย มีหน่วยเป็นเมตร

การศึกษาแนวทางในการจัดตั้งตลาดนัดชุมชนเพื่อพึ่งตนเอง

ในการศึกษาแนวทางในการจัดตั้งตลาดนัดชุมชนเพื่อพึ่งพาตนเอง จะทำการศึกษาโดยใช้การทดลองเปิดตลาดนัดขึ้นในชุมชนบ้านห้วยโค้งซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เป็นทางผ่านไปสู่แต่ละชุมชนในการศึกษา โดยทำการกระจายข่าวสารการเปิดตลาดนัดให้แก่ทุกชุมชนที่ทำการศึกษา เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนที่มีความสามารถในการผลิตสินค้าได้นำสินค้าที่ตนเองสามารถผลิตได้ในแต่ละประเภทมาวางจำหน่ายในตลาดนัดชุมชน ส่วนสินค้าในกลุ่มอาหารโปรตีนซึ่งชุมชนไม่มีความนิยมในการฆ่าเพื่อจำหน่ายจะใช้วิธีการนำเอาเนื้อสัตว์ที่แปรรูปแล้วมาขายในตลาดนัดที่จัดตั้งขึ้น โดยจะทำการชั่งน้ำหนัก และนับชิ้นของสินค้าในกลุ่มอาหารแต่ละประเภท ทั้งก่อน และหลังการขาย เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาความเป็นไปได้ในการเปิดตลาดนัดชุมชน โดยในการเปิดตลาดนัดจะทำการทดลองเปิดตลาดนัด 4 ครั้ง ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2558 โดยจะทดลองเปิดตลาดนัดในวันเสาร์ซึ่งเป็นวันหยุดของชุมชน และมีการเตรียมตัวเพื่อเข้าโบสถ์ในเช้าวันอาทิตย์ และเป็นวันที่มีการจัดเลี้ยงในกลุ่มเครือญาติ และมีการสัญจรไปมาผ่านตลาดมากที่สุดในพื้นที่ โดยจะทดลองเปิดตลาดนัดอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 1 เดือน และติดตามผลกระทบจากการเปิดตลาดนัด จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน ภายหลังจากการเปิดตลาดนัดเป็นระยะเวลาอีก 6 เดือน ตั้งแต่เดือนเมษายน ไปจนถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2558 เพื่อศึกษารูปแบบ ทัศนคติ และการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ที่เป็นผลจากการเปิดตลาดนัดในชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล จะใช้ข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ซึ่งเป็นวิธีการทางสถิติที่จะช่วยให้ทราบถึงคุณลักษณะของกลุ่มต่างๆ ที่ต้องการศึกษาในตัวแปรต่างๆ การหาจำนวนร้อยละ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ข้อมูลในกลุ่มภาวะโภชนาการจะถูกนำมาวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มชุมชนที่ทำการศึกษากับโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ver.14

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

ในการวิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ส่วน ด้วยกัน ได้แก่ ปริมาณ ชนิดสินค้า และความต้องการสินค้าของชุมชน ความสามารถในการผลิตสินค้าแต่ละประเภทของชุมชน ภาวะโภชนาการและสุขภาพชุมชน และความเป็นไปได้และแนวทางในการจัดตั้งตลาดนัดชุมชน โดยผลที่ได้เป็นดังนี้

ความต้องการสินค้าและกำลังการผลิตสินค้าในชุมชน

ในการเก็บข้อมูลจากประชากรในหมู่บ้านจะเก็บข้อมูลจากประชากรทุกคนในพื้นที่เป็นจำนวนทั้งสิ้น 1,389 คน จาก 6 หมู่บ้าน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มหมู่บ้านที่มีการส่งเสริมการสร้างผลผลิตทางการเกษตรเพื่อบริโภคในชุมชนและได้ทดลองสร้างตลาดนัดชุมชน ได้แก่ หมู่บ้านห้วยไค้ และหมู่บ้านปิตุคี กลุ่มบ้านที่ได้รับการส่งเสริมด้านการสร้างผลผลิตทางการเกษตรในชุมชนแต่ไม่ได้ทดลองการสร้างตลาดนัดชุมชน ได้แก่ หมู่บ้านขุนหาด และหมู่บ้านห้วยตองหลวง และกลุ่มบ้านที่ไม่ได้รับการส่งเสริมการสร้างผลผลิตด้านการเกษตรเพื่อบริโภคในชุมชน และไม่ได้ทดลองสร้างตลาดนัดชุมชน ได้แก่ หมู่บ้านแม่แฮหลวง และหมู่บ้านแม่แฮน้อย โดยจากค่าสังเกตจะใช้ค่าดัชนีมวลกาย และสัดส่วนความสูง ของประชากรในแต่ละกลุ่ม เปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานการเจริญเติบโตของประชากรในประเทศไทยเพื่อวิเคราะห์ผลสำเร็จในการสร้างตลาดนัดชุมชน โดยกลุ่มแรกจะได้แก่หมู่บ้านห้วยไค้ และหมู่บ้านปิตุคี กลุ่มที่สองได้แก่หมู่บ้านขุนหาด และหมู่บ้านห้วยตองหลวง และกลุ่มสุดท้ายได้แก่ หมู่บ้านแม่แฮหลวง และหมู่บ้านแม่แฮน้อย

ในแต่ละหมู่บ้านที่ทำการศึกษาก็จะมีการส่งเสริมด้านการศึกษา ในรูปแบบของโรงเรียนการศึกษานอกโรงเรียน (ศคช.) โดยมีโรงเรียนบ้านห้วยไค้ซึ่งเป็นโรงเรียนในสังกัดของสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านในกลุ่มนี้ ซึ่งโรงเรียนจะได้รับการสนับสนุนด้านพันธุ์สัตว์ และพืชจากหน่วยงานต่างๆ ของรัฐเรื่อยมา เพื่อสร้างอาหารกลางวันให้แก่โรงเรียน ในขณะที่ชาวบ้าน และชุมชนจะไม่ได้รับการสนับสนุนดังกล่าว เนื่องจากการเดินทางที่ยากลำบาก และที่ตั้งของหมู่บ้านที่ห่างไกลจากตัวเมืองทำให้การคมนาคม และสัญจรเพื่อนำเอาสินค้าเข้าไปขายยังหมู่บ้านทำได้อย่างยากลำบาก และอาหารที่สามารถผลิตได้ในชุมชนมีปริมาณไม่เพียงพอแก่ความต้องการในการบริโภค ด้วยพระดำริของสมเด็จพระเทพรัตน ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ให้ดำเนินการส่งเสริม ให้ความรู้ และต้นทุนในการผลิตอาหารแก่ชาวบ้าน ประชาชน จึงทำให้เกิดโครงการความมั่นคงทางด้านอาหาร แก่ชนชาวไทยภูเขาขึ้นในปี 2550 โดยมีหมู่บ้านนำร่อง ได้แก่ หมู่บ้านปิตุคี และหมู่บ้านห้วยไค้ และมีการขยายผลต่อมายังหมู่บ้านห้วยตองหลวง และหมู่บ้านขุนหาด ซึ่งในปัจจุบันพบว่า ผลผลิตที่ได้มีปริมาณมากกว่าความสามารถ และ

พฤติกรรมในการบริโภคของชุมชนได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เกิดแนวคิดในการสร้างตลาดนัดชุมชนขึ้น เพื่อให้เกิดการกระจายผลผลิตให้ทั่วถึงทั้งกลุ่มชุมชนใหญ่

ในการตรวจสอบความต้องการในการบริโภคของประชากรในแต่ละหมู่บ้าน จะใช้การเก็บข้อมูลจากหมู่บ้านทั้ง 6 หมู่บ้าน โดยแบ่งเป็นความต้องการในการซื้อ และค่าใช้จ่ายทั้งเพื่อการอุปโภค และเพื่อการบริโภค โดยเน้นหนักไปที่กลุ่มของสินค้าด้านการเกษตรที่สามารถผลิตได้ในชุมชน และจะทำการเก็บข้อมูลเมนู และองค์ประกอบของอาหารในแต่ละมื้อของกลุ่มประชากรในแต่ละหมู่บ้าน โดยทำการสุ่มตัวอย่างจากตัวอย่างทั้งหมด 254 ครัวเรือน เพื่อเก็บข้อมูลวิถีชีวิตในด้านการบริโภคอาหารโปรตีน และการใช้จ่ายของชุมชน เพื่อระบุระบบอุปสงค์ และอุปทานของประชากร เพื่อใช้ในการวางแผนจัดตั้งตลาดชุมชน และใช้การจัดตั้งตลาดจริงเพื่อตอบสนองอุปสงค์ และลดการรั่วไหลของเม็ดเงินออกจากชุมชน จากการเก็บข้อมูลความต้องการเบื้องต้นของชุมชนใน 6 หมู่บ้าน พบว่า แต่ละหมู่บ้านมีความต้องการอาหารแต่ละประเภทในปริมาณต่อหัวที่ใกล้เคียงกัน โดยมีการบริโภคโปรตีนจากเนื้อหมูเป็นส่วนมาก ซึ่งการบริโภคจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ บริโภคตามความพึงพอใจ (ตามโอกาสที่ได้เดินทางเข้าสู่ตัวอำเภอ และตามโอกาสที่สามารถหาซื้อเนื้อสัตว์นั้นๆ ได้) และบริโภคตามเทศกาล (เช่น เลี้ยงผี ผูกข้อมือ เป็นต้น) แต่ละหมู่บ้านจะมีปริมาณการบริโภคอาหารกลุ่มต่างๆ ดังนี้

กลุ่มหมู่บ้านที่ได้รับการส่งเสริมด้านการเกษตรและมีการทดลองจัดตั้งตลาดนัดชุมชน

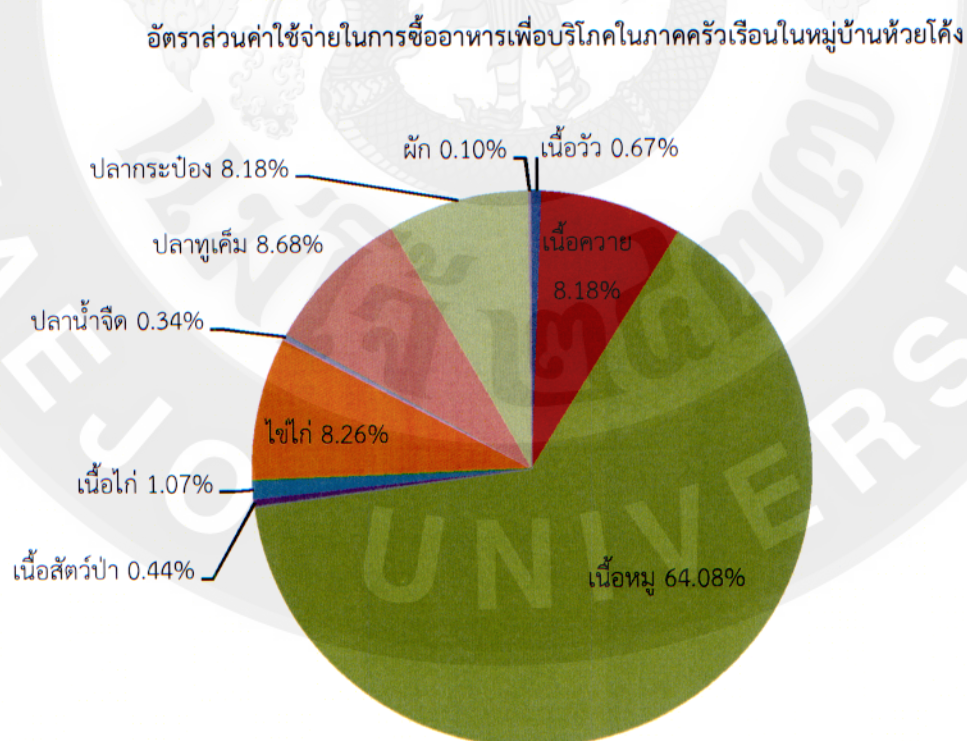
ในกลุ่มหมู่บ้านนี้จะได้รับการส่งเสริมด้านการเกษตร 3 ด้าน เพื่อผลิตสำหรับใช้เป็นอาหารในครัวเรือน และเพื่อสร้างความยั่งยืนในชุมชน โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ มูลนิธิริรักษ์ไทย เป็นหน่วยงานอิสระของเอกชนที่ได้ให้การสนับสนุนในการปลูกไม้ยืนต้น เพื่อเป็นอาหารในระยะยาวให้แก่ชุมชน แล้วเพื่อสร้างรายได้ถาวรให้แก่อาสาสมัครต่างๆ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และและคณะเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ได้ดำเนินการสนับสนุน และฝึกอบรมในการสร้างผลผลิตทางการเกษตรประเภทต่างๆ ได้แก่ ปลา สัตว์น้ำ สัตว์ปีก พืชผักและเมล็ดพันธุ์ เพื่อสร้างผลผลิตที่ยั่งยืนให้แก่ชุมชน โดยได้มีการเริ่มต้นโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 และโครงการเริ่มเป็นรูปเป็นร่างเกิดความยั่งยืนขึ้นในปี พ.ศ. 2556 โดยกลุ่มหมู่บ้านนี้จะ ได้แก่ หมู่บ้านห้วยโค้ง และหมู่บ้านปดุง ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีความสมบูรณ์ด้านต้นทุนน้ำ และที่ดิน โดยในการส่งเสริมได้ดำเนินการจัดหาพันธุ์สัตว์ และพืชที่เหมาะสมกับพื้นที่ และรูปแบบความเป็นอยู่ของชุมชน และได้จัดฝึกอบรม ดูแลอาสาสมัครอย่างใกล้ชิดจนกระทั่งอาสาสมัครสามารถสร้างผลผลิตได้ด้วยตนเอง โดยผลที่ได้จากการเก็บข้อมูลเป็นดังนี้

หมู่บ้านห้วยโค้ง

หมู่บ้านห้วยโค้งเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ มีประชากรทั้งสิ้น 42 ครัวเรือน ประกอบด้วยชาติพันธุ์กะเหรี่ยงปกากญอจากการเก็บข้อมูลจากทั้ง 42 ครัวเรือน พบว่าส่วนสูงและน้ำหนักเฉลี่ยของประชากรในหมู่บ้านจากแต่ละช่วงอายุจะมีค่าต่ำกว่ามาตรฐานมาก จากการวัดส่วนสูง และน้ำหนัก ของประชากรที่เติบโตเต็มที่พบว่า มีน้ำหนัก เฉลี่ยเท่ากับ 47.61 ± 15.30 กิโลกรัม ในแต่ละบ้านมีประชากรโดยเฉลี่ยบ้านละ 5 คน มีจากการบริโภคอาหารจำพวกโปรตีนจากเนื้อสัตว์จำพวก หมู ไก่ ไข่ และปลาเป็นหลัก โดยมีอัตราการบริโภคเนื้อหมูมากถึงร้อยละ 36 รองลงมาจะได้แก่ ไข่ไก่ ปลา และเนื้อไก่ (ร้อยละ 23, 16 และ 15 ตามลำดับ) (ภาพที่ 3) เมื่อคำนวณตามน้ำหนักอาหารโปรตีนที่ได้รับต่อคนต่อปี พบว่าจะได้รับโปรตีนเพียง 25.09 กิโลกรัมต่อคนต่อปีเท่านั้น ซึ่งน้อยกว่าความต้องการในการบริโภคอาหารประเภทโปรตีนเป็นอย่างมาก

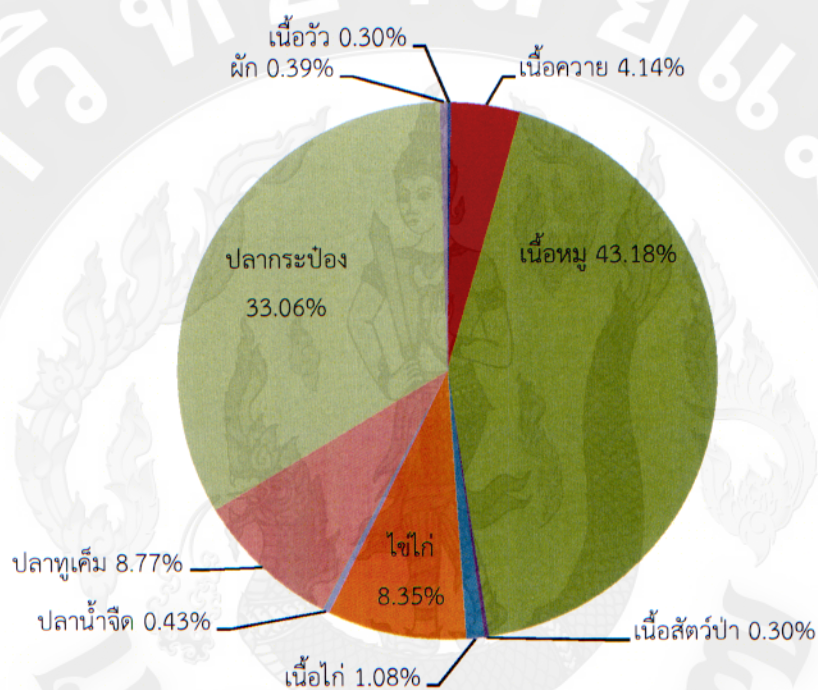
เมื่อวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารโปรตีนประเภทต่างๆ จากชุมชน และตัวเมือง พบว่า เนื้อหมูจะเป็นอาหารโปรตีนหลักที่มีการซื้อเพื่อใช้ในการบริโภค มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 64.08 ของปริมาณอาหารทั้งหมด รองลงมา ได้แก่ ปลาทุเค็ม ไข่ไก่ ปลากระป๋อง และเนื้อควาย ที่มีอัตราส่วนมูลค่าในการซื้อใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 8.68, 8.26, 8.18 และ 8.18 ตามลำดับ)

ภาพที่ 3 อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารเพื่อบริโภคในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านห้วยโค้ง

เมื่อคิดปริมาณต่อหน่วยในการบริโภค จะพบว่าเนื้อหมูและไข่ไก่ จะมีการซื้อเพื่อการบริโภค ในปริมาณมากที่สุด โดยเนื้อหมูที่มีการซื้อเพื่อการบริโภค จะมีน้ำหนักมากถึง 438.6 กิโลกรัมต่อเดือน (เฉลี่ยหลังคาเรือนละ 8.28 กิโลกรัมต่อเดือน) ไข่ไก่ 1,696 ฟอง ต่อเดือน ปลากระป๋องจำนวน 335.8 กระป๋องต่อเดือน และปลาหูเตม 89.6 กิโลกรัมต่อเดือน (ภาพที่ 4)

ปริมาณความต้องการอาหารที่ใช้ในการบริโภคภาคครัวเรือนในหมู่บ้านห้วยโค้ง

ภาพที่ 4 ปริมาณความต้องการอาหารที่ใช้ในการบริโภคในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านห้วยโค้ง

จากการศึกษาปริมาณอาหารที่ใช้ในการบริโภคทั้งครัวเรือนในแต่ละวันจากการเก็บข้อมูลในครัวเรือน พบว่าใน 1 เดือน ประชากรในหมู่บ้านห้วยโค้ง จะมีการบริโภคอาหารที่สามารถผลิตได้ในชุมชนแต่ละประเภทดังนี้

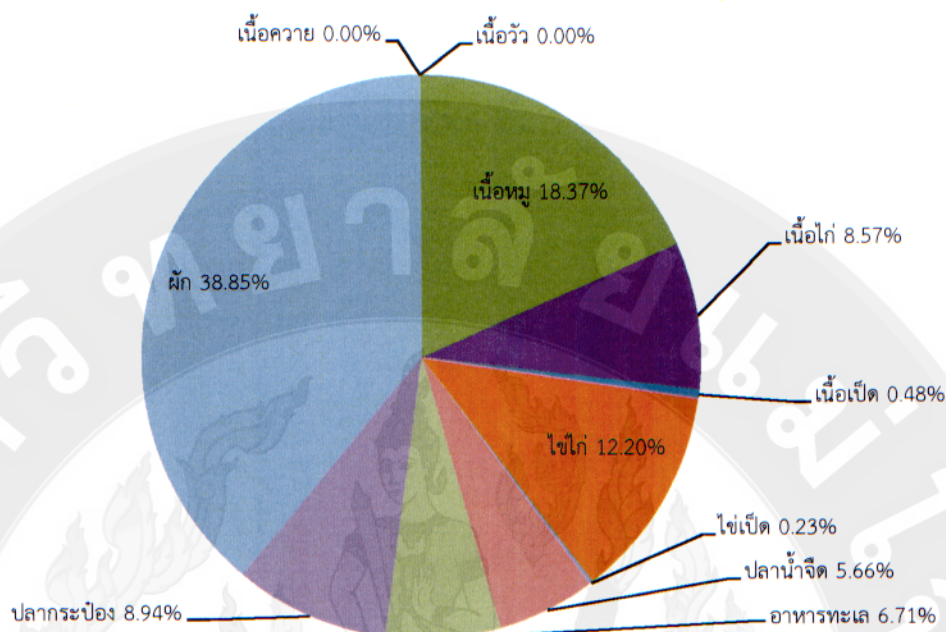
ข้าวสารสุก	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 266 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
ผักสด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 186 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
มะเขือเทศสด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 2 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
เนื้อหมูสด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 3.5 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
เนื้อไก่สด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 1 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
ปลาเลี้ยง	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 3.1 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
สัตว์ป่า	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 0.6 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
พริก	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 14 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน

ซึ่งในหมู่บ้านห้วยไค้มีที่ดินที่ถูกถือครองเพื่อใช้ในการเกษตรทั้งสิ้น 84 ไร่ โดยเป็นพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกข้าว ผักสวนครัว มะเขือเทศ และขุดบ่อเลี้ยงปลา ซึ่งสามารถใช้การจัดสรรพื้นที่ที่มีจำนวนการถือครองในปริมาณที่แตกต่างกันเพื่อการสร้างการหมุนเวียนเศรษฐกิจในชุมชนได้โดยในการผลิตสินค้าเกษตรจำพวกอาหารจะมีการเลี้ยงไก่ โดยเฉลี่ยบ้านละ 5-10 ตัว และยังมีหมูที่เลี้ยงอยู่เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมในหมู่บ้าน ซึ่งในการสร้างการหมุนเวียนและถ่ายเทสินค้าในชุมชนยังสามารถทำให้เกิดขึ้นได้โดยง่าย ซึ่งรายจ่ายด้านอาหารภายในชุมชนมีมูลค่าต่อเดือนมากถึง 161,433 บาทต่อเดือน โดยอาหารที่ชุมชนซื้อจะเป็นอาหารในกลุ่มเนื้อสัตว์ประเภทต่างๆ มีมูลค่ามากถึง 114,971 บาทต่อเดือน รองลงมา ได้แก่ เครื่องปรุงประเภทต่างๆ มีค่าใช้จ่ายต่อเดือนเท่ากับ 45,962 บาทต่อเดือน และเครื่องดื่มมีมูลค่าเท่ากับ 500 บาทต่อเดือน โดยอาหารในกลุ่มอาหารประเภทผักชุมชนสามารถผลิตขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ได้เองจึงมีการซื้อขายผักประเภทต่างๆ เกิดขึ้นในชุมชนไม่มากนัก

ชุมชนบ้านปิตุติ

ในชุมชนนี้เป็นชุมชนขนาดกลางมีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านห้วยไค้ มีประชากรทั้งสิ้น 34 ครอบครัว 154 คน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ปะกาเกอญอ จากการเก็บข้อมูลทั้ง 34 ครอบครัว จากการเก็บข้อมูลความต้องการด้านอาหาร พบว่า อาหารส่วนใหญ่ที่ชุมชนมีความต้องการจะ ได้แก่ อาหารโปรตีนจากเนื้อสัตว์ประเภทต่างๆ เช่น หมู เป็ด ไก่ วัว ปลา เป็นต้น โดยในชุมชนนี้ได้มีการส่งเสริมด้านการเกษตรประเภทต่างๆ เพื่อเพิ่มผลผลิตด้านอาหารโปรตีนให้แก่ชุมชน โดยสามารถสร้างผลผลิตเพื่อใช้ภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยมีบางส่วนที่เหลือจากการบริโภคอยู่ในชุมชน และมีการแลกเปลี่ยนด้วยการให้เปล่าแก่เครือญาติในชุมชนใกล้เคียง โดยภายในชุมชนนี้ยังคงมีการซื้ออาหารประเภทโปรตีนเพื่อใช้ในการบริโภคภายในชุมชน แต่จะมีการซื้อผักเพื่อใช้ในการบริโภคมามากขึ้น ซึ่งผักที่นิยมซื้อมาใช้ในการบริโภคจะได้แก่ ผักกวางตุ้ง ผักกาด กะหล่ำปลี และผักบุ้ง เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 38.85 ของอาหารทั้งหมด เมื่อเทียบกับอาหารโปรตีนประเภทต่างๆ ในขณะที่เนื้อหมู และไข่ไก่จะเป็นแหล่งอาหารโปรตีนที่มีการซื้อเพื่อบริโภคสูงสุด เมื่อคำนวณตามมูลค่าการซื้อโดยมีอัตราส่วนมากถึงร้อยละ 18.37 และ 12.20 (ภาพที่ 5)

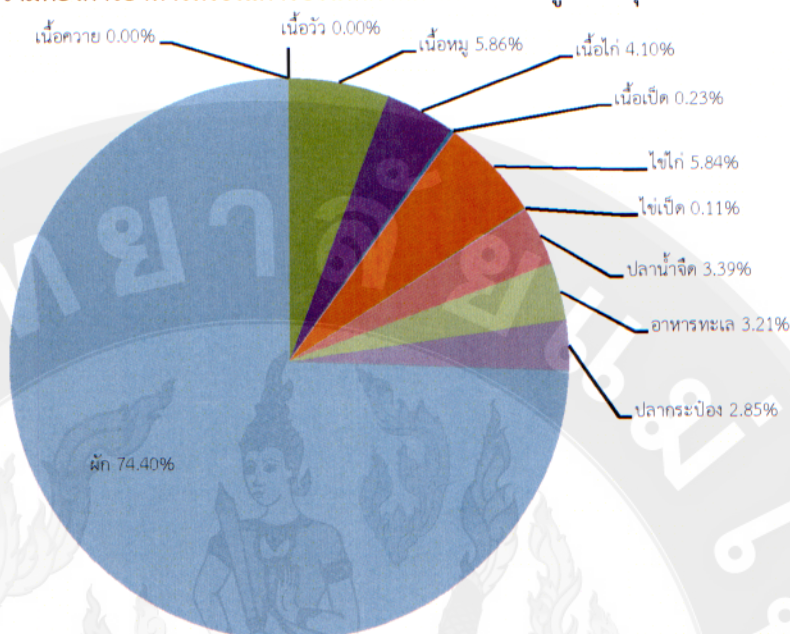
อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารเพื่อบริโภคในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านปิตุติ

ภาพที่ 5 อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารเพื่อบริโภคในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านปิตุติ

เนื้อหมูจะเป็นอาหารโปรตีนที่มีความต้องการในการบริโภคมากที่สุดในชุมชนโดยชุมชนมีอัตรา การซื้อเพื่อใช้เป็นอาหารในครัวเรือนมากถึง 158.67 กิโลกรัมต่อเดือน รองลงมาจะได้แก่ ไข่ไก่ มีน้ำหนัก รวมทั้งสิ้น 158.1 กิโลกรัมต่อเดือน (3,162 ฟองต่อเดือน) เนื้อไก่ 111 กิโลกรัมต่อเดือน ปลาน้ำจืด 91.75 กิโลกรัมต่อเดือน อาหารทะเลแห้ง 86.9 กิโลกรัมต่อเดือน ปลากระป๋อง 77.2 กิโลกรัมต่อเดือน เนื้อเป็ด 6.2 กิโลกรัมต่อเดือน และสุดท้ายไข่เป็ด 3 กิโลกรัมต่อเดือน (60 ฟองต่อเดือน) โดยอัตราส่วนน้ำหนัก อาหารโปรตีนที่ถูกซื้อเพื่อใช้ในการบริโภคจะแสดงอยู่ในภาพที่ 6

ปริมาณความต้องการอาหารที่ใช้ในการบริโภคภาคครัวเรือนในหมู่บ้านปิตุคี

ภาพที่ 6 ปริมาณความต้องการอาหารที่ใช้ในการบริโภคในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านปิตุคี

จากการศึกษาปริมาณอาหารที่ใช้ในการบริโภคทั้งครัวเรือนในแต่ละวันจากการเก็บข้อมูลในครัวเรือน พบว่าใน 1 เดือน ประชากรในหมู่บ้านปิตุคี จะมีการบริโภคอาหารที่สามารถผลิตได้ในชุมชน แต่ละประเภทโดยเฉลี่ยดังนี้

ข้าวสารสุก	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 267 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
ผักสด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 177 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
มะเขือเทศสด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 11 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
เนื้อหมูสด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 3.5 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
เนื้อไก่สด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 3.5 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
ปลาเลี้ยง	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 2.5 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
สัตว์ป่า	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 1.8 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
พริก	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 5.4 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน

ซึ่งในหมู่บ้านห้วยไค้งนี้มีที่ดินที่ถูกถือครองเพื่อใช้ในการเกษตรทั้งสิ้น 819 ไร่ โดยเป็นพื้นที่เพื่อการปลูกผักสวนครัว เพื่อใช้ในครัวเรือน และจำหน่ายจำนวนทั้งสิ้น 52 ไร่ มีการขุดบ่อเลี้ยงปลาภายใน

หมู่บ้านและ บริเวณใกล้เคียงมีพื้นที่รวม 3 ไร่ เลี้ยงไก่เพื่อใช้ในครัวเรือน โดยเฉลี่ยบ้านละ 5-10 ตัว (ทั้งหมู่บ้าน 266 ตัว) ควาย 18 ตัว เป็ด 28 ตัว วัว 32 ตัว และหมู 26 ตัว ซึ่งรายจ่ายด้านอาหารภายในชุมชน มีมูลค่าต่อเดือนมากถึง 190,199 บาทต่อเดือน โดยอาหารที่ชุมชนซื้อจะเป็นอาหารในกลุ่มเนื้อสัตว์ ประเภทต่างๆ มีมูลค่ามากถึง 79,240 บาทต่อเดือน รองลงมาจะได้แก่ผัก และเครื่องปรุงประเภทต่างๆ มีค่าใช้จ่ายต่อเดือนเท่ากับ 50,350 และ 43,169 บาทต่อเดือน ข้าวสาร 6,700 บาทต่อเดือน และเครื่องดื่ม มีมูลค่าเท่ากับ 10,740 บาทต่อเดือน

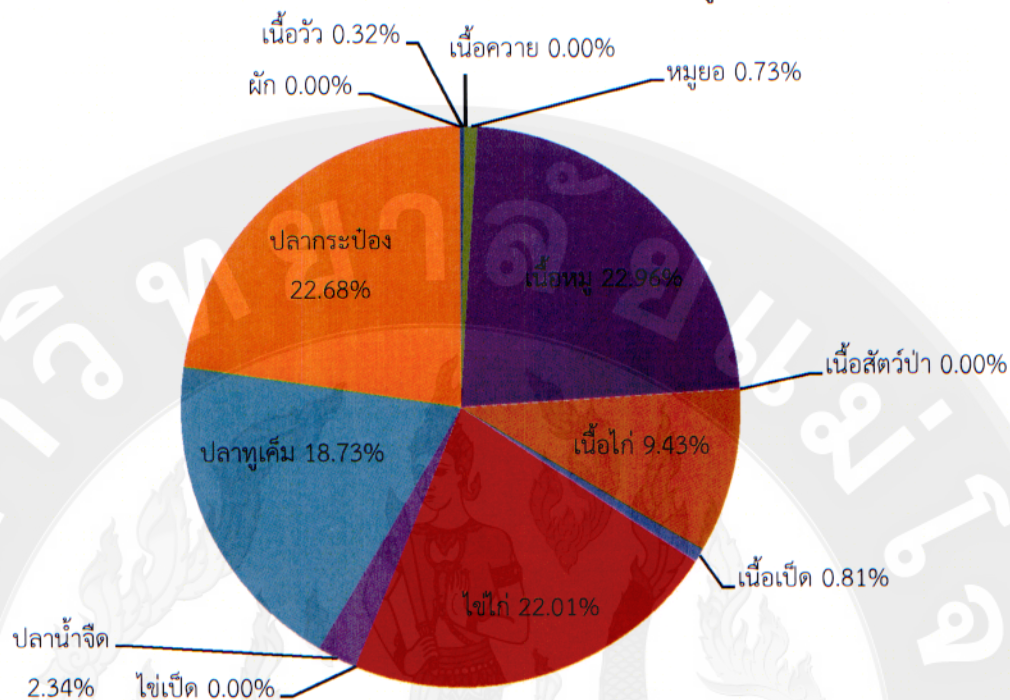
กลุ่มหมู่บ้านที่ได้รับการส่งเสริมด้านการเกษตรและมีการทดลองจัดตั้งตลาดนัดชุมชน

ในกลุ่มหมู่บ้านนี้เป็นกลุ่มหมู่บ้านในกลุ่มเครือข่ายของกลุ่มแรก ทำให้การส่งเสริมในการผลิตอาหารเพื่อชุมชนประเภทต่างๆ เกิดการขยายตัวเข้ามาในกลุ่มบ้าน และได้รับการส่งเสริมอบรมอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานที่ดูแลทั้ง 3 หน่วยงาน โดยได้เริ่มมีการทดลองเลี้ยง และเพาะปลูกอย่างจริงจังผ่านการส่งเสริมของหน่วยงานฯ และประสบการณ์ของอาสาสมัครในกลุ่มแรกซึ่งเป็นเครือญาติกัน ประกอบด้วยหมู่บ้านห้วยตองหลวง และหมู่บ้านขุนหาด โดยผลที่ได้จากการเก็บข้อมูลเป็นดังนี้

หมู่บ้านห้วยตองหลวง

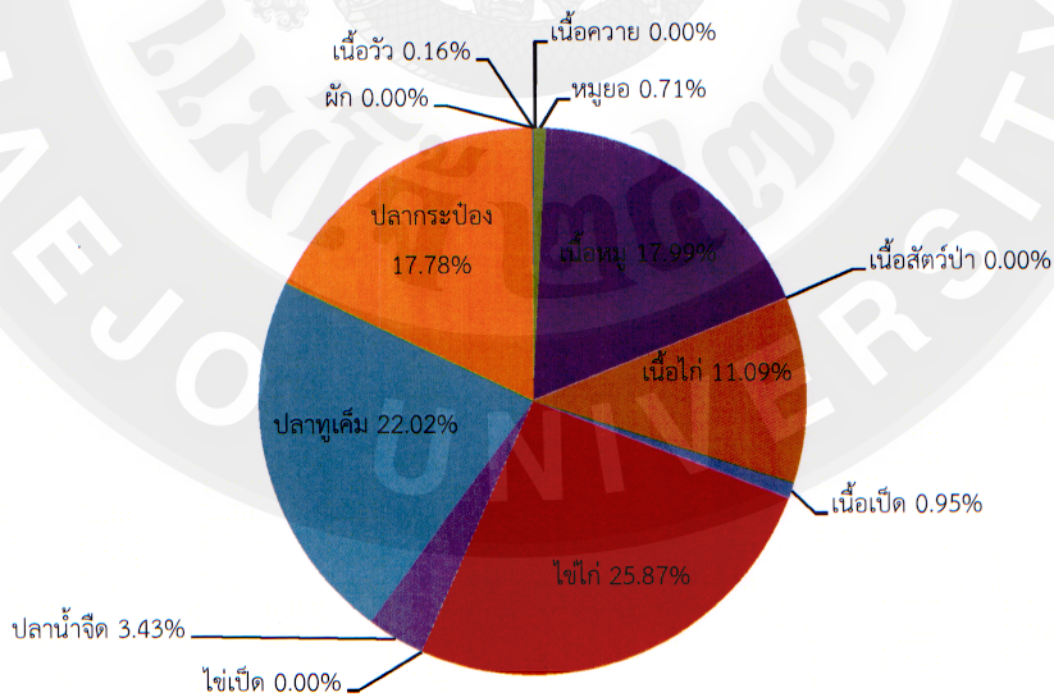
หมู่บ้านห้วยตองหลวงเป็นหมู่บ้านใกล้เคียงกับกลุ่มหมู่บ้านที่ทำการทดลองเปิดตลาดนัดชุมชน โดยประชากรในหมู่บ้านนี้จะเดินทางสัญจรผ่านทางหมู่บ้านห้วยโค้งเพื่อเข้าสู่ตัวหมู่บ้านที่ตนอาศัยอยู่ จึงได้รับประโยชน์จากตลาดนัดชุมชนในฐานะผู้บริโภคเพียงอย่างเดียว โดยหมู่บ้านห้วยตองหลวงจะมีประชากรทั้งสิ้น 299 คน 64 ครัวเรือน ในหมู่บ้านนี้มีค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารจำพวก เนื้อหมู ไข่ไก่ และปลากระป๋องเป็นหลัก ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีน้ำในปริมาณน้อยจึงนิยมปลูกพืชที่ใช้ในการค้าจำพวก มะเขือเทศเป็นส่วนมาก ซึ่งผักที่ใช้บริโภคในครัวเรือนจะเป็นผักที่สามารถเก็บได้จากพื้นที่ป่า และผักที่ขึ้นเองในแปลงสวนจากการหว่าเมล็ดไว้ในมุมต่างๆ ของสวน ทำให้ไม่มีรายจ่ายจากการซื้อผักเพื่อการบริโภค ซึ่งรายได้หลักของครอบครัวก็จะมาจากการขายมะเขือเทศนั่นเอง อาหารโปรตีนที่ใช้ในการบริโภคภายในหมู่บ้านจะถูกซื้อจากตัวอำเภอมาผ่านพ่อค้าในหมู่บ้าน และมีรถขายอาหารสดตระเวนขายผ่านหมู่บ้านอาทิตย์ละ 1 ครั้ง โดยมูลค่าของอาหารโปรตีนที่มีการซื้อสูงสุดจะได้แก่ เนื้อหมู คิดเป็นร้อยละ 22.96 ของอาหารทั้งหมด รองลงมาจะได้แก่ ปลากระป๋อง ไข่ไก่ ปลาทุเค็ม และเนื้อไก่ มีอัตราส่วนการซื้อเท่ากับ ร้อยละ 22.68, 22.01, 18.73 และ 9.43 ตามลำดับ โดยมีค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารของชุมชนแต่ละประเภทรวมทั้งสิ้น 187,890 บาทต่อเดือน โดยมีการซื้ออาหารในกลุ่มเครื่องเทศมากที่สุด มีมูลค่าการซื้อมากถึง 121,940 บาทต่อเดือน รองลงมาจะได้แก่อาหารในกลุ่มอาหารโปรตีนจากเนื้อสัตว์และไข่ ประเภทต่างๆ รวมทั้งสิ้น 62,030 บาทต่อเดือน และกลุ่มเครื่องดื่ม 3,420 บาทต่อเดือน ภาพที่ 7

อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารเพื่อบริโภคในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านห้วยตองหลวง

ภาพที่ 7 อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารเพื่อบริโภคในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านห้วยตองหลวง

ปริมาณความต้องการอาหารที่ใช้ในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านห้วยตองหลวง

ภาพที่ 8 ปริมาณความต้องการอาหารที่ใช้ในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านห้วยตองหลวง

เมื่อคิดเป็นน้ำหนักอาหารที่ซื้อเพื่อการบริโภคพบว่าอาหารในกลุ่มอาหารโปรตีนที่มีการซื้อในปริมาณมากที่สุดจะได้แก่ ไข่ไก่ มีปริมาณการซื้อต่อเดือนมากถึง 136.5 กิโลกรัม (2,730 ฟอง) รองลงมาจะได้แก่ ปลาทุเค็ม เนื้อหมู และปลากระป๋อง มีน้ำหนักในการบริโภคทั้งชุมชนเท่ากับ 116.2, 94.93 และ 93.8 กิโลกรัมต่อเดือน โดยอัตราส่วนน้ำหนักของอาหารโปรตีนแต่ละประเภทจะแสดงอยู่ในภาพ 8

ในหมู่บ้านห้วยตองหลวงประชากรในพื้นที่มีการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรจำนวนทั้งสิ้น 757 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่ในหมู่บ้านนี้จะใช้เพื่อการปลูกข้าวทั้งในลักษณะข้าวไร่ และข้าวนา ซึ่งในหมู่บ้านนี้ไม่มีการปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์เพื่อการค้า โดยรายได้ส่วนใหญ่ของชุมชนมาจากการรับจ้างประเภทต่างๆ เป็นชุมชนในลักษณะที่พึ่งพาตนเองได้น้อยต้องอาศัยการจ้างงานจากภายนอก ในลักษณะเกี่ยวข้องกับตลาดจึงเป็นการผ่านทางและเป็นผู้ซื้อในตลาด ไม่มีสินค้าที่สามารถผลิตจากในหมู่บ้านเพื่อนำมาขายได้

จากการเก็บข้อมูลในภาคครัวเรือนพบว่าในแต่ละเดือนประชากรในแต่ละครัวเรือนของหมู่บ้านห้วยตองหลวงจะมีการบริโภคอาหารแต่ละประเภทดังนี้

ข้าวสารสุก	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	267 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
ผักสด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	160 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
มะเขือเทศสด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	3 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
เนื้อหมูสด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	2.26 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
เนื้อไก่สด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	5 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
ปลาเลี้ยง	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	3.8 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
สัตว์ป่า	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	4.6 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
พริก	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	6.2 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน

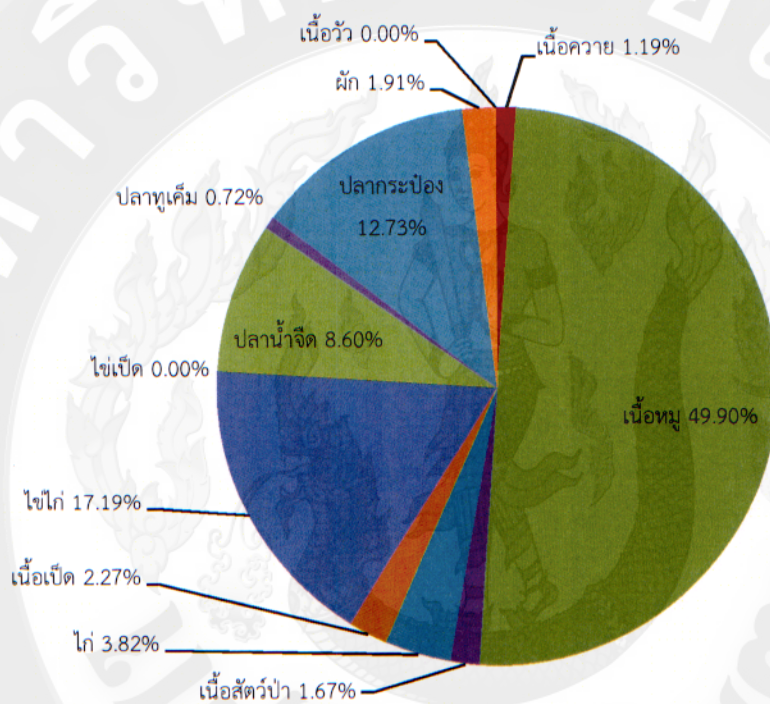
โดยอาหารส่วนใหญ่จะเป็นอาหารที่มีเกลือและผงชูรสเป็นส่วนประกอบเสียมากทำให้ได้รับโปรตีนจากเนื้อสัตว์ได้น้อยมากในแต่ละเดือน โดยไก่ และหมูที่เลี้ยงไว้ในหมู่บ้านจะเป็นการเลี้ยงเพื่อใช้ในพิธีกรรมต่างๆ เท่านั้น ทำให้ในรอบปีสามารถบริโภคอาหารโปรตีนได้เพียงบางช่วง อีกทั้งยังได้รับปริมาณน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย

หมู่บ้านขุนหาด

หมู่บ้านขุนหาดประกอบด้วยประชากรจำนวน 315 คน จาก 57 หลังคาเรือน มีลักษณะความเกี่ยวข้องกับตลาดนัดชุมชนในลักษณะเดียวกันกับบ้านห้วยตองหลวง ค่าใช้จ่ายหลักในด้านอาหารของหมู่บ้านขุนหาดจะเป็นค่าใช้จ่ายจากการซื้อหมูเพื่อบริโภค คิดเป็นร้อยละ 50.88 ของอาหารทั้งหมด รองลงมาจะ ได้แก่ ไข่ไก่ ปลากระป๋อง และปลาน้ำจืด มีสัดส่วนร้อยละ 17.53, 12.97 และ 8.76 มีการซื้อผักเพื่อการบริโภคเพียง ร้อยละ 1.91 เนื่องจากผักส่วนใหญ่ที่ใช้ในการบริโภคจะสามารถผลิตขึ้นได้เองในหมู่บ้าน โดยในระดับครัวเรือนมีการผลิตผักสดเพื่อใช้เป็นอาหารโดยปกติ และในป่าชุมชนก็ยังมีผักป่าที่

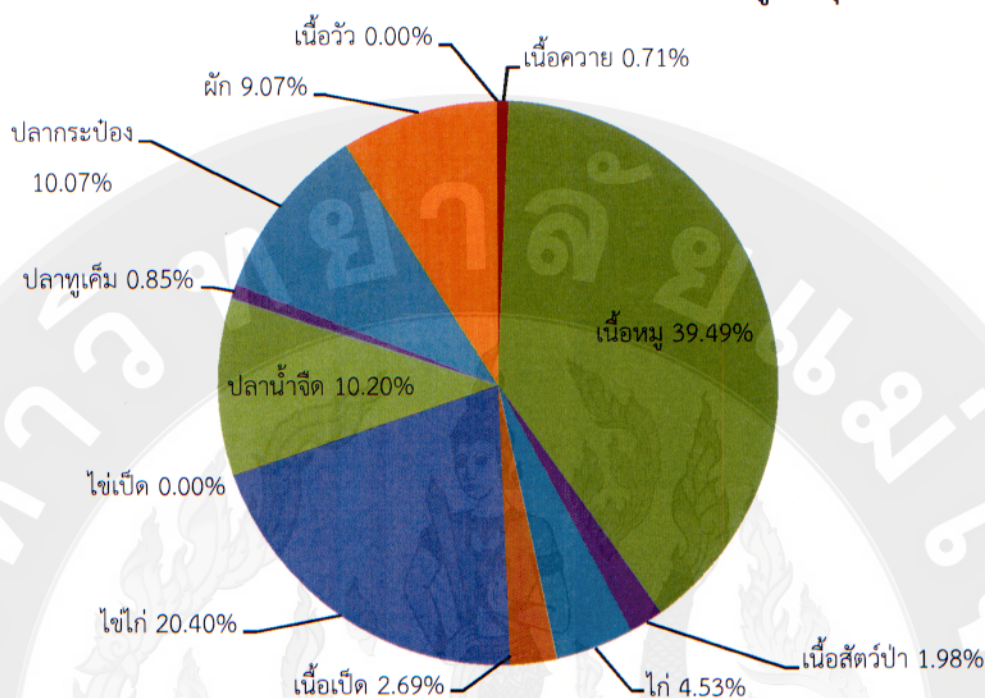
สามารถเก็บกินได้อีกหลายชนิดทำให้ความต้องการผักในชุมชนนี้น้อยโดยสินค้าที่มีความต้องการในปริมาณมากจะได้แก่เนื้อหมู ปลาสด ไก่ ตลอดจนทั้งเดือนที่เก็บข้อมูลพบว่าในหมู่บ้านขุนหาดจะมีรายจ่ายชุมชนต่อเดือนมากถึง 82,740 บาท โดยค่าใช้จ่ายหลักจะถูกจ่ายเพื่อซื้ออาหาร และเครื่องเทศ (41,880 และ 37,710 บาทต่อเดือน (ค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารสด และเครื่องเทศ ตามลำดับ) (ภาพที่ 9)

อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารเพื่อการบริโภคในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านขุนหาด

ภาพที่ 9 อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารเพื่อบริโภคในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านขุนหาด

ปริมาณความต้องการอาหารที่ใช้ในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านขุนหาด

ภาพที่ 10 ปริมาณความต้องการอาหารที่ใช้ในการบริโภคในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านขุนหาด

เมื่อทำการคำนวณปริมาณอาหารที่ซื้อเพื่อการบริโภคพบว่าเนื้อหมูจะมีน้ำหนักที่ใช้ในการบริโภคมากที่สุด โดยมีการซื้อเพื่อการบริโภคมากถึง 139.3 กิโลกรัมต่อเดือน รองลงมาจะได้แก่ ไข่ไก่ มีปริมาณการบริโภคมากถึง 72 กิโลกรัมต่อเดือน (1,440 ฟองต่อเดือน) ซื้อปลาน้ำจืดเพื่อการบริโภค เดือนละ 36 กิโลกรัม ปลากระป๋อง 35.5 กิโลกรัมต่อเดือน ไก่ 16 กิโลกรัมต่อเดือน เนื้อเป็ด 9.5 กิโลกรัมต่อเดือน และอาหารทะเล (ปลาทุเค็ม) 3 กิโลกรัมต่อเดือน เมื่อคำนวณอัตราส่วนตามน้ำหนักในการบริโภค พบว่า เนื้อหมูจะมีอัตราส่วนน้ำหนักในการบริโภคมากถึง ร้อยละ 43.42 รองลงมาจะได้แก่ ไข่ไก่ ร้อยละ 22.44 ปลาน้ำจืด ร้อยละ 11.22 และปลากระป๋อง ร้อยละ 11.07 (ภาพที่ 10)

รายได้หลักของชุมชนบ้านขุนหาดจะมาจากการการขายสัตว์เลี้ยงเพื่อเป็นอาหารให้แก่ชุมชน สัตว์เลี้ยงเพื่อการบริโภคจะเป็นการเลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหารในครัวเรือน และเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรม (ส่วนมากใช้เพื่อการประกอบพิธีกรรม) และรายได้อีกทางหนึ่งของชุมชนจะมาจากการทำหัตถกรรม ในกลุ่มผ้าทอ และเครื่องจักสานต่างๆ ซึ่งในหมู่บ้านขุนหาดนี้เป็นหมู่บ้านที่มีรายได้ต่อครัวเรือนต่ำ ทำให้กำลังในการซื้อน้อยลงตามไปด้วย

จากการเก็บข้อมูลในแต่ละเดือนพบว่ามีอาหารที่ถูกนำมาใช้ในการบริโภคในครัวเรือนดังนี้

ข้าวสารสุก มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 267 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน

ผักสด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	182 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
มะเขือเทศสด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	8 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
เนื้อหมูสด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	1 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
เนื้อไก่สด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	0.3 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
ปลาเลี้ยง	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	4.2 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
สัตว์ป่า	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	1 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
พริก	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	6.75 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน

อาหารส่วนใหญ่ในชุมชนจะนิยมทำเป็นน้ำพริก โดยมีพริกเป็นองค์ประกอบส่วนมาก และในบางครั้งมีเพียงน้ำเกลือ ที่มีส่วนผสมของผงชูรส หอมแดง น้ำตาล และเกลือ เป็นกับข้าวเท่านั้น ประชากรในหมู่บ้านขุนหาดมีการถือครองที่ดินจำนวนทั้งสิ้น 342 ไร่ ที่ดินทั้งหมดที่ถือครองถูกนำมาใช้เพื่อการปลูกข้าวไร่ และทำนาข้าว ไม่นิยมปลูกสวนมะเขือเทศ การเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหารในครัวเรือนนิยมเลี้ยงในบริเวณบ้าน โดยมีสัตว์เลี้ยงเป็นไก่ และหมู เพื่อใช้ประโยชน์ในพิธีกรรมต่างๆ

กลุ่มหมู่บ้านที่ไม่ได้รับการส่งเสริมด้านการเกษตรและไม่ได้ทดลองจัดตั้งตลาดนัดชุมชน

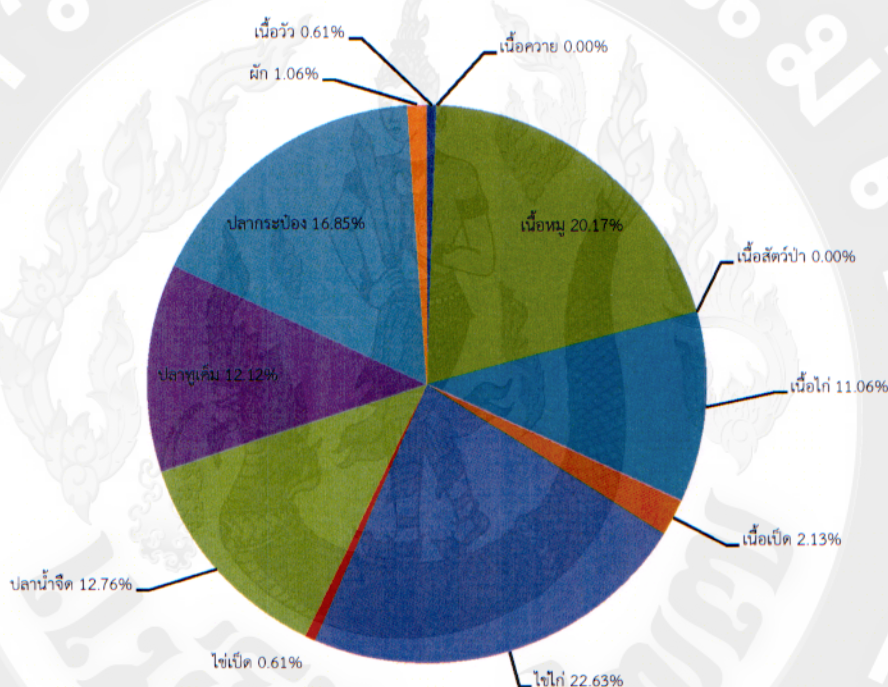
ในกลุ่มหมู่บ้านนี้เป็นกลุ่มหมู่บ้านที่ยังไม่ได้รับการส่งเสริมด้านการเกษตรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยยังมีการเลี้ยงสัตว์และปลูกพืชสำหรับใช้ในครัวเรือนเพียงเท่านั้น โดยอาชีพหลักของประชากรในหมู่บ้านจะได้แก่เกษตรกรรม โดยจะทำการเพาะปลูกเพื่อใช้ในครัวเรือน การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์จะเป็นไปตามสภาพ ดิน ฟ้า อากาศ ยังไม่มีการควบคุมอย่างเป็นระบบ ทำให้ไม่สามารถควบคุมผลผลิตที่ได้ และชาวบ้านจะมีการรับจ้างหน่วยงานต่างๆ เป็นครั้งคราวตามฤดูกาล เช่น ทำถนน ปลูกพืชในโรงเรือนของหน่วยขยายผลโครงการหลวง เป็นต้น โดยเม็ดเงินที่ได้จะถูกเก็บไว้เพื่อใช้ในการรักษาพยาบาล และเดินทางเป็นส่วนใหญ่ โดยในกลุ่มหมู่บ้านนี้จะได้แก่หมู่บ้านแม่แฮหลวง และหมู่บ้านแม่แฮน้อยโดยผลที่ได้จากการเก็บข้อมูลจะเป็นดังนี้

หมู่บ้านห้วยแม่แฮหลวง

หมู่บ้านห้วยตองหลวงเป็นหมู่บ้านที่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับการเปิดตลาดนัด เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลจากทางคมนาคมหลัก และมีการติดต่อออกสู่ชุมชนใกล้เคียงน้อยทำให้ไม่ได้มีการติดต่อซื้อขายกับหมู่บ้านข้างเคียง มีเพียงการติดต่อแลกเปลี่ยนสิ่งของกับหมู่บ้านห้วยตองน้อยที่เป็นหมู่บ้านใกล้เคียงเท่านั้น โดยในหมู่บ้านห้วยตองหลวงจะมีประชากรทั้งสิ้น 169 คน จาก 35 ครัวเรือน มีรายได้หลักมาจากการรับจ้างทั่วไป ทำสวน และการทำเกษตรขนาดเล็ก ในบริเวณบ้าน ค่าใช้จ่ายด้านอาหารของชุมชนบ้านห้วยตองหลวงจะมีการกระจายตัวซื้ออาหารแต่ละกลุ่มในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน ไม่

พบว่ามีการซื้อผักเพื่อใช้ในการบริโภค โดยไข่ไก่มีอัตราส่วนการซื้อมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.63 ของปริมาณอาหารทั้งหมดรองลงมาจะได้แก่ เนื้อหมูปลากระป๋อง ปลาน้ำจืด ปลาทูเค็ม และเนื้อไก่ โดยมีอัตราส่วนการซื้อเท่ากับร้อยละ 20.17, 16.85, 12.76, 12.12 และ 11.06 ตามลำดับ โดยมีค่าใช้จ่ายรวมต่อเดือนเท่ากับ 96,490 บาท แบ่งเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้อเนื้อสัตว์ประเภทต่างๆ 32,565 บาท เครื่องปรุงและเครื่องเทศต่างๆ 57,592 บาท ภาพที่ 11

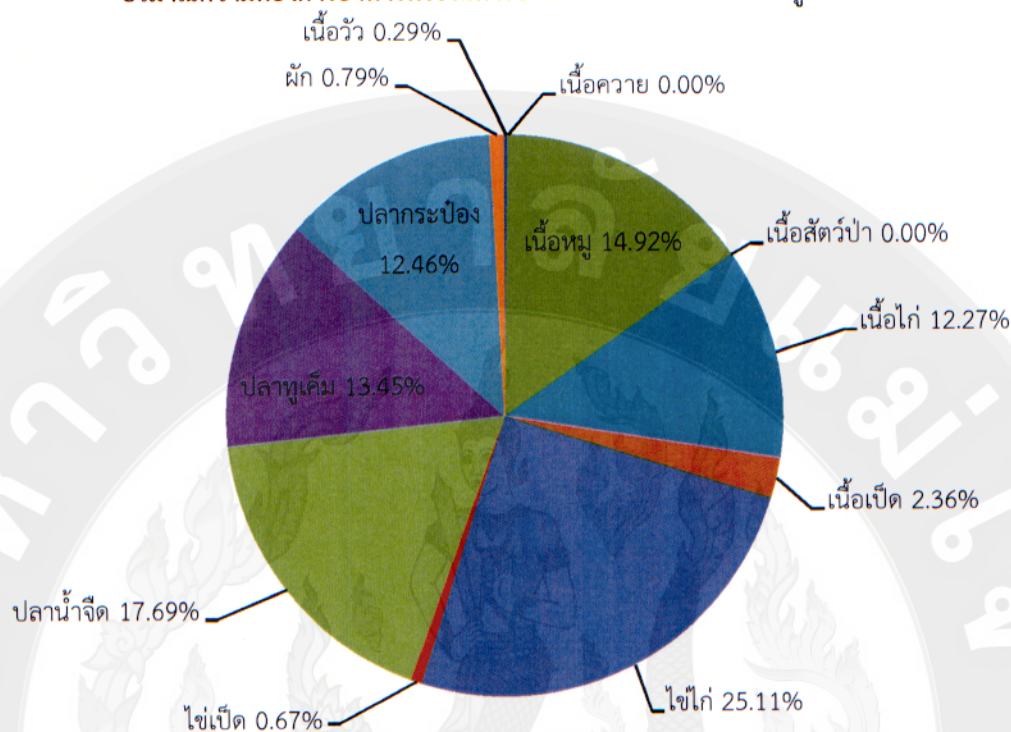
อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านแม่แฮหลวง

ภาพที่ 11 อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านแม่แฮหลวง

เมื่อทำการคำนวณปริมาณอาหารที่ซื้อเพื่อการบริโภคในชุมชนพบว่าไข่ไก่จะมีน้ำหนักที่ใช้ในการบริโภคมากที่สุด โดยมีการซื้อเพื่อการบริโภคมากถึง 74.5 กิโลกรัมต่อเดือน (1,490 ฟองต่อเดือน) รองลงมาจะได้แก่ ปลาน้ำจืด มีปริมาณการบริโภคมากถึง 52.5 กิโลกรัมต่อเดือน เนื้อหมู 44.27 กิโลกรัมต่อเดือน ปลาทูเค็ม 39.9 กิโลกรัมต่อเดือน ปลากระป๋อง 36.9 กิโลกรัมต่อเดือน ไก่ 36.4 กิโลกรัมต่อเดือน และเนื้อเป็ด 7 กิโลกรัมต่อ เมื่อคำนวณอัตราส่วนตามน้ำหนักในการบริโภค พบว่า ไข่ไก่จะมีอัตราส่วนน้ำหนักในการบริโภคมากถึงร้อยละ 25.11รองลงมาจะได้แก่ปลาน้ำจืด ร้อยละ 17.69 เนื้อหมูร้อยละ14.92 ปลาทูเค็ม ร้อยละ 13.45 ปลากระป๋องร้อยละ 12.46 และ เนื้อไกร้อยละ 12.27 (ภาพที่ 12)

ปริมาณความต้องการอาหารที่ใช้ในการบริโภคในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านแม่แฮหลวง

ภาพที่ 12 ปริมาณความต้องการอาหารที่ใช้ในการบริโภคในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านแม่แฮหลวง

รายได้หลักของชุมชนบ้านแม่แฮหลวงจะมาจากการการรับจ้าง และการทำสวนและขายสัตว์เลี้ยง เพื่อเป็นอาหารให้แก่ชุมชน สัตว์เลี้ยงเพื่อการบริโภคจะเป็นการเลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหารในครัวเรือน และเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรม (ส่วนมากใช้เพื่อการประกอบพิธีกรรม) และรายได้อีกทางหนึ่งของชุมชน จะมาจากการทำหัตถกรรม ในกลุ่มผ้าทอ และเครื่องจักสานต่างๆ ซึ่งในหมู่บ้านขุนหาดนี้เป็นหมู่บ้านที่มีรายได้ต่อครัวเรือนต่ำ ทำให้กำลังในการซื้อน้อยลงตามไปด้วย

จากการเก็บข้อมูลในแต่ละเดือนพบว่ามีอาหารที่ถูกนำมาใช้ในการบริโภคในครัวเรือนดังนี้

ข้าวสารสุก	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 246 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
ผักสด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 162.5 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
มะเขือเทศสด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 9.5 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
เนื้อหมูสด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 1.38 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
เนื้อไก่สด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 1.13 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
ปลาเลี้ยง	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 0 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน

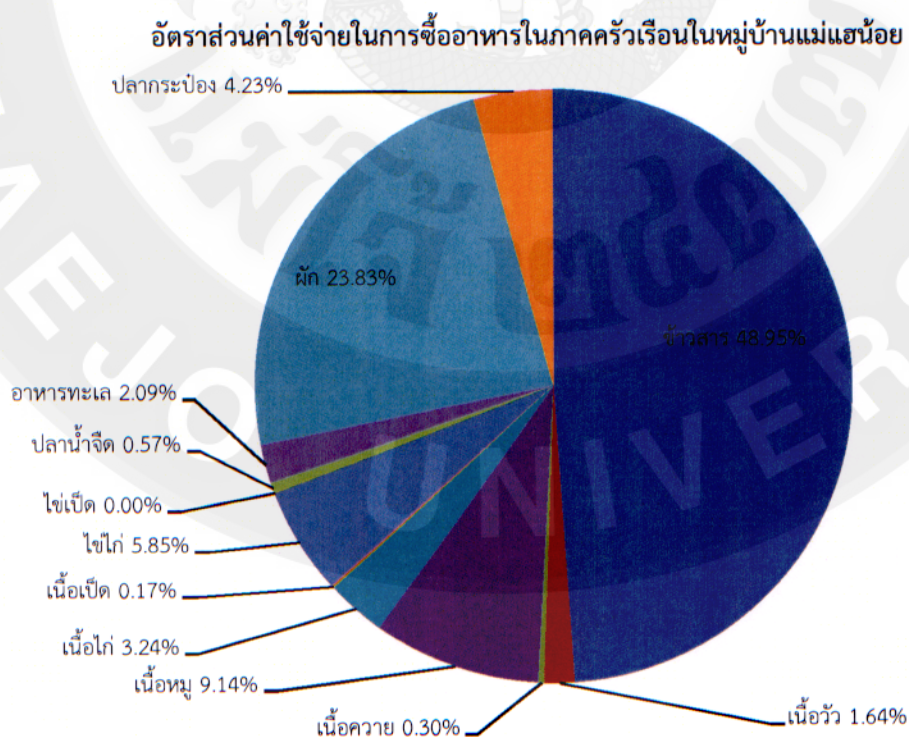
สัตว์ป่า มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 0.4 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน

พริก มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ 7.25 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน

อาหารที่นิยมผลิตเพื่อใช้ในการบริโภคจะได้แก่น้ำพริก ประเภทต่างๆ เนื่องจากใช้วัตถุดิบน้อย สามารถบริโภคได้หลายคน โดยอาหารส่วนใหญ่จะมีผักเป็นส่วนประกอบมากกว่าอาหารกลุ่มอื่น

บ้านแม่แฮน้อย

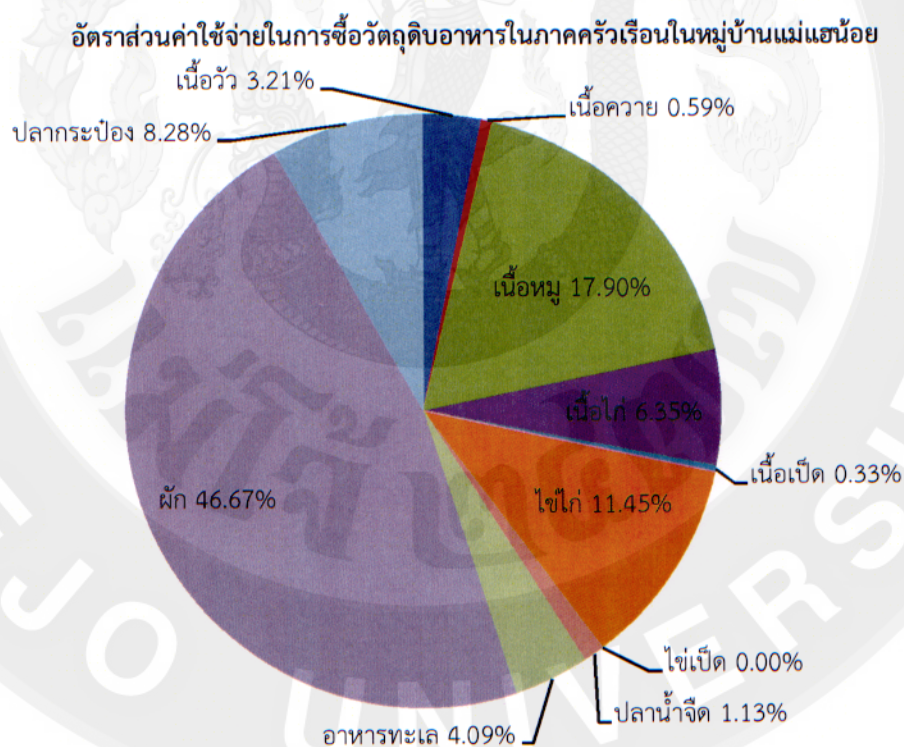
หมู่บ้านแม่แฮน้อยเป็นหมู่บ้านที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตลาดนัดชุมชนเช่นเดียวกับหมู่บ้านแม่แฮหลวง มีประชากรทั้งสิ้น 94 คน 22 ครัวเรือน เป็นชุมชนขนาดเล็ก มีอาณาเขตหมู่บ้านติดต่อกับหมู่บ้านแม่แฮหลวง ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง มีต้นทุนทรัพยากรน้ำน้อยทำให้การเพาะปลูกได้ผลไม่ดีเท่าที่ควร ทำให้มีการซื้อข้าวเพื่อการบริโภคในปริมาณมาก อัตราส่วนการซื้ออาหารเพื่อการบริโภคจึงมีข้าวเป็นจำนวนมาก โดยมีการซื้อข้าวเพื่อการบริโภคมาก คิดเป็นร้อยละ 48.95 ของอาหารทั้งหมด รองลงมาจะได้แก่อาหารในกลุ่มผัก ร้อยละ 23.83 ในส่วนของวัตถุดิบสำหรับปรุงกับข้าวพบว่าประชากรในหมู่บ้านแม่แฮน้อยมีการซื้ออาหารจำพวกผักสดมากที่สุดมีอัตราส่วน ร้อยละ 46.67 รองลงมา ได้แก่ เนื้อหมูร้อยละ 17.90 ไข่ไก่ ปลากระป๋อง เนื้อไก่ เนื้อวัว อาหารทะเล และปลาน้ำจืด (ร้อยละ 17.90, 11.45, 8.28, 3.21 และ 1.13 ตามลำดับ) (ภาพที่ 13 และ 14)

ภาพที่ 13 อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านแม่แฮน้อย

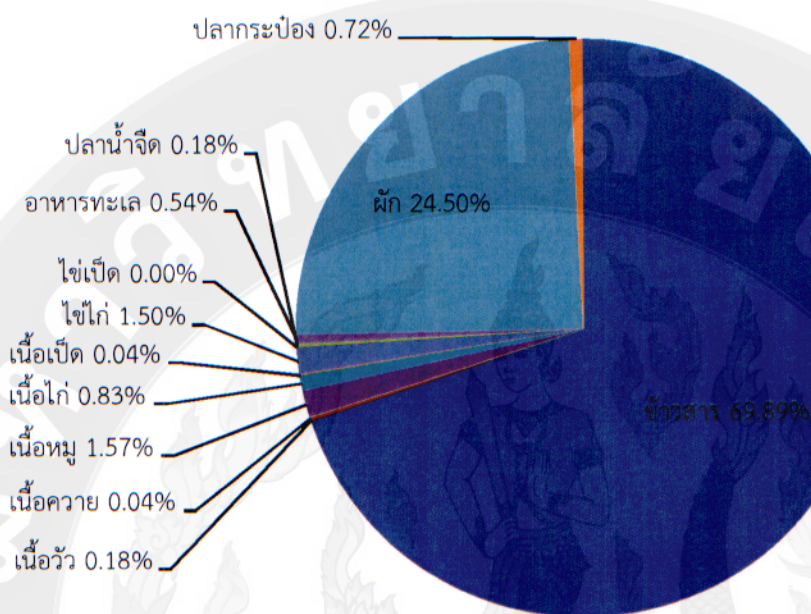
มูลค่าในการซื้ออาหารในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านแม่แฮน้อยจะมีมูลค่าสูงถึง 349,180 บาทต่อเดือน โดยมูลค่าในการซื้อสูงสุดจะได้แก่ อาหารในกลุ่มเนื้อสัตว์และผัก มีมูลค่าในการซื้อเท่ากับ 152,780 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 51.05) รองลงมาจะได้แก่ ข้าวสารมีมูลค่าการซื้อเท่ากับ 146,500 บาท (ร้อยละ 48.95) มีปริมาณในการซื้อเท่ากับ 8,138.89 กิโลกรัมต่อเดือน เครื่องปรุงและเครื่องเทศต่างๆ มีมูลค่าในการซื้อต่อเดือนเท่ากับ 46,700 บาท

ปริมาณการใช้อาหารประเภทต่างๆ เมื่อคำนวณเป็นน้ำหนักการใช้พบว่าข้าวสารมีปริมาณการซื้อมากที่สุด มากถึง 8,138.89 กิโลกรัมต่อเดือน มีอัตราส่วนน้ำหนักในการบริโภคถึงร้อยละ 69.89 ผักสดประเภทต่างๆ มีปริมาณการซื้อเพื่อบริโภค 2,852.4 กิโลกรัมต่อเดือน (ร้อยละ 24.50) มีมูลค่าการซื้อ 71,310 บาทต่อเดือน เนื้อหมู 182.33 กิโลกรัมต่อเดือน (ร้อยละ 1.57) ไข่ไก่ 175 กิโลกรัมต่อเดือน (ร้อยละ 1.50) (3,500 ฟองต่อเดือน) เนื้อไก่ 97 กิโลกรัมต่อเดือน (ร้อยละ 0.83) อาหารทะเล 62.5 กิโลกรัมต่อเดือน (ร้อยละ 0.54) ปลาน้ำจืด 21.5 กิโลกรัมต่อเดือน (ร้อยละ 0.18) (ภาพที่ 15)

ภาพที่ 14 อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการซื้อวัตถุดิบอาหารในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านแม่แฮน้อย

ปริมาณความต้องการใช้อาหารในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านแม่แฮน้อย

ภาพที่ 15 ปริมาณความต้องการใช้อาหารในภาคครัวเรือนในหมู่บ้านแม่แฮน้อย

ในการเก็บข้อมูลปริมาณการใช้อาหารประเภทต่างๆ ในครัวเรือนของชุมชนในหมู่บ้านแม่แฮพบว่าในแต่ละชุมชนจะมีความต้องการบริโภคอาหารแต่ละประเภทดังนี้

ข้าวสารสุก	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	267 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
ผักสด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	180 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
มะเขือเทศสด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	10 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
เนื้อหมูสด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	8.68 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
เนื้อไก่สด	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	5 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
ปลาเลี้ยง	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	0 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
สัตว์ป่า	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	0 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน
พริก	มีการบริโภคโดยเฉลี่ยเดือนละ	6.35 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อเดือน

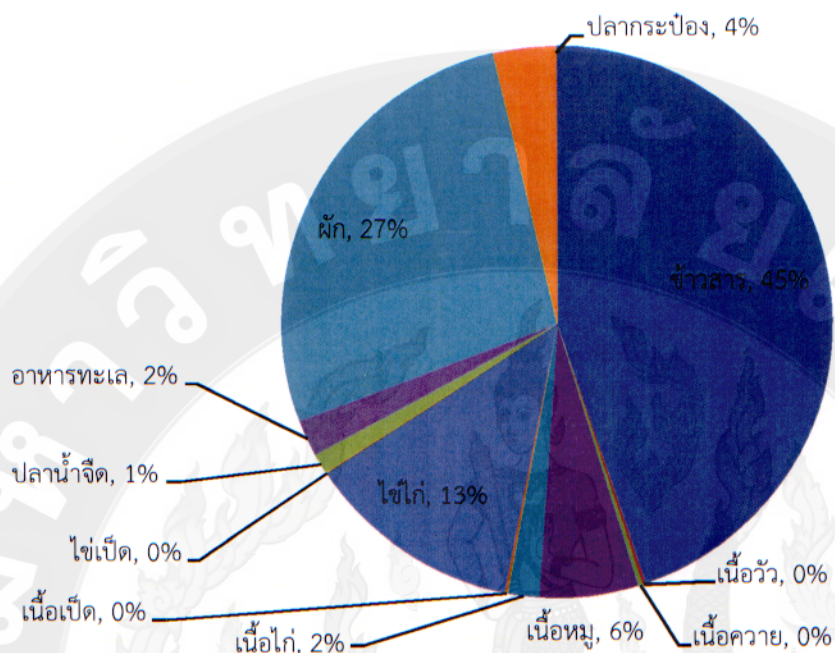
ในหมู่บ้านแม่แฮมีการครอบครองที่ดินเพื่อการเกษตรทั้งสิ้น 308 ไร่ เพื่อใช้ในการปลูกข้าวไร่ และทำนา โดยมีการดำเนินการเพาะปลูกข้าวปีละ 1 ครั้ง ส่วนเวลาที่เหลือจะใช้ในการรับจ้าง และทำสวน

มะเขือเทศ กะหล่ำปลี ต่างๆ โดยจะเป็นการรับจ้างชุมชนอื่นๆ ในการเพาะปลูก รายได้ที่ได้จากการรับจ้าง จะถูกนำมาใช้ในการซื้ออาหารเพื่อการบริโภคต่างๆ

ปริมาณความต้องการอาหารแต่ละประเภท

จากการเก็บข้อมูลความต้องการด้านอาหารประเภทต่างๆ ของทั้ง 6 ชุมชน พบว่ามีความต้องการอาหารแต่ละประเภท เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างตลาดนัดชุมชน ดังนี้ ข้าวสารมีความต้องการสูงสุดมากถึง 8,138.89 กิโลกรัมต่อเดือน ผักสด 4,898.4 กิโลกรัมต่อเดือน เนื้อหมู 1,058.13 กิโลกรัมต่อเดือน เนื้อไก่ 329.90 กิโลกรัมต่อเดือน ปลาน้ำจืด 224.25 กิโลกรัมต่อเดือน และไข่ไก่ 2,312.10 กิโลกรัมต่อเดือน (46,242 ฟอง) และมีมูลค่าในการซื้อต่อเดือนเท่ากับ 1,067,432 บาท ต่อเดือน โดยอาหารที่สามารถผลิตได้เอง และมีความนิยมในการซื้อมากที่สุดจะได้แก่เนื้อหมู ไข่ไก่ เนื้อไก่ ปลาน้ำจืด โดยในความเป็นจริงอาจจะมีความต้องการอาหารเหล่านี้เพิ่มมากขึ้นจากปริมาณการใช้ที่เก็บรวบรวมข้อมูลได้ เนื่องจากในปัจจุบันการเดินทางเพื่อซื้ออาหารจากตัวอำเภออ้อมก้อยทำได้ยากเนื่องจากต้องเดินทางไกล และใช้เวลาในการเดินทางมาก ซึ่งการสร้างตลาดนัดชุมชน จะเป็นการกระตุ้นให้เกิดการผลิตสินค้า และนำเอาสินค้าที่มีอยู่ออกมาแปรรูปเพื่อจำหน่าย และเกิดอาชีพใหม่ขึ้น ทั้งอาชีพคนกลาง อาชีพเกษตรกร และอาชีพขนส่ง ช่วยให้ชุมชนเกิดความยั่งยืนขึ้นได้ด้วยการพึ่งตนเอง และสร้างช่องทางในการผลิตสินค้าเพื่อป้อนสู่ตลาด และการกระตุ้นการกินอาหารประเภทโปรตีนให้มากขึ้น ไม่จำกัดเพียงแค่การใช้ในครัวเรือน หรือบริโภคเฉพาะเทศกาลโดยปริมาณความต้องการอาหารจะแสดงอยู่ในตารางที่ 2 และภาพที่ 16

ปริมาณความต้องการอาหารแต่ละประเภทในตลาดนัดชุมชน

ภาพที่ 16 ปริมาณความต้องการอาหารแต่ละประเภทในการสร้างตลาดนัดชุมชน

ตารางที่ 2 ปริมาณความต้องการอาหารแต่ละชนิดในแต่ละหมู่บ้านที่ทำการศึกษา (หน่วย: กิโลกรัม)

หมู่บ้าน	ห้วยโค้ง	ปิตุติ	ห้วยตองหลวง	ขุนหาด	แม่แฮหลวง	แม่แฮน้อย	รวม
ข้าวสาร	0	0	0	0	0	8138.89	8138.89
เนื้อวัว	3	0	0.7	0	0.87	21.3	26.04
เนื้อควาย	42	0	0	2.5	0	4.5	49
เนื้อหมู	438.6	158.67	94.93	139.33	44.27	182.33	1058.13
เนื้อไก่	11	111	58.5	16	36.4	97	329.9
เนื้อเป็ด	0	6.2	5	9.5	7	5	32.7
ไข่ไก่	1696	158.1	136.5	72	74.5	175	2312.1
ไข่เป็ด	0	3	0	0	2	0	5
ปลาน้ำจืด	4.375	91.75	18.12	36	52.5	21.5	224.25
อาหารทะเล	89.06	86.9	116.2	3	39.9	62.5	397.56
ผัก	0	2014	0	32	0	2852.4	4898.4
ปลากระป๋อง	335.8	77.2	93.8	35.53	36.97	84.33	663.63

หมายเหตุ: ปริมาณความต้องการสินค้าในชุมชนประเมินจากปริมาณการกินอาหารแต่ละชนิด และปริมาณสินค้าแต่ละชนิดที่มีการซื้อเพื่อบริโภค

จากการเก็บข้อมูลค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารประเภทต่างๆ พบว่าเนื้อหมูจะเป็นอาหารที่มีความต้องการมากที่สุดและมีความต้องการอย่างสม่ำเสมอในทุกหมู่บ้าน และมีความต้องการในปริมาณที่แตกต่างกันตามขนาดของประชากรในหมู่บ้าน ถึงแม้จะมีการเลี้ยงหมูอยู่ทุกครัวเรือน แต่หมูที่เลี้ยงก็เป็นหมูที่เลี้ยงเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น ผูกข้อมือ ปีใหม่ สุขวิญ เป็นต้น ทำให้ปริมาณเนื้อหมูที่มีออกสู่ตลาดโดยชุมชนมีปริมาณน้อย การเปิดตลาดนัดชุมชน จะช่วยกระตุ้นให้เกิดการผลิตหมูในปริมาณที่มากขึ้นเพื่อนำออกมาวางขายให้แก่ชุมชน เพื่อเปลี่ยนเนื้อหมูให้เป็นรายได้ และสร้างการหมุนเวียนของเม็ดเงินให้แก่ชุมชน

สัตว์ปีก และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ปีกก็เป็นอาหารที่มีความต้องการสูงเช่นเดียวกัน มีระยะการเลี้ยงสั้น ให้ผลผลิตได้หลากหลาย ทั้งไข่สด ไข่แปรรูป และเนื้อสด ในการกินสัตว์ปีกแต่ละครั้งในครัวเรือนจำเป็นต้องฆ่าไก่ทั้งตัวทำให้การผลิตเป็นอาหารมีความรู้สึกรู้สึกว่ามีปริมาณของเนื้อไก่เยอะเกินกว่าที่จะกินได้หมดในแต่ละมื้อ (น้ำหนักไก่โดยเฉลี่ยตัวละ 2.5 กิโลกรัม) และมีขั้นตอนการฆ่าและถอนขนที่ยุ่งยาก ใช้เวลานาน อีกทั้งยังเป็นสัตว์ที่มีความจำเป็นในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ทำให้มีการเลี้ยงไก่ จำนวนมากในแต่ละครัวเรือน โดยไข่ไก่เองก็มีความสำคัญเนื่องจากไข่ไก่เป็นแหล่งของอาหารโปรตีนที่มี

คุณภาพสูง ได้ผลผลิตสม่ำเสมอ แต่ทว่าในกลุ่มบ้านตัวอย่างกลับไม่นิยมบริโภคไข่ไก่ของตนเองเนื่องจากไข่ไก่ที่มีอาจจะเป็ไข่ที่ได้รับการผสม และเจ้าของไก่ขาดความรู้ในการตรวจสอบพัฒนาการของไข่ที่ฟักอยู่ ทำให้ไข่ที่มีขายในชุมชนจะเป็นไข่ของไก่ไข่ที่ได้จากการผลิตในตัวเมือง และส่งเข้าไปขายยังอำเภออมก๋อย โดยไข่เป็นอาหารที่มีความต้องการสูงมากในอำเภออมก๋อย โดยเฉพาะในหมู่บ้านตัวอย่างมีความต้องการมากถึงเดือนละ 46,242 ฟอง

อย่างไรก็ดีตลาดนัดชุมชนยังคงเป็นเรื่องใหม่สำหรับชุมชนชาวกะเหรี่ยงในอำเภออมก๋อย เนื่องจากยังไม่มีประสบการณ์ในการขายปลีก และยังไม่ทราบความต้องการในการซื้อของผู้บริโภค ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการให้คำแนะนำ และทำความเข้าใจการรอบการขายในตลาดนัด และรูปแบบสินค้าที่จะนำมาขาย และเป็นที่ต้องการของตลาดให้แก่ชุมชน

ชนิดและปริมาณการผลิตสินค้าในแต่ละหมู่บ้าน

ในการศึกษาจะใช้ปริมาณการผลิตสินค้าในกลุ่มเนื้อสัตว์ซึ่งเป็นกลุ่มของอาหารที่สามารถผลิตได้อย่างจำกัดในแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะมีการผลิตเนื้อสัตว์แต่ละกลุ่มที่เป็นจุดเด่น และมีปริมาณการผลิตได้ที่แตกต่างกัน โดยสัตว์ที่สามารถผลิตได้ในหมู่บ้านจะได้แก่ หมู ไก่ เป็ด วัว ควาย และปลา ซึ่งหมู และไก่จะเป็นสัตว์เลี้ยงที่สามารถพบได้โดยปกติแทบทุกหมู่บ้าน เนื่องจากเป็นสัตว์ที่มีความจำเป็นในการนำมาใช้ในงานประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ ของชุมชน ซึ่งจากการศึกษาจะพบว่าปลาซึ่งเป็นสัตว์ที่มีความจำเพาะในการผลิต และใช้วิธีการในการผลิตที่แตกต่างกับสัตว์ชนิดอื่นๆ จะสามารถพบได้ในหมู่บ้านที่มีการส่งเสริมด้านการเกษตรกรรมอย่างเป็นกิจจะลักษณะ ซึ่งจะแทรกเข้ามามีบทบาทในชุมชน ในลักษณะของอาหารประเภทเนื้อสัตว์ได้อย่างชัดเจน โดยในอาหารกลุ่มผัก และเครื่องปรุง เครื่องเทศต่างๆ ชุมชนสามารถผลิตได้ด้วยตนเองอย่างเพียงพอ ทำให้มีการนำเข้าจากชุมชนต่างถิ่นด้วยการซื้อในปริมาณที่น้อยกว่า และเป็นการให้เปล่าโดยไม่คิดมูลค่า โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะทำการนับจำนวนตัวของสัตว์ที่เลี้ยงในทุกหลังคาเรือนของหมู่บ้านตัวอย่าง และใช้น้ำหนักเฉลี่ยที่สามารถเจริญเติบโตได้สูงสุดของสัตว์ชนิดนั้นๆ ในการประเมินปริมาณผลผลิตที่เกิดขึ้นในชุมชน

จากการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคเนื้อสัตว์ประเภทต่างๆ ในชุมชน จะพบว่า ไก่ และหมู จะเป็นส่วนประกอบของพิธีกรรมตามความเชื่อของชุมชน และจะถูกเลี้ยงไว้เพื่อใช้ในพิธีกรรมต่างๆ เท่านั้น ทำให้ปริมาณการเลี้ยงยังคงมีอยู่น้อย ไม่เพียงพอต่อการนำมาบริโภคตามปกติในชีวิตประจำวันของประชาชนในกลุ่มตัวอย่าง อีกทั้งในการฆ่าสัตว์ใหญ่เพื่อการบริโภค เช่น หมู วัว และควาย จะได้เนื้อจำนวนมากทำให้ผู้ฆ่าไม่สามารถบริโภคเองได้หมด อีกทั้งจากพฤติกรรมภายในชุมชนผู้เลี้ยงจะเป็นคนที่ฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง และนำสัตว์นั้นๆ มาใช้บริโภคเป็นอาหาร และนำเนื้อที่ได้มาแจกจ่ายให้แก่เครือญาติโดยไม่คิดมูลค่า ทำให้ผู้เลี้ยงเป็นผู้ที่แบกรับต้นทุนในการเลี้ยงทั้งหมดตั้งแต่สัตว์เกิดจนกระทั่งฆ่าและเพื่อใช้ในการบริโภค จึงทำให้ผู้เลี้ยงไม่นิยมนำมาฆ่าเพื่อบริโภคในหมู่บ้าน แม้ว่าเนื้อวัว และเนื้อควายจะเป็น

ผลผลิตโปรตีนในกลุ่มหลักที่ชุมชนสามารถผลิตขึ้นได้เองก็ตาม โดยส่วนใหญ่เนื้อวัว และเนื้อควายจะถูกซื้อโดยพ่อค้าคนกลาง เพื่อนำไปชำแหละขายในเมือง ซึ่งจะมีพ่อค้ามารับซื้อเองในพื้นที่ โดยกำลังการผลิตอาหารโปรตีนจากเนื้อสัตว์แต่ละประเภทจะแสดงอยู่ในตารางที่ 3

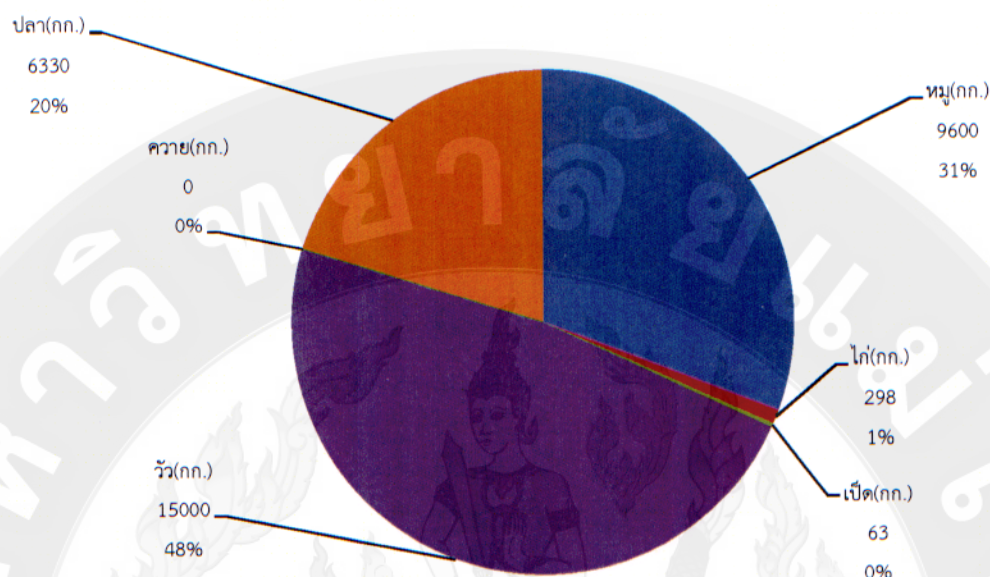
กลุ่มหมู่บ้านที่ได้รับการส่งเสริมด้านการเกษตรและมีการทดลองจัดตั้งตลาดนัดชุมชน

หมู่บ้านในกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มผู้นำในการเปลี่ยนแปลงของชุมชนมีการผลิตสินค้าประเภทต่างๆ เป็นจำนวนมากโดยเน้นกลุ่มสินค้าที่สามารถใช้ในครัวเรือนได้สะดวก และนำมาบริโภคได้อย่างต่อเนื่อง โดยผลผลิตที่สามารถผลิตได้เป็นหลักจะได้แก่ ปลาเนื้อ และหมู ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นกลุ่มผู้ประกอบการหลักที่สามารถป้อนผลผลิตให้แก่ชุมชนได้ ซึ่งในการศึกษาจะเน้นกลุ่มอาหารประเภทโปรตีนจากเนื้อสัตว์ซึ่งเป็นอาหารที่มีความต้องการในการบริโภคสูงกว่า และต้องใช้เทคโนโลยีในการผลิตมากกว่าอาหารกลุ่มอื่นๆ โดยผลผลิตอาหารโปรตีนชนิดต่างๆ ที่ผลิตได้ในชุมชนจะได้แก่ สินค้าต่างๆ ดังนี้

กำลังการผลิตอาหารโปรตีนจากเนื้อสัตว์แต่ละประเภทในหมู่บ้านห้วยโค้ง

ในหมู่บ้านห้วยโค้งได้มีการส่งเสริมด้านการเกษตรมาแล้วเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 4 ปี ทำให้เริ่มมีอาหารโปรตีนจำพวกปลาสะสมอยู่ในพื้นที่อยู่บ้าง โดยในหมู่บ้านห้วยโค้งจะสามารถผลิตโปรตีนจากสัตว์ได้มากถึง 31,291 กิโลกรัมต่อปี แบ่งออกเป็น เนื้อหมู 960 กิโลกรัม เนื้อไก่ 298 กิโลกรัม เนื้อเป็ด 63 กิโลกรัม เนื้อวัว 15,000 กิโลกรัม และเนื้อปลา 6,330 กิโลกรัม โดยเนื้อสัตว์ที่ชุมชนสามารถนำมาบริโภคได้อย่างสม่ำเสมอจะได้แก่ เนื้อไก่ และเนื้อปลา โดยหมู่บ้านห้วยโค้งจะมีความนิยมในการเลี้ยงเป็ด และหมูมากกว่าหมู่บ้านอื่นๆ ทำให้มีปริมาณเนื้อหมู และเนื้อเป็ดมากกว่าหมู่บ้านอื่นๆ โดยในปัจจุบันเนื้อปลา ไก่ และเป็ดจะถูกนำมาบริโภคเองภายในครัวเรือน และอาจจะมีแจกจ่ายให้แก่เครือญาติบ้างเป็นครั้งคราว (ภาพที่ 17)

ร้อยละการผลิตเนื้อสัตว์แต่ละประเภทในหมู่บ้านแม่ห้วยโค้ง

ภาพที่ 17 ร้อยละการผลิตเนื้อสัตว์แต่ละประเภทในหมู่บ้านแม่ห้วยโค้ง

ตารางที่ 3 น้ำหนักสัตว์แต่ละชนิดที่เลี้ยงในชุมชนที่ทำการศึกษานในแต่ละรอบปี

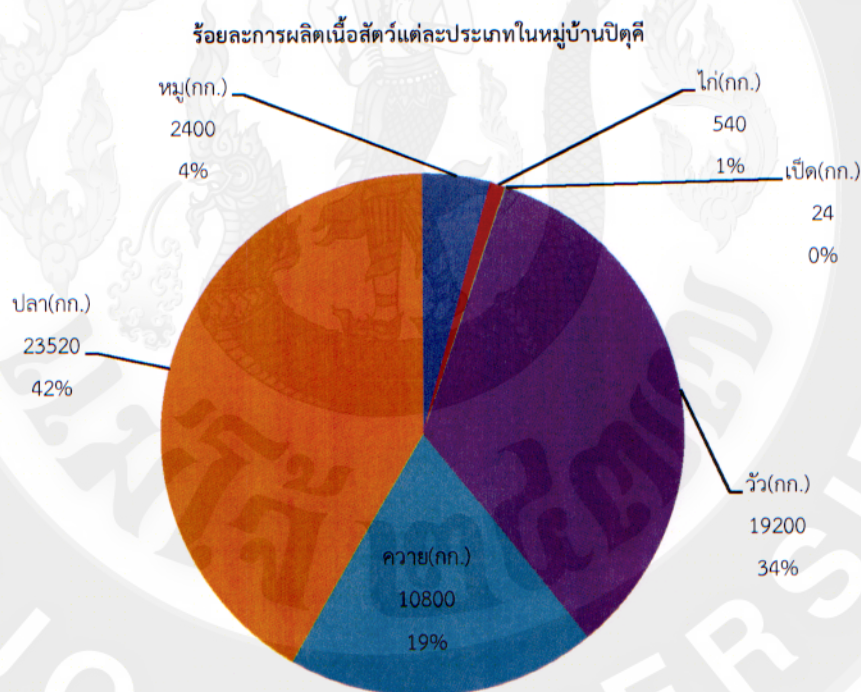
ชนิดสัตว์	น้ำหนักเนื้อสัตว์ประเภทต่างๆ ที่ผลิตได้ (กิโลกรัม)					
	ห้วยโค้ง	ปิตุติ	ห้วยตองหลวง	ขุนหาด	แม่แฮ	แม่แฮน้อย
หมู	9,600	2,400	7,080	7,680	7,080	3,600
ไก่	298	540	866	430	520	302
เป็ด	63	24	9	0	0	0
วัว	15,000	19,200	24,600	40,200	43,800	6,600
ควาย	0	10,800	17,400	87,000	6,000	0
ปลา	6,330	23,520	120	240	0	0
รวม	31,291	56,484	50,075	135,550	57,400	10,502

กำลังการผลิตอาหารโปรตีนในหมู่บ้านปิตุติ

หมู่บ้านปิตุติ เป็นหมู่บ้านที่มีการส่งเสริมด้านการเกษตรเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 9 ปี ทำให้มีผลผลิตในกลุ่มสัตว์ที่นำมาใช้บริโภคในครัวเรือนอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งปลาเนื้อที่กาว

เข้ามามีบทบาทสำคัญในพื้นที่ โดยในชุมชนปิตุคี่จะมีการเลี้ยงหมู และวัว ควายในปริมาณที่น้อยกว่า เนื่องจากมีพื้นที่ในการเลี้ยงที่จำกัด และใช้ระยะเวลายาวนานในการเลี้ยงเพื่อเป็นอาหาร อีกทั้งการเลี้ยงหมูยังใช้ต้นทุนด้านอาหารในปริมาณสูง ดังนั้นสินค้าหลักที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนได้ จะได้แก่ ปลาเนื้อ ที่สามารถนำมาใช้ในตลาดนัดชุมชนได้ ในกลุ่มของสัตว์เลี้ยงที่นำมาใช้บริโภคในครัวเรือนจะได้แก่ปลาเนื้อที่สามารถสามารถผลิตได้มากถึง 23,520 กิโลกรัมต่อปี รองลงมาจะได้กา หมูที่สามารถสร้างผลผลิตได้ 2,400 กิโลกรัมต่อปี ส่วนไก่ที่สามารถให้ผลผลิตได้ 540 กิโลกรัมต่อปี จะถูกส่งวนไว้เพื่อใช้เป็นส่วนประกอบในพิธีกรรมตามความเชื่อของชุมชน

ในส่วนของวัวและควาย แม้ว่าจะผลิตได้เป็นจำนวนมาก แต่ก็ไม่มีการฆ่าเพื่อนำมาประกอบอาหารชุมชน แต่จะถูกขายต่อให้พ่อค้าคนกลางเพื่อนำไปชำแหละในโรงฆ่าสัตว์ต่อไปโดยในแต่ละปี จะสามารถผลิตได้มากถึง 19,200 และ 10,800 กิโลกรัมต่อปี (วัวและควาย ตามลำดับ) (ภาพที่ 18)

ภาพที่ 18 ร้อยละการผลิตเนื้อสัตว์แต่ละประเภทในหมู่บ้านปิตุคี่

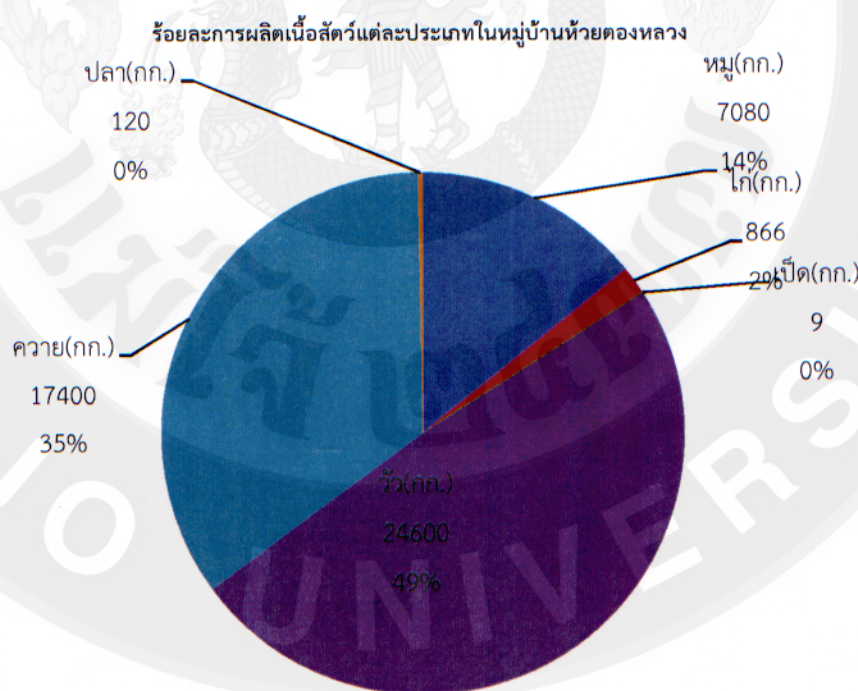
กลุ่มหมู่บ้านที่ได้รับการส่งเสริมด้านการเกษตรแต่ไม่มีการทดลองจัดตั้งตลาดนัดชุมชน

ในหมู่บ้านกลุ่มนี้จะใช้หมู่บ้านห้วยโค้งในการสัญจรเพื่อเดินทางกลับเข้าสู่หมู่บ้านของตนเอง ด้วยลักษณะของเส้นทางสัญจรนี้เอง จึงทำให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีต่างๆ ในระหว่างชุมชนเกิดขึ้น ดังจะเห็นได้จากการเลี้ยงปลาเนื้อเพื่อบริโภคในครัวเรือนซึ่งแม้ว่าจะยังได้ผลผลิตในปริมาณ

ที่น้อย แต่ก็สามารถที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในครัวเรือนได้เป็นอย่างดีในทั้งสองหมู่บ้านนี้จะเลี้ยงวัว และควายเป็นสัตว์เลี้ยงหลัก แต่จะไม่มีการฆ่าเพื่อบริโภคในชุมชน โดยจะมีเพียงหมู และไก่เท่านั้นที่มีการฆ่าเพื่อบริโภคในชุมชน ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะสามารถผลิตอาหารโปรตีนชนิดต่างๆ ได้ดังนี้

หมู่บ้านห้วยตองหลวง

หมู่บ้านห้วยตองหลวงจะมีการผลิตวัว และควายเป็นสินค้าหลัก ซึ่งผลผลิตที่ผลิตได้จะถูกขายให้แก่พ่อค้าคนกลางเพื่อนำไปเข้าโรงเชือดต่างๆ โดยได้ผลตอบแทนเป็นเงินให้แก่ผู้เลี้ยงโดยในแต่ละปีจะสามารถผลิตวัว และควายได้มากถึง 24,600 และ 17,400 กิโลกรัม ตามลำดับ ไก่ ที่เลี้ยงได้จะถูกนำมาใช้ในพิธีกรรมตามความเชื่อต่างๆ ของชุมชน ไม่มีการนำมาใช้เพื่อจำหน่าย สามารถผลิตได้ปีละ 866 กิโลกรัมต่อปี โดยจุดเด่นของหมู่บ้านห้วยตองหลวงจะเป็นหมู่บ้านที่สามารถผลิตหมูได้ในจำนวนมากโดยสามารถผลิตได้มากถึง 7,080 กิโลกรัมต่อปี ทำให้ซึ่งจากการเปิดตลาดนัดชุมชนคาดว่าหมูที่สามารถผลิตได้ในหมู่บ้านนี้จะสามารถนำมาฆ่าและเพื่อขายในตลาดได้เป็นอย่างดี โดยผลผลิตอื่นๆ ที่สามารถผลิตได้จะได้แก่ ปลาเนื้อ 120 กิโลกรัมต่อปี และ เป็ด สามารถผลิตได้เพียงปีละ 9 กิโลกรัม (ภาพที่ 19)

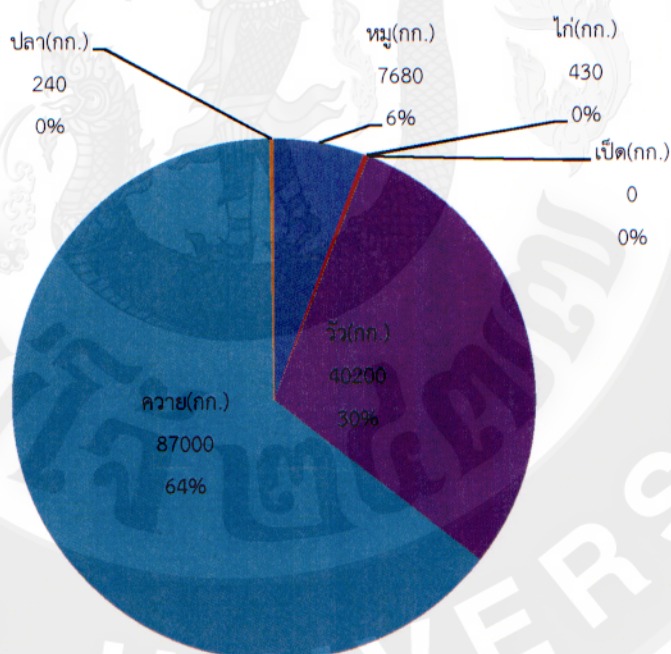
ภาพที่ 19 ร้อยละการผลิตเนื้อสัตว์แต่ละประเภทในหมู่บ้านห้วยตองหลวง

หมู่บ้านขุนหาด

เช่นเดียวกับหมู่บ้านห้วยตองหลวง หมู่บ้านขุนหาดจะเป็นหมู่บ้านที่มีการเลี้ยงวัว และควายเพื่อขายส่งโรงฆ่าและเป็นส่วนใหญ่ โดยในแต่ละปีสามารถผลิตควายได้มากถึง 87,000 กิโลกรัมต่อปี และผลิตวัว ได้มากถึง 40,200 กิโลกรัม ภายในหมู่บ้านได้เลี้ยงไก่ และหมูเพื่อใช้ประโยชน์ในครัวเรือน สามารถผลิตได้มากถึงปีละ 7,680 กิโลกรัม ไก่สามารถผลิตได้ 430 กิโลกรัมต่อปี และปลาเนื้อ 240 กิโลกรัมต่อปี (ภาพที่ 20)

จากข้อมูลที่พบนี้จะเห็นได้ว่า ในกลุ่มหมู่บ้านนี้มีความต้องการปลาเพื่อเป็นปลาเนื้อและสามารถเริ่มเลี้ยงปลาได้เอง โดยในกลุ่มหมู่บ้านปิตุคีซึ่งมีความสามารถในการผลิตลูกพันธุ์ปลาได้ด้วยตนเองมีศักยภาพในการผลิตลูกพันธุ์เพื่อจำหน่าย ซึ่งในลักษณะนี้ ลูกพันธุ์ที่ผลิตได้จะสามารถนำมาใช้เป็นผลผลิตอีกอย่างหนึ่งได้เป็นอย่างดี

อัตราส่วนการผลิตเนื้อสัตว์แต่ละประเภทในหมู่บ้านขุนหาด

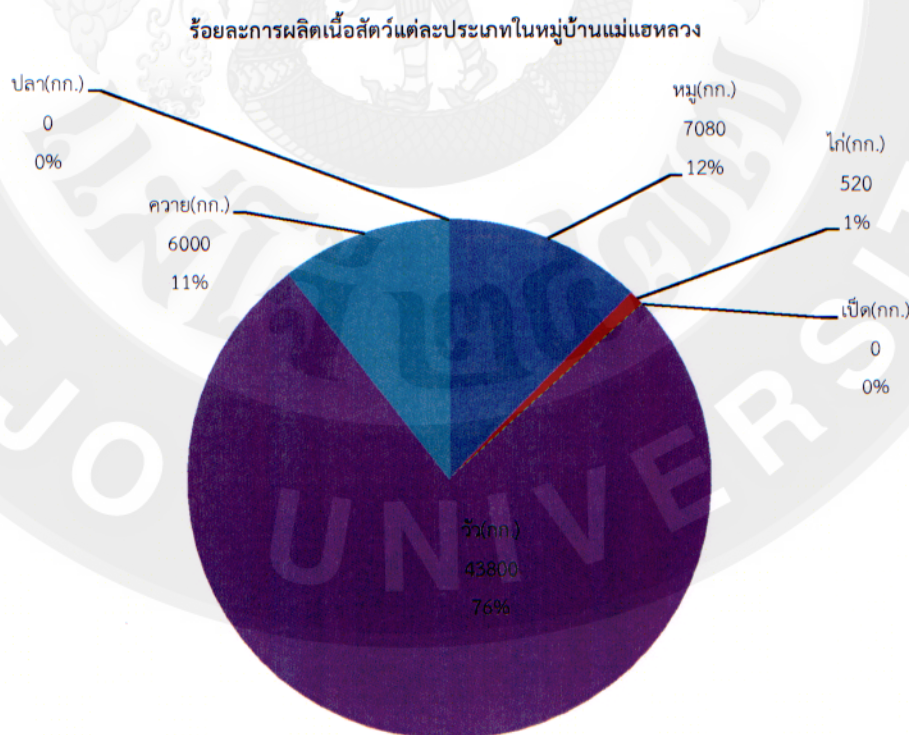
ภาพที่ 20 อัตราส่วนการผลิตเนื้อสัตว์แต่ละประเภทในหมู่บ้านขุนหาด

กลุ่มหมู่บ้านที่ไม่ได้รับการส่งเสริมด้านการเกษตรและไม่มีการทดลองจัดตั้งตลาดนัดชุมชน

ในกลุ่มหมู่บ้านนี้เป็นกลุ่มหมู่บ้านที่ไม่ได้รับการส่งเสริมด้านการเกษตรและไม่มีส่วนร่วมในการทำตลาดนัด โดยรูปแบบการเกษตรจะเป็นการเลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือน ซึ่งทั้งสองหมู่บ้านนี้จะมีความเกี่ยวข้องกันในลักษณะของเครือญาติ และมีผลผลิตที่นำมาแบ่งปันกัน โดยผลผลิตส่วนใหญ่ที่มีการเลี้ยงในพื้นที่จะได้แก่ วัว และควาย ซึ่งเป็นการเลี้ยงไว้เพื่อจำหน่ายให้แก่พ่อค้าคนกลางเช่นเดียวกันกับหมู่บ้านอื่นๆ โดย ไก่จะถูกใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ของครอบครัว ในกลุ่มหมู่บ้านนี้ยังไม่สามารถผลิตปลาเนื้อได้ด้วยตนเองได้ดังจะเห็นได้จากภาพที่ 14 ซึ่งศักยภาพในการผลิตอาหารเพื่อจำหน่ายและบริโภคภายในหมู่บ้านจะมีปริมาณการผลิตดังนี้

หมู่บ้านแม่แฮหลวง

หมู่บ้านแม่แฮหลวงจะสามารถผลิตควายได้มากถึง 43,000 กิโลกรัมต่อปี วัว ผลิตได้มากถึง 6,000 กิโลกรัมต่อปี หมูที่เป็นอาหารหลักสามารถผลิตได้ 7,080 กิโลกรัมต่อปี ส่วนไก่ที่มีการเลี้ยงไว้ใช้ในพิธีกรรมของครอบครัวสามารถผลิตได้ถึง 520 กิโลกรัมต่อปี และไม่สามารถผลิตอาหารโปรตีนจากสัตว์ชนิดอื่นๆ ได้ (ภาพที่ 21)

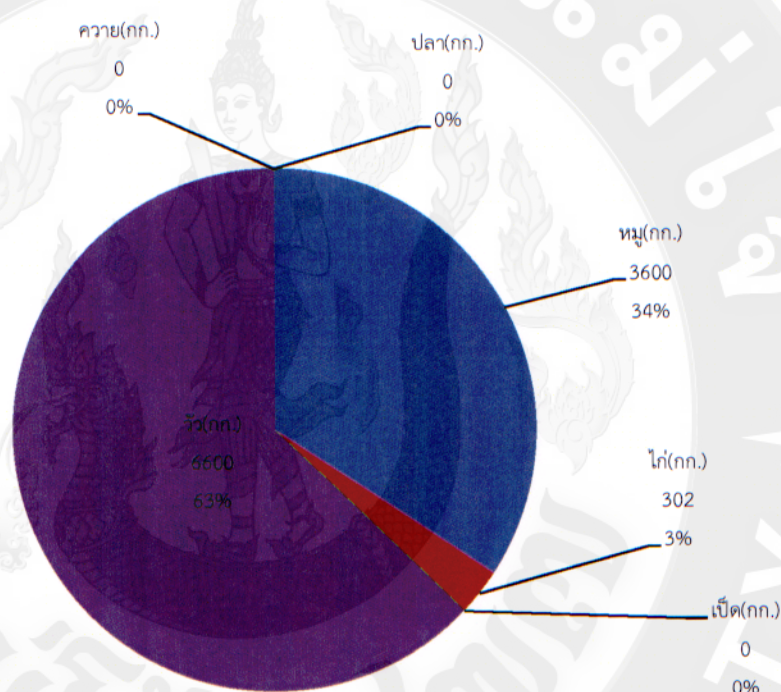

ภาพที่ 21 ร้อยละการผลิตเนื้อสัตว์แต่ละประเภทในหมู่บ้านแม่แฮหลวง

หมู่บ้านแม่แฮน้อย

ในหมู่บ้านนี้จะมีวัวเป็นผลผลิตหลักของชุมชนมีแต่มีปริมาณการผลิตเพียง 6,600 กิโลกรัมต่อปี หมูและไก่จะเลี้ยงไว้เพื่อใช้ในพิธีกรรมของชุมชน โดยมีปริมาณการผลิตได้เพียง 3,600 กิโลกรัม และไก่ 302 กิโลกรัม และไม่มีผลผลิตอื่นๆ เพิ่มเติม โดยอาหารโปนดินส่วนใหญ่ที่มีการบริโภคในครัวเรือนจะเป็นเนื้อสัตว์ป่าที่ล่าได้ เช่น หนู กระรอก กระแต เป็นต้น

ร้อยละการผลิตเนื้อสัตว์แต่ละประเภทในหมู่บ้านแม่แฮน้อย

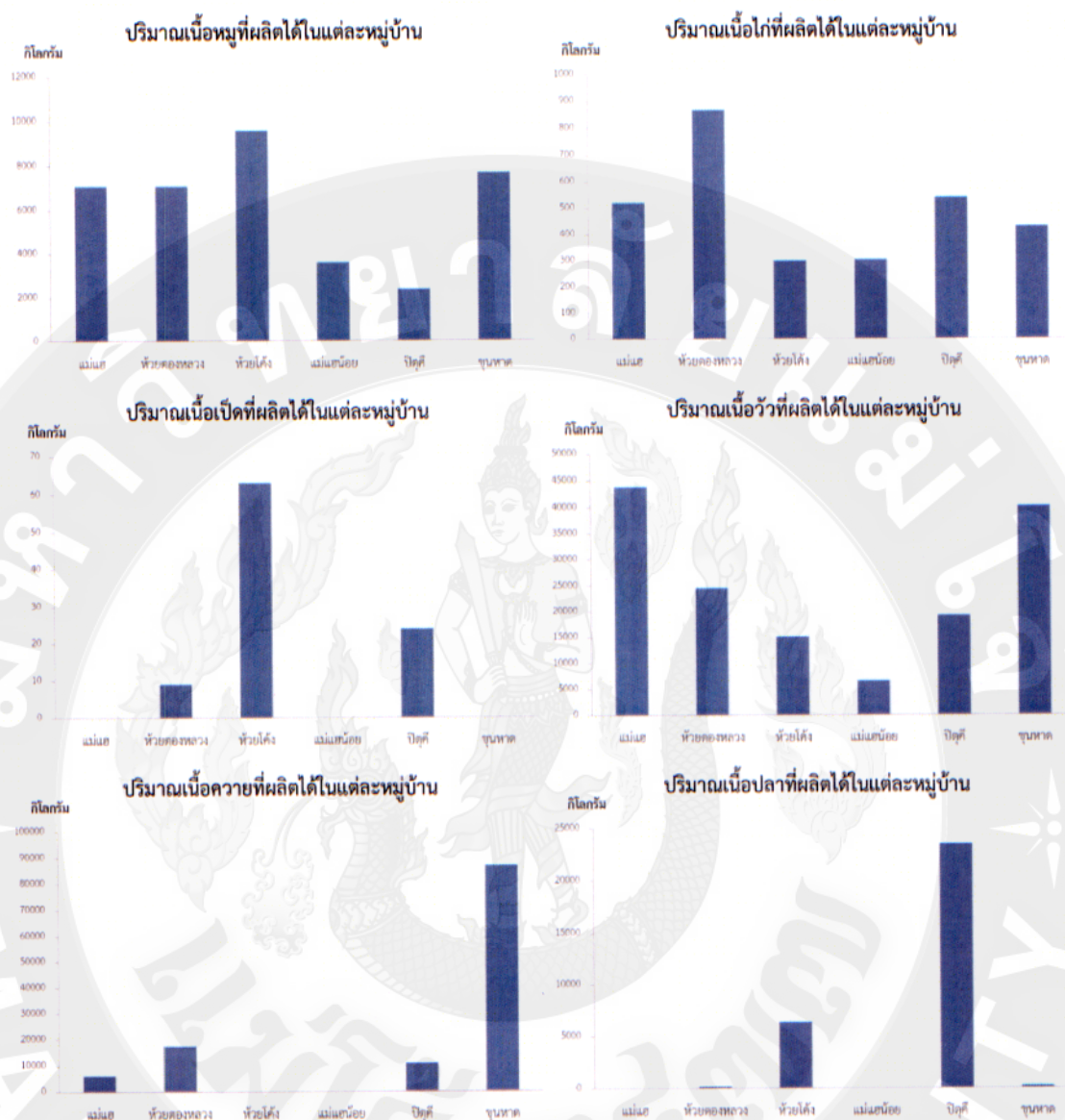
ภาพที่ 22 ร้อยละการผลิตเนื้อสัตว์แต่ละประเภทในหมู่บ้านแม่แฮน้อย

เนื่องจากทั้งสองหมู่บ้านนี้ไม่มีความเกี่ยวเนื่องกับหมู่บ้านในสองกลุ่มแรก ทำให้การขยายตัวในด้านการเกษตรไปไม่ถึง ซึ่งหากมีการเปิดตลาดนัดชุมชนเพื่อกระจายผลผลิต และกลุ่มหมู่บ้านเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วมในสตลาดก็จะช่วยให้ความรู้เทคนิควิธีด้านการเกษตรเหล่านี้สามารถพัฒนาต่อยอดและถ่ายทอดเข้าสู่ชุมชนได้

เมื่อเปรียบเทียบปริมาณผลผลิตในแต่ละประเภทที่เกิดขึ้นในชุมชนจะพบว่าเนื้อสัตว์ส่วนเนื้อหมูและเนื้อไก่ที่ผลิตได้ในแต่ละชุมชนจะมีอัตราส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากนัก โดยในหมู่บ้านห้วยโค้งจะมีการผลิตเนื้อหมูได้มากที่สุดในอัตราส่วนร้อยละ 26 และหมู่บ้านปิตุติ จะมีการผลิตหมูน้อยที่สุดในอัตราส่วนเพียงร้อยละ 6 จากทุกกลุ่มหมู่บ้านที่ทำการสำรวจทดลอง ในส่วนของเนื้อไก่บ้านห้วยดองหลวงจะมี

ปริมาณการผลิตที่สูงที่สุดในอัตราส่วนร้อยละ 29 บ้านห้วยโค้ง และบ้านแม่แฮน้อยจะมีปริมาณการผลิตที่ต่ำที่สุด โดยมีอัตราส่วนการผลิตเพียงร้อยละ 10 เท่ากันในทั้งสองหมู่บ้าน ในส่วนของเนื้อวัว และเนื้อควายในกลุ่มของหมู่บ้าน ขุนหาตจะมีปริมาณการผลิตเนื้อควายได้ในปริมาณที่สูงที่สุด มีอัตราส่วนการผลิตเท่ากับร้อยละ 72 หมู่บ้านห้วยโค้ง และหมู่บ้านปิตุคีจะมีการผลิตเนื้อควายในปริมาณที่น้อยที่สุด มีอัตราส่วนเท่ากับร้อยละ 0 ในส่วนของเนื้อวัวหมู่บ้านแม่แฮจะมีอัตราส่วนในการผลิตมากที่สุดมีปริมาณการผลิตมากถึงร้อยละ 29 หมู่บ้านแม่แฮน้อยมีอัตราการผลิตที่ต่ำที่สุดเพียงร้อยละ 4 (ภาพที่ 22)

อย่างไรก็ดีแม่ในหมู่บ้านจะมีการผลิตเนื้อหมู และเนื้อวัว ควายได้ในปริมาณมาก แต่ในหมู่บ้านจะไม่มีโรงเชือดที่ทำหน้าที่แปรรูปให้กลายเป็นเนื้อสำเร็จสำหรับปรุงอาหาร ด้วยแนวคิดที่ว่าไม่คุ้มค่าในการชำแหละ และไม่มีผู้นิยมซื้อ ทำให้ตลาดนัดชุมชนจะมีส่วนที่ก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสร้างวงจรการผลิตให้ครบถ้วน เพื่อให้เนื้อสัตว์ที่สามารถผลิตได้ในชุมชนสร้างประโยชน์ในแง่ของอาหาร นอกจากในแง่ของการสร้างเม็ดเงินเพื่อนำไปซื้ออาหารอีกทอดหนึ่ง โดยผลที่ได้อาจจะทำให้เกิดอาชีพใหม่ๆ ที่สำคัญในการพัฒนาเช่น อาชีพฆ่าและชำแหละสัตว์ อาชีพคนกลางในการรวบรวมสินค้าที่จะนำมาป้อนสู่ตลาดและชุมชน และเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการผลิต และสร้างผลตอบแทนในตลาดอย่างยั่งยืน

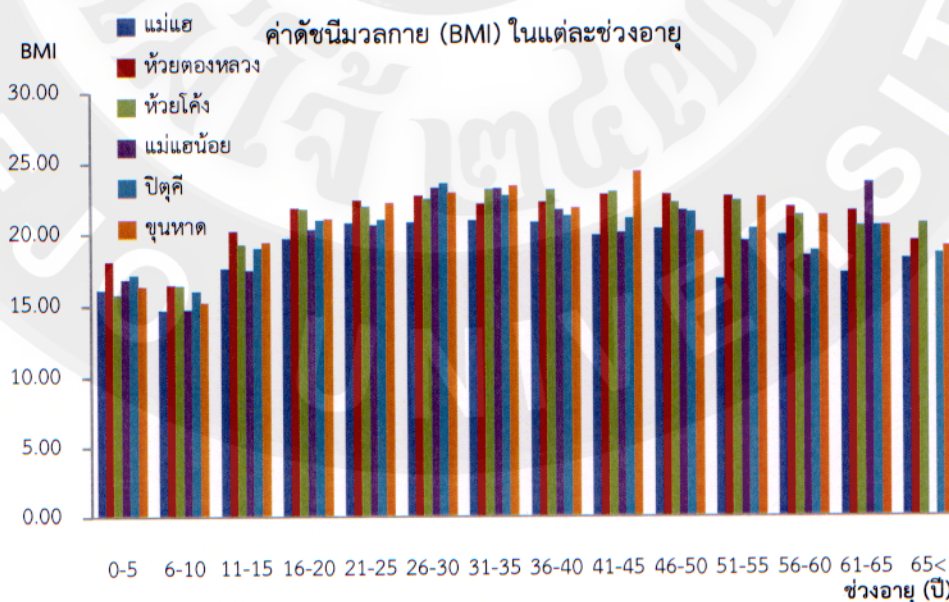
ภาพที่ 23 ปริมาณการผลิตเนื้อสัตว์ชนิดต่างๆ ในแต่ละหมู่บ้าน

ภาวะโภชนาการและสุขภาวะชุมชน

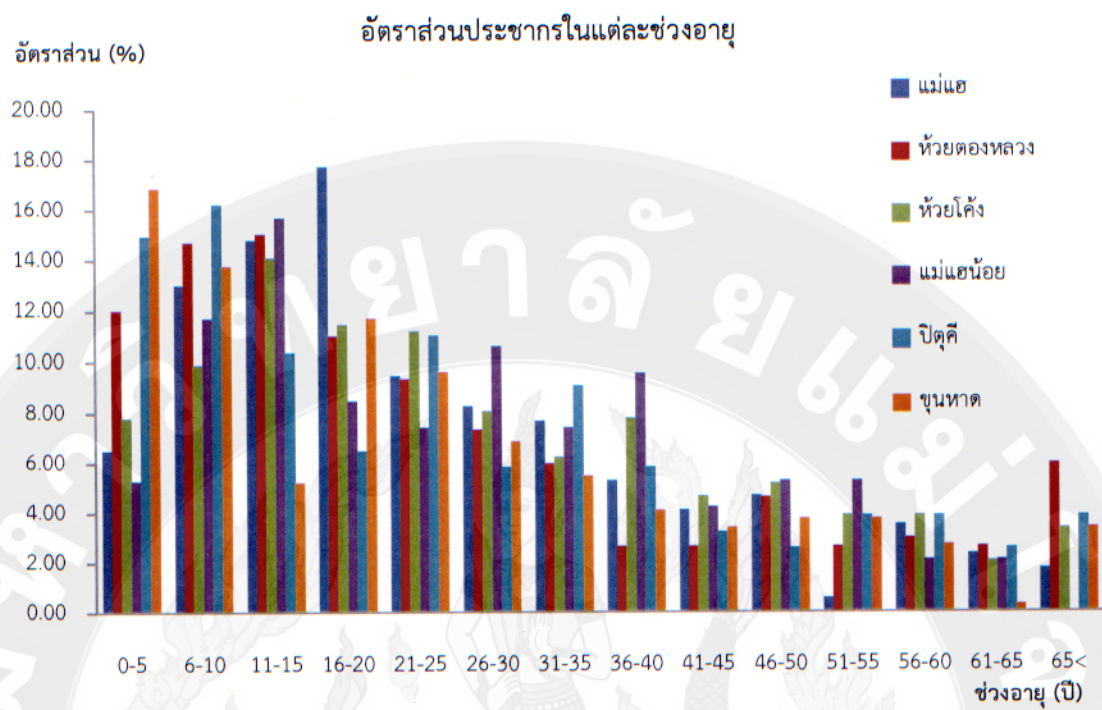
ในการศึกษาจะใช้น้ำหนักและส่วนสูงของประชากรในชุมชน เป็นเกณฑ์ในการตัดสิน โดยจากการเก็บข้อมูลจากประชากรในหมู่บ้านตัวอย่างจำนวน 1,389 คน จาก 6 หมู่บ้าน แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มหมู่บ้านที่มีการส่งเสริมการสร้างผลผลิตทางการเกษตรเพื่อบริโภคในชุมชนและได้ทดลองสร้างตลาดนัดชุมชน ได้แก่ หมู่บ้านห้วยไค้ และหมู่บ้านปิตุคี กลุ่มบ้านที่ได้รับการส่งเสริมด้านการสร้างผลผลิตทางการเกษตรในชุมชนแต่ไม่ได้ทดลองการสร้างตลาดนัดชุมชน ได้แก่ หมู่บ้านขุนหาด และหมู่บ้านห้วยตองหลวง และกลุ่มบ้านที่ไม่ได้รับการส่งเสริมการสร้างผลผลิตด้านการเกษตรเพื่อบริโภคในชุมชน

และไม่ได้ทดลองสร้างตลาดนัดชุมชน ได้แก่หมู่บ้านแม่แฮหลวง และหมู่บ้านแม่แฮน้อย โดยจากค่าสังเกต จะใช้ค่าดัชนีมวลกาย และสัดส่วนความสูง ของประชากรในแต่ละกลุ่ม เปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน การเจริญเติบโตของประชากรในประเทศไทยเพื่อวิเคราะห์ผลสำเร็จในการสร้างตลาดนัดชุมชน โดยกลุ่มแรกจะได้แก่หมู่บ้านห้วยโค้ง และหมู่บ้านปิตุคี กลุ่มที่สอง ได้แก่หมู่บ้านขุนหาด และหมู่บ้านห้วยตองหลวง และกลุ่มสุดท้ายได้แก่ หมู่บ้านแม่แฮหลวง และหมู่บ้านแม่แฮน้อย

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มบ้านที่มีส่วนร่วมในการสร้างตลาดนัดชุมชนทั้งทางตรง (หมู่บ้านห้วยโค้ง และหมู่บ้านปิตุคี) และทางอ้อม (หมู่บ้านห้วยตองหลวง และหมู่บ้านขุนหาด) จะมีค่าดัชนีมวลกายสูงกว่า กลุ่มบ้านที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดตั้งตลาด (หมู่บ้านแม่แฮ และหมู่บ้านแม่แฮหลวง) ในทุกช่วงอายุ โดยในกลุ่มหมู่บ้านห้วยโค้ง และกลุ่มหมู่บ้านปิตุคีซึ่งเป็นกลุ่มบ้านที่มีการผลิตสินค้าป้อนเข้าสู่ตลาดนัดชุมชนจะมีค่าดัชนีมวลกายโดยเฉลี่ยตลอดอายุขัย เท่ากับ 20.98 ± 2.34 และ 20.16 ± 2.07 (หมู่บ้านห้วยโค้ง และหมู่บ้านปิตุคี ตามลำดับ) ในส่วนของหมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นแต่ผู้ซื้อสินค้าในตลาดชุมชนจะมีค่าดัชนีมวลกายที่ไม่แตกต่างจากในกลุ่มที่เป็นทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย ซึ่งในกลุ่มนี้จะมีลักษณะเป็นเพียงผู้ซื้อสินค้าที่เกิดจากการผลิตโดยชุมชนในกลุ่มแรก ซึ่งจากการศึกษาจะพบว่ากลุ่มที่สอง ได้แก่ กลุ่มบ้านห้วยตองหลวง และหมู่บ้านขุนหาด จะมีค่าดัชนีมวลกายเท่ากับ 21.21 ± 1.95 และ 20.74 ± 2.58 ตามลำดับ ในหมู่บ้านที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งตลาดนัดชุมชนได้แก่หมู่บ้านแม่แฮ และหมู่บ้านแม่แฮน้อย จะมีค่าเฉลี่ยมวลกายตลอดช่วงอายุที่ต่ำกว่าสองกลุ่มแรกอย่างเห็นได้ชัด โดยมีค่าเท่ากับ 18.82 ± 2.04 และ 18.66 ± 5.96 (หมู่บ้านแม่แฮ และหมู่บ้านแม่แฮน้อย ตามลำดับ) (ภาพที่ 23 และตารางที่ 4)

ภาพที่ 24 ดัชนีมวลกาย (BMI) ของกลุ่มประชากรในแต่ละช่วงอายุ

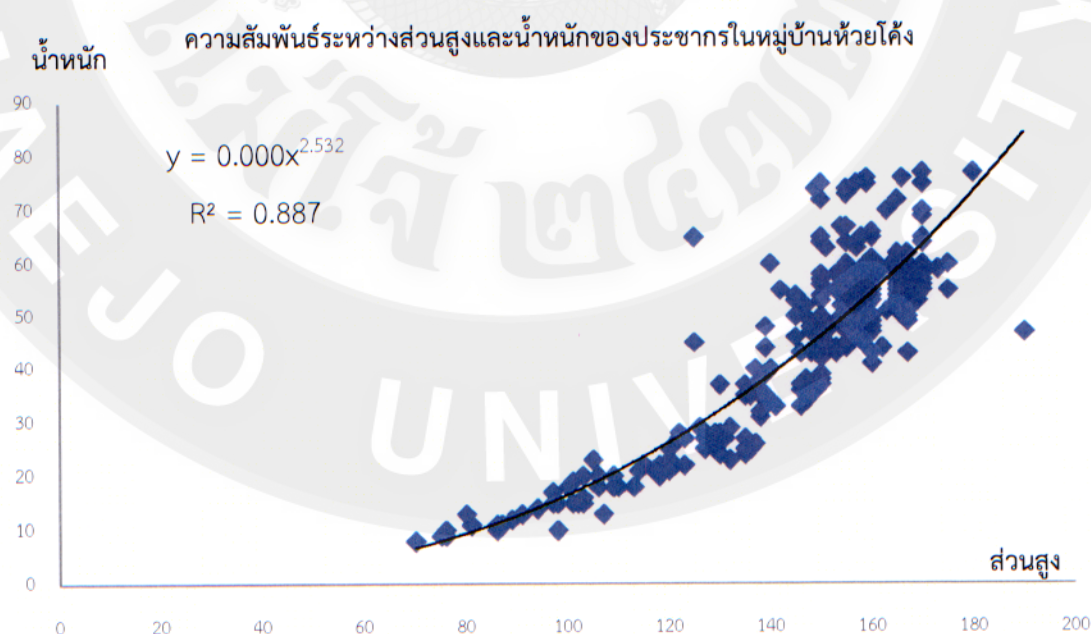
ภาพที่ 25 ร้อยละของประชากรในแต่ละช่วงอายุ

ตารางที่ 4 ค่าดัชนีมวลกาย และสถิติประชากรในแต่ละหมู่บ้าน

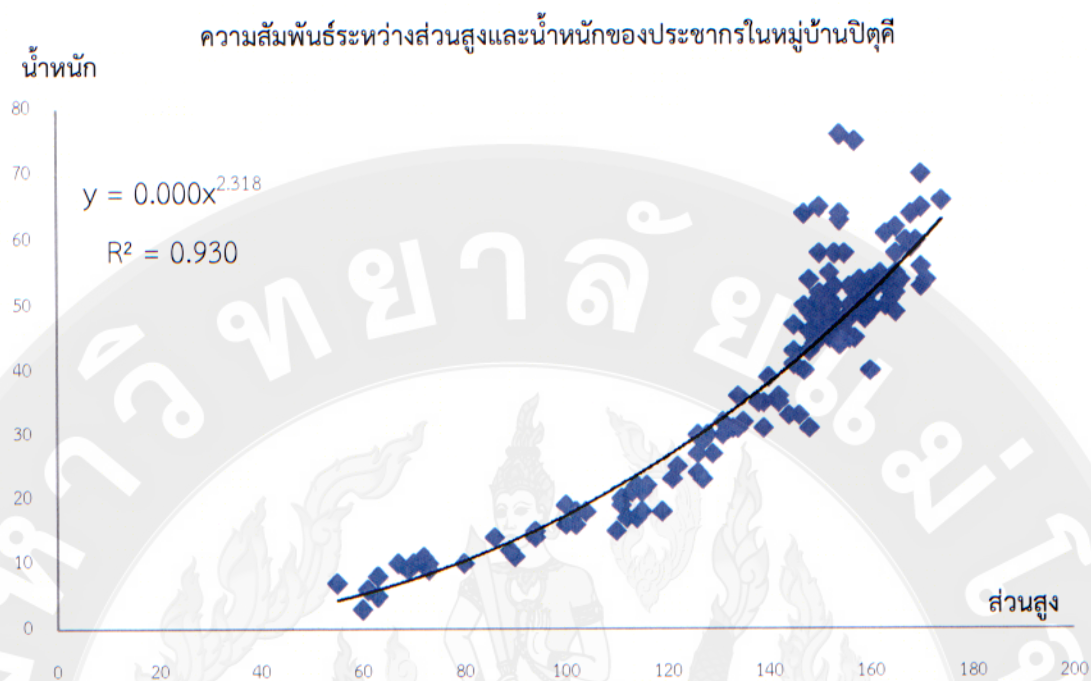
ชั้นอายุ	ห้วยโค้ง			ปิตุติ			ห้วยคองหลวง			ขุนหาด			แม่แฮ			แม่แฮน้อย		
	จำนวน	BMI	%อายุ	จำนวน	BMI	%อายุ	จำนวน	BMI	%อายุ	จำนวน	BMI	%อายุ	จำนวน	BMI	%อายุ	จำนวน	BMI	%อายุ
0-5	30	15.77	7.83	23	17.14	14.94	36	18.07	12.04	49	16.34	16.9	11	16.1	6.51	5	16.81	5.32
6-10	38	16.42	9.92	25	15.98	16.23	44	16.44	14.72	40	15.23	13.79	22	14.68	13.02	11	14.74	11.7
11-15	54	19.24	14.1	16	18.97	10.38	45	20.17	15.05	40	19.44	5.25	25	17.56	14.79	19	17.44	15.68
16-20	44	21.75	11.49	10	20.93	6.49	33	21.84	11.04	34	21.05	11.72	30	19.66	17.75	8	20.3	8.51
21-25	43	21.9	11.23	17	20.98	11.04	28	22.35	9.36	28	22.2	9.66	16	20.74	9.47	7	20.62	7.45
26-30	31	22.44	8.09	9	23.54	5.84	22	22.69	7.36	20	22.9	6.9	14	20.76	8.28	10	23.2	10.64
31-35	24	23.15	6.27	14	22.7	9.09	18	22.11	6.02	16	23.39	5.52	13	20.91	7.69	7	23.18	7.45
36-40	30	23.07	7.83	9	21.23	5.84	8	22.23	2.68	12	21.81	4.14	9	20.8	5.33	9	21.71	9.57
41-45	18	22.95	4.7	5	21.07	3.25	8	22.76	2.68	10	24.41	3.45	7	19.9	4.14	4	20.06	4.26
46-50	20	22.21	5.22	4	21.52	2.6	14	22.76	4.68	11	20.15	3.79	8	20.34	4.73	5	21.63	5.32
51-55	15	22.3	3.92	6	20.31	3.9	8	22.62	2.68	11	22.58	3.79	1	16.8	0.59	5	19.47	5.32
56-60	15	21.28	3.92	6	18.75	3.9	9	21.87	3.01	8	21.3	2.76	6	19.88	3.55	2	18.45	2.13
61-65	8	20.5	2.09	4	20.52	2.6	8	21.59	2.68	1	20.58	0.34	4	17.19	2.37	2	23.6	2.13
65<	13	20.71	3.39	6	18.56	3.9	18	19.46	6.02	10	19.13	3.45	3	18.23	1.78	0	0	0
รวม	383			154			299			290			169			94		
ค่าเฉลี่ย		20.98	7.14		20.16	7.14		21.21	7.14		20.75	6.53		18.83	7.14		18.66	6.82
S.D.		2.34	3.56		2.07	4.51		1.96	4.55		2.58	4.74		2.04	5.1		5.96	4.22

เมื่อเปรียบเทียบกลุ่มอายุของประชากรในแต่ละหมู่บ้านที่ทำการศึกษพบว่าโครงสร้างอายุของประชากรในแต่ละหมู่ และกลุ่มบ้านจะมีโครงสร้างที่ไม่แตกต่างกัน โดยจะมีลักษณะเป็นปิรามิดปกติ มีกลุ่มประชากรในกลุ่มเยาวชน และแรงงานเป็นหลัก (ภาพที่ 4) ทำให้มีกลุ่มของประชากรที่อยู่ในวัยทำงานที่สมดุลสามารถสร้างผลผลิตเพื่อหล่อเลี้ยงหมู่บ้านได้ในระดับที่ใกล้เคียงกัน เมื่อทำการพล็อตกราฟด้วยส่วนสูงและน้ำหนักของกลุ่มประชากรในแต่ละหมู่บ้าน พบว่าในแต่ละกลุ่มบ้านจะมีรูปแบบการเจริญเติบโตรูปแบบสมการยกกำลังสองในลักษณะเดียวกัน (ภาพที่ 25-30)

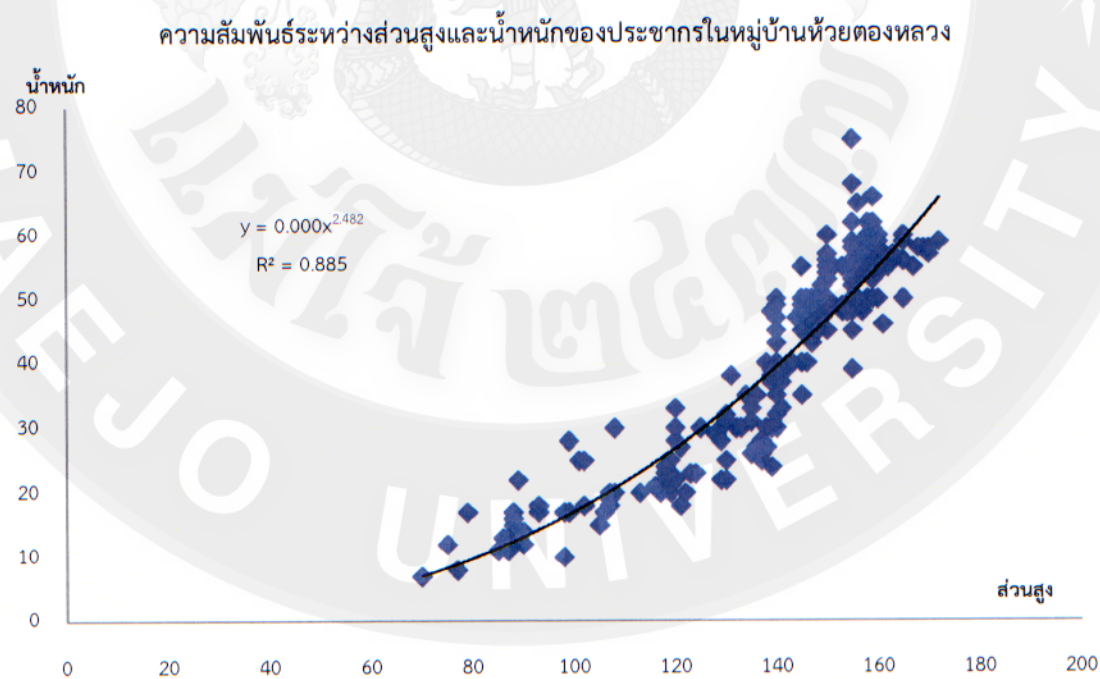
แม้ว่าค่าดัชนีมวลการของประชากรในกลุ่มที่มีความเกี่ยวเนื่องกับตลาดนัดชุมชนจะมีค่าที่สูงกว่าประชากรในกลุ่มที่ไม่มี ความเกี่ยวเนื่องกับตลาดนัดชุมชนเลย แต่ทว่าค่าดัชนีมวลกายที่ได้จากการทดลองก็ยังคงมีค่าที่ต่ำกว่ามาตรฐานการเจริญเติบโตของประชากรในประเทศไทยอยู่มาก เนื่องจากในส่วนของมื้ออาหารแต่ละมื้อของประชากรกลุ่มนี้จะมีเพียงผักและน้ำพริกเป็นอาหารหลัก โดยเมื่อทำการเปิดตลาดนัดชุมชนขึ้นในระยะเวลาหนึ่งพบว่าโครงสร้างของอาหารที่ถูกนำมาประกอบอาหารจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เช่น เกิดการกระตุ้นให้นาเอาสัตว์เลี้ยงที่เป็นอาหาร ได้แก่ หมู ไก่ และเป็ด ถูกนำมาฆ่าเพื่อการบริโภค และจำหน่ายมากขึ้น ทำให้มีเนื้อสัตว์ถูกนำมาประกอบอาหารมากขึ้นในครัวเรือน ทำให้การสะสมพลังงานและไขมันทำได้ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มของเยาวชน ที่มีการเจริญเติบโตที่ดีกว่าอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งจะเห็นได้จากค่าดัชนีมวลกายที่มีค่าสูงกว่ากลุ่มบ้านที่ไม่ได้ประโยชน์จากการเปิดตลาดนัดชุมชน

ภาพที่ 26 ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนสูงและน้ำหนักของประชากรในหมู่บ้านห้วยโค้ง

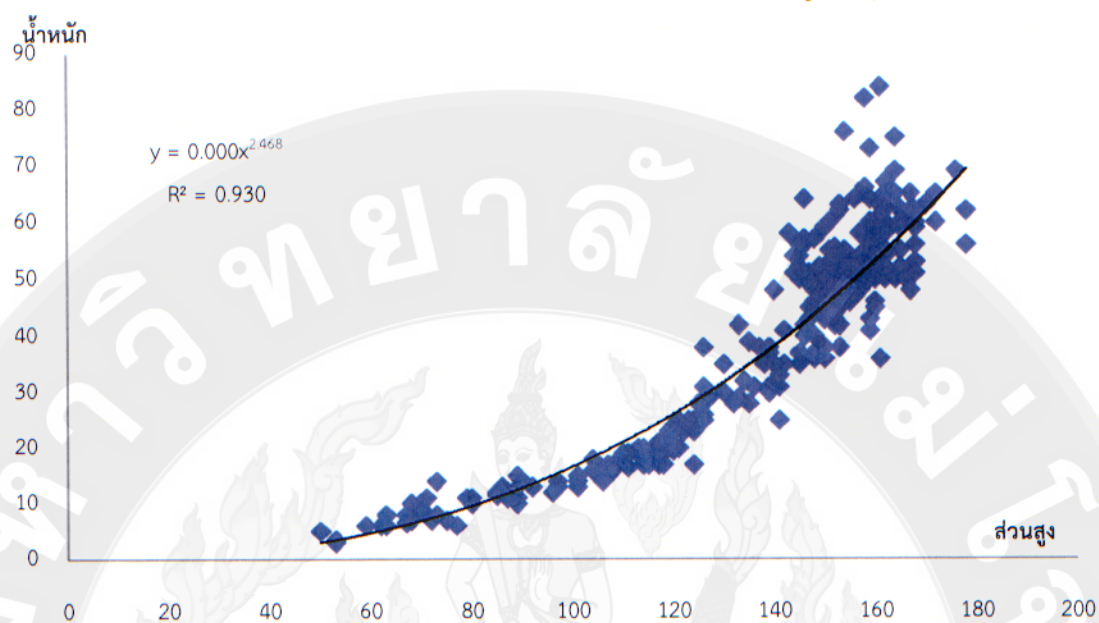

ภาพที่ 27 ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนสูงและน้ำหนักของประชากรในหมู่บ้านปิตุคี

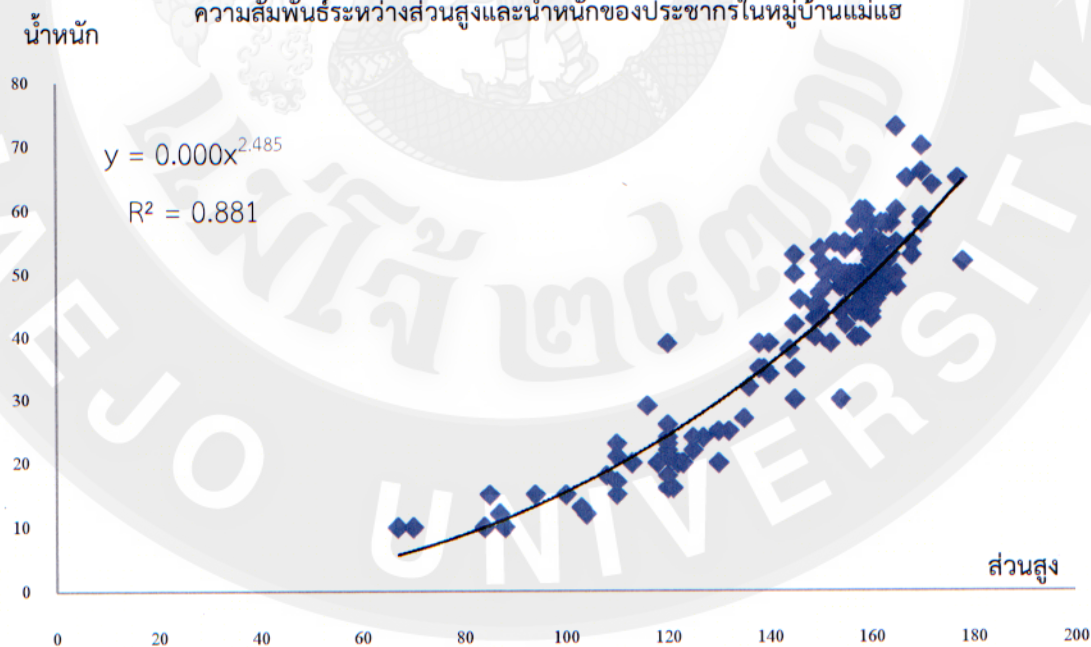
ภาพที่ 28 ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนสูงและน้ำหนักของประชากรในหมู่บ้านห้วยทองหลวง

ความสัมพันธ์ระหว่างความยาวและน้ำหนักของประชากรในหมู่บ้านขุนหาด

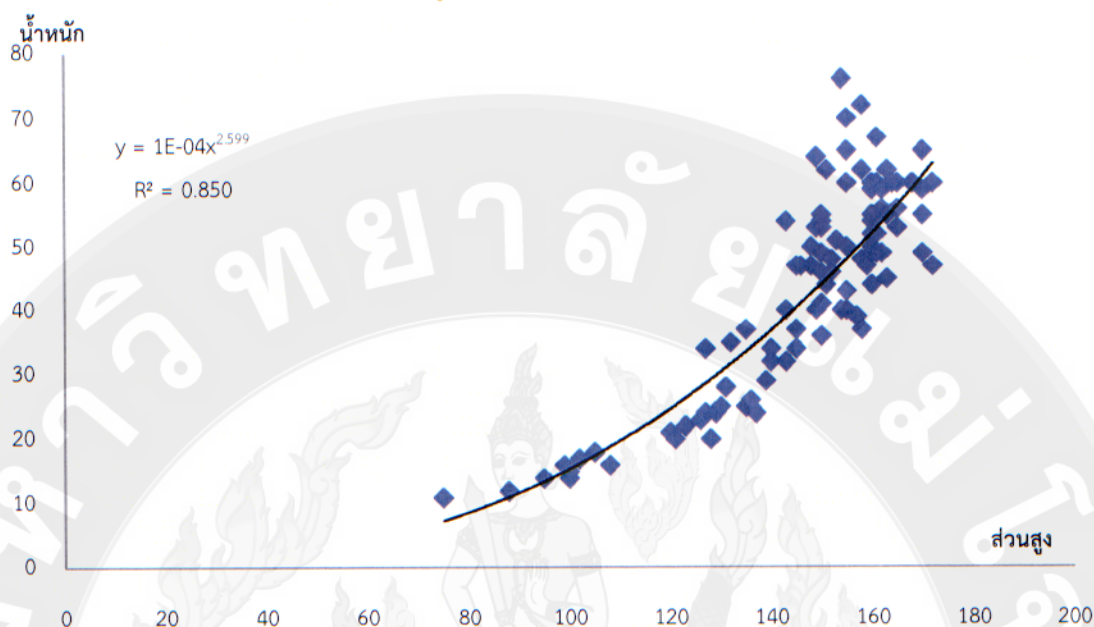
ภาพที่ 29 ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนสูงและน้ำหนักของประชากรในหมู่บ้านขุนหาด

ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนสูงและน้ำหนักของประชากรในหมู่บ้านแม่แฮ

ภาพที่ 30 ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนสูงและน้ำหนักของประชากรในหมู่บ้านแม่แฮ

ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนสูงและน้ำหนักของประชากรในหมู่บ้านแม่แฮน้อย

ภาพที่ 31 ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนสูงและน้ำหนักของประชากรในหมู่บ้านแม่แฮน้อย

จากการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของความสมบูรณ์ร่างกาย โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มหมู่บ้านที่มีการส่งเสริมการสร้างผลผลิตทางการเกษตรเพื่อบริโภคในชุมชนและได้ทดลองสร้างตลาดนัดชุมชน ได้แก่ หมู่บ้านห้วยโค้ง และหมู่บ้านปิตุคี (กลุ่มที่ 1) กลุ่มบ้านที่ได้รับการส่งเสริมด้านการสร้างผลผลิตทางการเกษตรในชุมชนแต่ไม่ได้ทดลองการสร้างตลาดนัดชุมชน ได้แก่ หมู่บ้านขุนหาด และหมู่บ้านห้วยดอกลง (กลุ่มที่ 2) และกลุ่มบ้านที่ไม่ได้รับการส่งเสริมการสร้างผลผลิตด้านการเกษตรเพื่อบริโภคในชุมชน และไม่ได้ทดลองสร้างตลาดนัดชุมชน ได้แก่ หมู่บ้านแม่แฮหลวง และหมู่บ้านแม่แฮน้อย (กลุ่มที่ 3) จะพบว่ากลุ่มที่ 1 จะมีค่าดัชนีความสมบูรณ์ของร่างกายสูงกว่ากลุ่มหมู่บ้านอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) โดยมีค่าเฉลี่ยตลอดช่วงอายุชายเท่ากับ 20.86 กิโลกรัม/ม² รองลงมาจะได้แก่หมู่บ้านตัวอย่างในกลุ่มที่ 2 มีค่าดัชนีความสมบูรณ์ของร่างกายเท่ากับ 20.68 กิโลกรัม/ม² และกลุ่มที่ 3 จะมีค่าดัชนีความสมบูรณ์ของร่างกายเพียง 18.74 กิโลกรัม/ม² โดยผลการวิเคราะห์จะแสดงอยู่ในตารางที่ 5 โดยความแตกต่างที่เกิดขึ้นนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการเปิดตลาดนัดนอกจากจะช่วยส่งเสริมภาวะความอยู่ดีกินดี และช่วยกระจายองค์ความรู้สู่ชุมชนแล้ว ตลาดนัดชุมชนยังสามารถสะท้อนถึงความสำเร็จของดัชนีความสมบูรณ์ของร่างกายได้อีกด้วย เนื่องจากการกระจายตัวของสินค้า และองค์ความรู้ในการผลิตสินค้า จะช่วยให้การบริโภคสินค้าประเภทอาหารโปรตีนที่เป็นผลกระทบหลักต่อความสมบูรณ์ของร่างกายดีขึ้น และมีการผลิตสินค้าเพื่อการบริโภค และจำหน่ายมากขึ้นทำให้ผู้ผลิตไม่จำเป็นต้องแบกต้นทุนในการผลิตมากนัก โดยผลกำไรที่เกิดขึ้นจากการขายจะสามารถนำมาใช้ในการสร้างผลผลิตเพิ่มขึ้น และลดภาระ

ค่าใช้จ่ายในการสร้างผลผลิตในภาคครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการนำเอาทรัพยากรที่สามารถสร้างเองได้มาใช้ประโยชน์ได้อย่างเกิดผลสูงที่สุด

ตารางที่ 5 ความแตกต่างของค่าดัชนีมวลกายตลอดช่วงอายุขัยของประชากรในแต่ละกลุ่ม

ลักษณะชุมชน	BMI turkey	BMI Duncan	BMI LSD
กลุ่มที่ 1	20.8643 ^a	20.8643 ^a	20.8643 ^a
กลุ่มที่ 2	20.6847 ^{ab}	20.6847 ^a	20.6847 ^a
กลุ่มที่ 3	18.7418 ^b	18.7418 ^b	18.7418 ^b

หมายเหตุ: กลุ่มที่ 1 ; หมู่บ้านที่ได้รับการส่งเสริมด้านการเกษตรและมีการทดลองจัดตั้งตลาดนัดชุมชน
 กลุ่มที่ 2 ; หมู่บ้านที่ได้รับการส่งเสริมด้านการเกษตรแต่ไม่มีการทดลองจัดตั้งตลาดนัดชุมชน
 กลุ่มที่ 3 ; หมู่บ้านที่ไม่ได้รับการส่งเสริมด้านการเกษตรและไม่มีการทดลองจัดตั้งตลาดนัดชุมชน
 ตัวอักษรที่ต่างกันแสดงความแตกต่างทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น ($P > 0.05$)

แนวทางการจัดตั้งตลาดนัดชุมชน

ในการทดลองเปิดตลาดนัดชุมชน โดยได้มีการตั้งคณะกรรมการในการดูแล โดยใช้ชาวบ้านในพื้นที่เป็นผู้จัดการ พบว่า ในการเปิดตลาดนัดแต่ละครั้ง จะมีผู้มาจับจ่ายซื้อสินค้าจากทุกหมู่บ้านที่ทำการเก็บข้อมูล และยังมีชาวบ้านจากชุมชนอื่นๆ เช่น บ้านแม่ลาน บ้านห้วยปูหลวง และบ้านห้วยปูน้อย เป็นต้น เดินทางมาจับจ่ายซื้อของในตลาดนัดชุมชน เนื่องจากมีการกระจายข่าวให้ทราบโดยทั่วถึง โดยผู้ค้าในตลาดจะเป็นชาวบ้านจากหมู่บ้านปิตุคี และหมู่บ้านห้วยไค้ เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่มีการส่งเสริมการเกษตรด้านต่างๆ ทำให้มีสินค้าในกลุ่มอาหารเป็นจำนวนมาก ในส่วนของผู้ซื้อ พบว่า ผู้ซื้อจากหมู่บ้านปิตุคี และหมู่บ้านห้วยไค้จะมีจำนวนมากที่สุด ในบางครั้งก็จะมีการเดินซื้อซ้ำในแต่ละครั้งที่เปิดตลาด โดยสินค้าที่สามารถขายได้เยอะจะได้แก่สินค้าในกลุ่มอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ เช่น มีด จอบ ลูกปิ่นเก็บ เป็นต้น โดยในส่วนของอาหารจากการทดลองเปิดตลาดนัด พบว่า อาหารสดที่มีขายทุกชนิดสามารถขายหมดอย่างรวดเร็วเนื่องจากมีความต้องการสูง โดยในแต่ละครั้งโดยปริมาณที่วางจำหน่าย และปริมาณที่ขายได้จะแสดงอยู่ในตารางที่ 6

ภายหลังจากการทดลองเปิดตลาดนัดชุมชน พบว่า ตลาดมีความเปลี่ยนแปลงไปใน 3 รูปแบบ โดยรูปแบบแรก ตลาดนัดที่เป็นพื้นที่กลางในการขายจะถูกยกเลิกลงไป เนื่องจากการเดินทางในฤดูฝนทำได้ยากลำบาก จึงไม่นิยมเดินทางมายังพื้นที่กลางที่ใช้เปิดตลาดนัดชุมชนโดยในลักษณะนี้ตลาดได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบไปโดยผู้ซื้อได้เดินทางไปซื้อสินค้ายังบ้านของผู้ผลิตโดยตรงด้วยตนเอง และนำเอาสินค้าที่ได้ไปขายต่อในหมู่บ้านที่ตนอาศัยอยู่ โดยมีการจัดการการขายเป็นรอบๆ ไป โดยสินค้าที่นิยมทำในลักษณะนี้จะได้แก่ เนื้อหมู เนื้อไก่ เป็นต้น โดยในแต่ละรอบการขายจะมีการสั่งจำนวน และนัดวันเวลากันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย โดยส่วนที่เหลือจากการขาย จะถูกนำไปวางจำหน่ายในหมู่บ้านให้แก่สมาชิกในชุมชน โดยในแต่ละรอบการซื้อ ในแต่ละหมู่บ้านจะสั่งเนื้อหมูเฉลี่ยรายละ 30-50 กิโลกรัม (3-4 รายต่อครั้ง) ทำให้เกิดการรวมกลุ่มในการเลี้ยงหมูขึ้นในชุมชนตนเองและชุมชนใกล้เคียง เพื่อจำหน่ายให้แก่ตลาด

รูปแบบที่สอง เกิดตลาดนัดเฉพาะในหมู่บ้านที่ตนเองอาศัยอยู่ เนื่องจากตามปกติ ในแต่ละชุมชนจะมีการแลกเปลี่ยนสินค้ากันแบบให้เปล่าทำให้ในบางครั้งก็เกิดการกระทบกระทั่งกันบ้างในชุมชน ดังนั้นเพื่อเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหาผู้ค้าบางส่วนจึงผันตัวเองมาเปิดตลาดภายในหมู่บ้านของตนเอง โดยใช้พื้นที่บ้านตนเองเป็นพื้นที่ในการขาย โดยมีผู้ผลิตสินค้าต่างๆ นำสินค้าของตนเองมาฝากวางจำหน่ายในบ้านดังกล่าว สินค้าส่วนใหญ่ที่ถูกนำมาวางจำหน่ายจะได้แก่ เนื้อไก่ ของป่าต่างๆ หน่อไม้ ผลไม้ ปลาสด และผักสด ซึ่งเป็นสินค้าที่ไม่จำเป็นต้องใช้ผู้ซื้อในปริมาณสูง สามารถขายได้ง่าย โดยเฉพาะไก่ สามารถระบายขายได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งหมู่บ้านที่เปิดในลักษณะนี้จะเป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอ และหมู่บ้านอื่นๆ มีการคมนาคมไม่สะดวก

รูปแบบที่สาม เกิดตลาดกึ่งถาวรขึ้นในบริเวณชุมชน ตลาดในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีการสัญจรไปมาได้อย่างสะดวก และเป็นทางผ่านของหมู่บ้านใหญ่ๆ และมีคนภายนอก และคนเมืองสัญจรผ่านไปมา โดยสินค้าที่มีการนำมาวางจำหน่ายจะได้แก่ พืชผักต่างๆ ข้าวสาร ของป่า ผลไม้ ผลไม้ป่า น้ำผึ้งป่า โดยตลาดในลักษณะนี้จะเป็นตลาดที่อยู่ใกล้กับชุมชน ผู้ค้าไม่มีการรวมกลุ่มในการผลิต จะทำการซื้อหาสินค้าต่างๆ มาวางจำหน่ายด้วยตนเอง และนั่งเฝ้าขายของเอง โดยอาจจะมิญาติหรือลูกเป็นส่วนช่วยในการขาย

ตารางที่ 6 ปริมาณสินค้าที่จำหน่ายและขายได้ในการเปิดตลาดนัดชุมชนแต่ละครั้ง

ครั้งที่	จำนวนคนเดิน (คน)	จำนวนร้านค้า (ราย)	ปริมาณสินค้าที่จำหน่าย (กิโลกรัม)				ปริมาณสินค้าที่ขายได้ (กิโลกรัม)			
			ผักสด	เนื้อหมู	เนื้อไก่สด	ปลาสด	ผักสด	เนื้อหมู	เนื้อไก่สด	ปลาสด
1	758	12	200	120	40	80	195	120	37	80
2	542	14	280	120	60	80	230	120	55	80
3	625	14	250	100	50	80	220	120	50	80
4	520	13	250	120	50	80	200	120	50	80
รวม	2445	53	980	460	200	320	845	480	192	320
เฉลี่ย	611.25 ± 107.78	13.25 ± 0.96	245 ± 33.17	115 ± 10.00	50 ± 8.16	80 ± 0.00	211.25 ± 16.25	120 ± 0.00	48 ± 7.70	80 ± 0.00

จากการเปิดตลาดนัดชุมชนพบว่าสินค้าที่นำมาวางจำหน่ายตามปริมาณความต้องการของชุมชนสามารถขายได้เกือบเต็มเป้าความต้องการของชุมชนเนื่องจากชุมชนสามารถเดินทางได้สะดวกกว่า แต่หากเพิ่มปริมาณของสินค้าเพิ่มมากขึ้นก็ยังคงขายได้เนื่องจากปริมาณการซื้อเดิมยังไม่สามารถเต็มเต็มความต้องการของผู้บริโภคได้ แต่ทว่าผู้บริโภคกลับมีเม็ดเงินไม่เพียงพอแก่การซื้อสินค้า ดังนั้นจึงควรสร้างตลาดควบคู่ไปกับการสร้างผลผลิตให้แก่ชุมชนเพื่อเป็นฐานในการนำเอาสินค้าออกมาวางจำหน่ายให้เกิดความยั่งยืน และมั่นคง ลดปัญหาแรงงานไร้ไหลออกจากชุมชน

วิจารณ์ผลการทดลอง

จากการทดลองเปิดตลาดนัดชุมชนพบว่าชุมชนมีการตอบสนองดี โดยในแต่ละชุมชนมีความต้องการด้านอาหารมากกว่าสินค้าในกลุ่มเครื่องใช้ โดยอาหารที่มีความต้องการสูงที่สุดจะได้แก่อาหารในกลุ่มเนื้อสัตว์ประเภทต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เนื้อหมู และปลาสด ซึ่งอาหารในกลุ่มนี้จะสามารถจำหน่ายได้จนหมดในทุกๆ ครั้งของการเปิดตลาดนัด โดยตลาดนัดชุมชนมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้มีการผลิตอาหารเพื่อการบริโภคมากขึ้น โดยในแต่ละชุมชนจะมีความสามารถในการผลิตอาหาร และสินค้าประเภทต่างๆ ที่แตกต่างกัน ทำให้ปริมาณอาหาร และสินค้ามีความต้องการที่แตกต่างกัน ซึ่งการเปิดตลาดนัดในลักษณะนี้จะเป็นการดำเนินกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้มีการนำความรู้ด้านการผลิต สินค้าประเภทต่างๆ มาใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น มีการพัฒนาความรู้ด้านการผลิตในชุมชน ตลอดจนพัฒนาตนเองและสังคมที่ตนเองอยู่ให้มีเสถียรภาพด้านอาหาร และเศรษฐกิจ จากองค์ความรู้ที่ถูกพัฒนาเพิ่มขึ้น ในลักษณะของกิจการเพื่อสังคม อีกทั้งระบบธุรกิจที่ถูกสร้างขึ้นในรูปแบบนี้ยังสามารถช่วยผันเม็ดเงินลงทุนต่างๆ ที่ถูกนำมาใช้เพื่อการผลิต มาสร้างให้เกิดผลกำไร และนำผลกำไรที่ได้ไปต่อยอดกิจกรรมอื่นๆ ภายในชุมชน และครัวเรือน เช่น กิจกรรมด้านการศึกษา (ส่งลูกเรียน) และกิจกรรมด้านการพัฒนา (สร้างถนนเข้าสู่หมู่บ้าน) ทำให้ชุมชนได้รับสินค้าในราคายุติธรรม และลดค่าใช้จ่ายจากการเดินทางเข้าสู่ตัวเมืองเพื่อซื้อสินค้า อีกทั้งยังสร้างโอกาสในการหารายได้จากกิจกรรมที่มีอยู่เดิม ดังเช่นตัวอย่างรูปแบบการดำเนินงานภายในชุมชนจากการอภิปรายของ สุวิดา (2557) ที่มีการพูดถึงรูปแบบกิจกรรมภายในสังคม ซึ่งรูปแบบที่กล่าวมานี้จะช่วยหนุนนำการพัฒนาของสังคมได้เป็นอย่างดีตามข้อเสนอของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2547) เสนอว่าการประกอบอาชีพและธุรกิจในภาคการผลิตสินค้าและบริการที่สร้างงานสร้างรายได้ซึ่งไม่ได้อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของภาครัฐเป็นหน่วยธุรกิจขนาดเล็กของชุมชนธุรกิจที่ผู้ทำงานเป็นเจ้าของที่อาจมีลูกจ้างหรือใช้แรงงานในครอบครัว โดยมีทั้งที่ดำเนินการโดยถูกกฎหมายและหลีกเลี่ยงกฎหมายหรือไม่มีกฎหมายกำกับธุรกิจเหล่านี้มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจของไทยและรัฐควรกำหนดทิศทางการจัดการที่ดี เพื่อสร้างความคุ้มครองและหลักประกันสังคมสร้างความเป็นธรรมและกระจายโอกาสในสังคมส่งเสริมให้เป็นฐานของเศรษฐกิจโดยรวม ซึ่งกล่าวได้ว่าธุรกิจทางเลือก

จำนวนมากในประเทศมีลักษณะดังที่กล่าวมาการส่งเสริมให้เกิดการจัดการที่ดีและสร้างความคุ้มครองจึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจและยังส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของคนในชาติให้เกิดหลักประกันการมีชีวิตที่ดีความยุติธรรมและกระจายโอกาสของคนในสังคม ซึ่งลักษณะที่เกิดขึ้นนี้ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่มีความเป็นไปได้อย่างพร้อมไปกับเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมในรูปแบบของแนวคิดแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างมีศีลธรรม (moral economy) ช่วยลดความขาดแคลนของชุมชน และบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนสามารถพัฒนาบทบาทหน้าที่ของตนเองให้สามารถช่วยค้ำจุนชุมชนให้เกิดความมั่นคง และมีเสถียรภาพได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังตัวอย่างเช่น ในแทนซาเนีย (Hyden, 2014) พบว่าเศรษฐกิจในระดับชุมชนท้องถิ่น ประกอบขึ้นด้วยความผูกพันในหลายระดับทั้งระหว่างตัวบุคคล ครอบครัว และระหว่างชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิตเพื่อให้แต่ละครอบครัวสามารถดำรงสภาพในสังคมอยู่ได้โดยการทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด และยังสามารถ แสวงหาความพึงพอใจแบ่งปันผลประโยชน์หรือแม้กระทั่งจัดหาสินค้าและบริการต่าง ๆ มาตอบสนองการดำรงชีวิตของตนเอง และชุมชนได้ ซึ่งแม้รูปแบบการขายในตลาดนัดชุมชนในหมู่บ้านห้วยไค้งจะมีความเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ และการเดินทางก็ยังส่งผลให้เกิดความมั่งคั่งขึ้นในชุมชน จากการค้าขายระหว่างกัน ซึ่งจะช่วยในการรักษาความสมดุล และความมั่นคงในแง่ต่างๆ จากความถนัดของแต่ละชุมชน ดังเช่นการศึกษาของ Matsumura (2009) ยืนยันว่าแม้ชุมชนชนบทในอาฟริกาจะค่อยๆ ขึ้นกับระบบตลาดแต่การศึกษาพบว่าชาวนาในเอธิโอเปียยังรักษาขนบธรรมเนียมในการอยู่ร่วมกันกับเศรษฐกิจแบบตลาดผลผลิตที่ได้จึงมิได้มีความหมายเพียงสินค้าในตลาดเท่านั้นแต่อาจมีความหมายเป็นผลผลิตที่ใช้เพื่อสะสมความมั่งคั่งหรือเพื่อแบ่งปันความมั่งคั่งให้กับเครือญาติ และชุมชนเนื่องจากในการขายสินค้าในชุมชนบ้านปิดนี้แต่ละครั้งก็ยังมีลักษณะของพ่อค้าคนกลาง หรือกลุ่มเครือญาติที่เข้ามามีส่วนร่วมในการกระจายสินค้าไปสู่ชุมชนต่างๆ ทำให้เม็ดเงินที่ได้สามารถกระจายออกไปกับกลุ่มคนได้หลายกลุ่มมากขึ้น การเปิดตลาดนัดนอกจากจะเป็นการส่งเสริมด้านการขาย และกระจายสินค้าแล้วยังเป็นการส่งเสริมการสร้างสมดุล และเสถียรภาพให้เกิดขึ้นในชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

ในรูปแบบของการส่งเสริมด้านการผลิต และการเลี้ยง และส่งเสริมด้านการตลาดควบคู่กันไปในการผลิตก็จะสามารถช่วยให้การดำเนินการส่งเสริมด้านการเกษตรเพื่อสร้างความยั่งยืนทำได้รวดเร็วขึ้นเนื่องจากมีผู้เห็นถึงความสำเร็จที่จะได้จากกิจกรรมมากขึ้น อีกทั้งยังสามารถสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจให้แก่ตนเองและชุมชนได้อีกทาง ดังเช่นการศึกษาของ อภินันท์ (2551 และ 2555) ที่ทำการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการเลี้ยงปลาให้แก่ชุมชน พบว่าผลผลิตที่เกิดขึ้นสามารถกระจายตัวไปได้ในหลายรูปแบบทั้งในรูปแบบการแจก และการขายในชุมชน อีกทั้งยังสามารถช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนให้เกิดขึ้นได้ผ่านการค้าขาย และการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ในการเลี้ยงปลา โดยจะสามารถสร้างกลุ่มการเลี้ยงปลาเพื่อป้อนสู่ตลาดการเลี้ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นผ่านการจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงปลาขึ้นมา ซึ่งส่งผลให้ปริมาณการผลิตและรายได้ของผู้เลี้ยง และชุมชนเพิ่มสูงขึ้น และถึงแม้จะเกิด

ความขัดแย้งขึ้นในบางครั้งความขัดแย้งดังกล่าวก็จะสามารถหาข้อยุติ และสร้างผลประโยชน์ที่ลงตัวแก่กัน ในที่สุด

การสร้างเศรษฐกิจที่ค้ำึงเศรษฐกิจขนาดเล็กในระดับท้องถิ่นเพื่อลดทอนการขยายตัวของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้นมีหลากหลายรูปแบบและมีนักวิชาการจำนวนมากได้เสนอไว้ (กนกวรรณ, 2556; สุวิดา, 2556; สุวิดา, 2553, นฤมล, 2548; เสรี, 2545, กาญจนา, 2535) เช่น เศรษฐกิจครัวเรือนของผู้ประกอบการขนาดกลางขนาดเล็กเศรษฐกิจที่ประกอบการตามข้างถนนริมทางเท้าหาบเร่แผงลอย ผู้ประกอบการค้าในตลาดสดตลาดนัดหรือเศรษฐกิจชุมชน เป็นต้น เศรษฐกิจรูปแบบดังกล่าวเป็นการส่งเสริมการผลิตโดยใช้ทุนทางสังคมที่สั่งสมมายาวนาน เน้นภูมิปัญญาและมีเป้าหมาย เพื่อความอยู่รอดของครอบครัวชุมชนมากกว่าการสะสมทุนเพื่อกำไรด้านเดียว เศรษฐกิจในรูปแบบเหล่านี้มีการปรับตัวมีความยืดหยุ่นสูงทั้งเวลาและการใช้แรงงานเข้มข้น (labor-intensive) เป็นแรงงานในครัวเรือนเป็นเศรษฐกิจของผู้ผลิตรายย่อยใช้เทคโนโลยีแบบง่ายๆ ทุนมีขนาดเล็กๆ แหล่งเงินทุนมาจากญาติพี่น้องไม่มีการผูกขาดตัดตอนระบบเศรษฐกิจเช่นนี้เป็นระบบเศรษฐกิจที่มี “เสถียรภาพ” ในทางสังคมด้วยและยังพึ่งพาวัตถุดิบจากตลาดในท้องถิ่น ฯลฯ การสร้างเศรษฐกิจที่มีรากฐานจากเศรษฐกิจรายย่อยหรือขนาดกลางจึงเป็นการเปิดพื้นที่ให้ทุนขนาดเล็กเกิดแข่งขันพร้อมไปกับความร่วมมือ จึงมีโอกาพัฒนาและเติบโตไปพร้อมๆ กันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการค้า ซึ่งลักษณะของการสร้างตลาดนัดชุมชนจะช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านต่างๆ อย่างเป็นระบบ โดยบางส่วนจะเป็นการซื้อตรงจากผู้ผลิตทำให้คนกลางถูกลดบทบาทลง แต่ในลักษณะเดียวกันก็จะเกิดอาชีพคนกลางที่ช่วยให้เกิดการกระจายตัวของสินค้าเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะเป็นการพัฒนากระบวนเศรษฐกิจภายในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง โดย ในระบบการตลาดที่เกิดขึ้นจากตลาดนัดชุมชนฯ ได้ช่วยกระตุ้นให้เกิดเทคโนโลยีต่างๆ และยังเป็นการนำภูมิความรู้ของชุมชนออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในชุมชน ทำให้ชุมชนมีการพัฒนาศักยภาพในการผลิต ลดความขาดแคลนสินค้าในแต่ละประเภทลง โดยบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีความสามารถในการผลิตสินค้าประเภทต่างๆ ได้พัฒนาการผลิตให้มีเสถียรภาพ เกิดการวางแผนการผลิตเพื่อให้ได้สินค้าที่มีความต่อเนื่องสม่ำเสมอในปริมาณที่พอเหมาะกับชุมชนแต่ละชุมชน เป็นเศรษฐกิจที่เติบโตจากภายใน (Endogenous) สามารถพึ่งตนเอง (Self-reliance) หรือพึ่งพาอาศัยกันถ้อยมนุษย์เป็นศูนย์กลางเป็นเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตผู้คนที่มีมิติด้านศีลธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ฉัตรทิพย์ (2548) เห็นว่าเศรษฐกิจในลักษณะดังกล่าวฝังตัวอยู่ในวัฒนธรรมมาช้านานเป็นเศรษฐกิจที่ประชาชนมีบทบาทและบ่งบอกความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับมิติอื่นๆ เป็นพลังทางเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยประชาชน ทำให้เกิดความยั่งยืนจากพื้นฐานของชุมชน ซึ่งผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ในการดำเนินธุรกิจ ลักษณะนี้จะเป็นตัวของชุมชนเองที่จะสามารถสร้างความยั่งยืน และความปลอดภัยด้านอาหารให้เกิดขึ้นกับชุมชน จากการพัฒนาดังแต่ระดับผู้ผลิต เกิดการสะสมทุนรอบในการผลิตภายในชุมชน ซึ่งนอกจากจะเป็นการสร้าง ความมั่นคงให้กับชุมชนแล้วยังเป็นการสร้างบรรทัดฐานให้เกิดขึ้นในสังคมอย่างเท่าเทียม

และเกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม จากการศึกษาของนักสังคมวิทยา Blau (1974) พบว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เป็นการแลกเปลี่ยนทางสังคม (social exchange) มิใช่การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ (economic exchange) เนื่องจากมนุษย์จะคาดหวังรางวัล (Social rewards) จากการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นซึ่งรางวัลที่กล่าวถึงมีความหมายมากกว่าเงินหรือวัตถุสิ่งของอาจเป็นการยอมรับการยกย่องนับถือการยอมทำตาม ฯลฯ การแลกเปลี่ยนจึงใช้ความพอใจหรือคุณค่าที่คาดหวังเอาไว้มิใช่กำไรสูงสุดตามหลักเศรษฐศาสตร์ หากแต่คำนึงว่าผู้รับเป็นใครและจะตอบแทนระดับใดถือเป็นความสัมพันธ์ต่างตอบแทนระหว่างคู่กรณีและความสัมพันธ์ต่างตอบแทนที่เกิดขึ้นซ้ำๆ จะมีค่าลดน้อยถอยลงตามหลักเศรษฐศาสตร์แต่จะก่อให้เกิดความผูกพันต่อการแลกเปลี่ยนในครั้งต่อไปปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่ายจึงอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจ (Trust) และความผูกพันทางสังคม (Social obligation) และเป็นที่มาของการพัฒนาไปสู่บรรทัดฐานกติกาต่างๆ ที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกันจนกล่าวได้ว่าการแลกเปลี่ยนทางสังคมก่อให้เกิดความผูกพันความไว้วางใจเกิดขึ้นและบรรทัดฐานทางสังคมในเวลาต่อมา ซึ่งจะก่อให้เกิดความไว้วางใจกันในการผลิต และเกิดการก่อรูป เปลี่ยนแปลงรูปแบบของตลาดที่เกิดขึ้นในการวิจัยให้กลายเป็นตลาดรูปแบบต่างๆ ที่พบเห็นได้จากการทดลอง ผ่านความเชื่อใจของผู้ผลิต คนกลาง และผู้ซื้อ จากความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในสังคมนี้องค์จะเป็นตัวเกื้อหนุนให้ชุมชนเน้นผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ ปลอดภัย แก่ชุมชน และบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์กัน ทำให้เกิดความพึงพอใจ และสานสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค (รังสรรค์, 2532; สมบูรณ์, 2545; ปกป้อง, 2546) ที่เห็นว่าโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (institutionalized) มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจทางเศรษฐกิจหรือปัจจัยทางสถาบันมีผลต่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมการเมืองและเศรษฐกิจมิฉะนั้นจะไม่สามารถเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ในสังคมและปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างถ่องแท้ ดังนั้นความสัมพันธ์ต่างตอบแทนรวมถึงปัจจัยเชิงสถาบันจึงเป็นอีกด้านหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีอยู่จริงนอกเหนือจากกลไกตลาดที่เป็นกลไกในการจัดความสัมพันธ์ทางสังคมผ่านการค้าการแลกเปลี่ยนที่เกิดจากตลาดนัดชุมชน และเห็นกระบวนการในการผลิตตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงกระบวนการแปรรูป ทำให้ความเชื่อมั่นของชุมชนที่มีต่อสินค้าเกิดขึ้นอย่างมาก ซึ่งผู้ผลิตจะต้องมีจริยธรรมในการผลิตสูง เนื่องจากสินค้าที่อยู่ในระหว่างการผลิต มีการติดตามจากผู้ซื้อตลอดกระบวนการ ทำให้การผลิตสินค้าถูกพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกที่ควร และมีจริยธรรมในการผลิตสูงขึ้นไปด้วย สินค้าที่ได้จึงเป็นสินค้าที่มีคุณภาพสูง เป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตในชุมชนให้ดีขึ้นอีกทางหนึ่ง

จากการศึกษาของ Sangvatanachai (2012) ได้ให้ความสำคัญของตลาดนัดในกรุงเทพฯ โดยมีหน้าที่สำคัญในการแสดงถึงรูปแบบของตลาดที่ไม่เป็นทางการ โดยจะเป็นการยกระดับให้เกิดความทันสมัยขึ้นในลักษณะเมือง โดยเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นดังกล่าวก็จะสามารถยกระดับความสามารถทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในการวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของตลาดนัดชุมชนห้วยโค้งที่มีศักยภาพในการที่จะยกระดับการผลิต และสร้างการกระจายรายได้สู่ชุมชนในวงกว้างทำให้เม็ดเงินลงทุนในการสร้างระบบการเกษตรเกิดการหมุนเวียน ไม่จมลงไปกับการผลิตเพื่อการบริโภคเพียง

อย่างเดียว ชุมชนมีความมั่นใจในการลงทุน และสามารถลงทุนเพื่อให้เกิดผลผลิตเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากมีความต้องการของตลาดเป็นตัวผลักดัน

ดังนั้นนอกจากตลาดนัดชุมชนบ้านห้วยโค้งจะเป็นตัวการสำคัญที่มีส่วนในการผลักดันระบบเศรษฐกิจของชุมชนแล้ว ยังเป็นตัวการสำคัญที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาเทคโนโลยีในการผลิตสินค้าประเภทต่างๆ ให้มีคุณภาพเหมาะสม โดยเป็นการพัฒนาการผลิตจากองค์ความรู้ของชุมชนเพื่อให้ชุมชนเกิดความยั่งยืน ผ่านการซื้อขายผลผลิตในชุมชน เกิดความยั่งยืนจากการพัฒนาในระบบเศรษฐกิจ ชุมชน และที่สำคัญที่สุดเกิดความมั่นคงด้านอาหารแก่ชุมชน

การบริโภคอาหารที่ไม่ถูกต้องนำไปสู่ภาวะทุพโภชนาการทั้งขาดและเกิน ซึ่งภาวะเกินนั้นจะสามารถพบได้ทั่วไปในสังคมเมืองและเป็นสาเหตุให้เกิดการตายเป็นจำนวนมาก ส่วนภาวะขาดส่วนมากจะพบในชุมชนชนบทที่ห่างไกลความเจริญ (วิณะ และคณะ, 2541) พฤติกรรมการบริโภคที่ไม่เหมาะสมถึงแม้ว่าจะไม่ส่งผลทำให้ถึงแก่ชีวิตได้ แต่ก็ส่งผลต่อสุขภาพทำให้ศักยภาพในการพัฒนาประเทศลดลง (อุรุวรรณ, 2536) ในชุมชนกะเหรี่ยงได้รับการสะสมทางด้านพิธีกรรม ความเชื่อในด้านต่างๆ รวมทั้งด้านการบริโภคอาหาร เช่น จากการศึกษาของ ฐนันดรศักดิ์ (2533) ที่ได้ทำการศึกษาความเชื่อด้านอาหารและพฤติกรรมการบริโภคอาหารของชาวกะเหรี่ยง ใน อำเภอตาบ่อช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งพบว่ามีความเชื่อที่ผิดอยู่หลายประการ จากการสำรวจภาวะโภชนาการของชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทยพบว่าภาวะทางโภชนาการของชาวกะเหรี่ยงมีภาวะทุพโภชนาการในแง่ของการขาดสารอาหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารประเภทโปรตีนจากเนื้อสัตว์ เนื่องจากมีความเชื่อในด้านพิธีกรรม และธรรมเนียมปฏิบัติของชุมชน ซึ่งส่งผลให้ได้รับสารอาหารประเภทโปรตีนจากเนื้อสัตว์ทำได้อย่างไม่ต่อเนื่อง โดยจากการศึกษาของ สุจริตลักษณ์ และคณะ (2540) พบว่าพฤติกรรมการบริโภคอาหารของกะเหรี่ยงเผ่าโป จะมีอาหารหลักในการบริโภคในชีวิตประจำวัน คือ ข้าวกับน้ำพริก และผักต่างๆ ซึ่งมีอาหารที่มีเนื้อสัตว์เป็นองค์ประกอบนั้นจะมีก็ต่อเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น การแต่งงาน เลี้ยงผี ปีใหม่ ฯลฯ โดยข้าวที่นิยมในการบริโภคจะได้แก่ ข้าวเจ้า การส่งเสริมการเปิดตลาดนัดชุมชน นอกจากจะช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านการเศรษฐกิจที่ดีขึ้นแล้ว ยังส่งเสริมให้เกิดการกินอาหารในกลุ่มโปรตีนเพิ่มขึ้นอย่างอัตโนมัติ เนื่องจากมีผู้ร่วมจ่ายในการฆ่าสัตว์เพื่อบริโภค ซึ่งจะแตกต่างจากการกินในรูปแบบที่มีประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมเข้ามาผสม เนื่องจากเจ้าของสัตว์ไม่ได้เป็นผู้จ่ายแต่เพียงผู้เดียว แต่มีผู้ซื้อเข้ามามีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงผ่านการซื้อเนื้อสัตว์ที่ผลิตได้ ถึงแม้ว่าการจ่ายในลักษณะนี้จะเป็รเงินที่เกิดขึ้นในอนาคต แต่ทว่าจะสามารถเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเลี้ยงจากการคาดหวังความสำเร็จในอนาคตได้อย่างดี

โดยปัจจุบันได้มีการส่งเสริมในด้านการเกษตรกรรมและปศุสัตว์ด้านต่างๆ จากหน่วยงานของภาครัฐ มหาวิทยาลัย และหน่วยงานเอกชนต่างๆ เพื่อให้เกิดการสร้างอาหารโปรตีนในพื้นที่ขึ้น และช่วยลดรายจ่ายของชุมชนในการซื้ออาหารโปรตีนจากชุมชนภายนอก เช่น จากการส่งเสริมการเลี้ยงปลาให้แก่

ชุมชนกะเหรี่ยงในการศึกษาของ อภินันท์ (2551 และ 2555) พบว่า ชุมชนกะเหรี่ยงมีความสามารถในการเลี้ยงปลาตามวิธีการที่แนะนำได้เป็นอย่างดี แต่ยังคงขาดความสามารถในการวางแผนการผลิต และการตลาดเพื่อขายเนื้อปลาส่วนเกินที่ผลิตได้ให้แก่ชุมชน หรือชุมชนใกล้เคียงต่างๆ ซึ่งจากการศึกษาของ อภินันท์ (2555) พบว่าชุมชนชาวกะเหรี่ยงมีศักยภาพในการผลิตปลาเชิงพาณิชย์ในชุมชนได้ ทั้งเพื่อการบริโภค และเพื่อใช้เป็นลูกพันธุ์ในการเลี้ยง โดยชุมชนชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่อมก๋อยจะทำการติดต่อซื้อขายลูกพันธุ์กันเองทำให้การกระจายลูกพันธุ์ทำได้น้อยและการส่งข่าวไม่ทั่วถึง โดยตลาดนัดชุมชนได้เข้ามาเป็นสื่อกลางในการขาย และกระจายสินค้าที่เกิดจากกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงในชุมชนช่วยให้เทคโนโลยีมีการกระจายตัวได้อย่างทั่วถึง และการเผยแพร่เทคโนโลยีทำได้โดยง่ายขึ้น จากการทำตามกัน โดยเห็นผลสำเร็จจากการเลี้ยง

ตลาดในเชิงธุรกิจจะหมายถึงศูนย์กลางในการแพร่กระจายสินค้าและบริการต่างๆ สู่ผู้บริโภค โดยผ่านช่องทางการแลกเปลี่ยนด้วยสื่อกลาง หรือสิ่งของต่างๆ ตามความพึงพอใจของทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย โดยจะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตามลักษณะและสภาวะสังคม (เกียรติ และคณะ, 2525; ศิริวรรณ, 2546) คือจะต้องมีสิ่งที่ใช้ในการโอนเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ของสินค้าหรือบริการ ซึ่งตลาดจะหมายถึงตัวกลางที่มีทั้งผู้ซื้อและผู้ขายจะมีแต่ผู้ผลิตและผู้ขายอย่างเดียวไม่ได้ ซึ่งชุมชนที่มีการพัฒนา จะมีความเจริญทางด้านวัตถุ ปรากฏอยู่อย่างชัดเจน ซึ่งความเจริญและผลผลิตด้านต่างๆ จะถูกนำเสนอเข้าสู่สังคมด้วยวิธีการทางธุรกิจที่ประกอบด้วยกิจกรรมทางการตลาดเข้าไปมีส่วนร่วม (สุดาดวง, 2543) ดังนั้นหากมีการส่งเสริมให้เกิดการเปิดตลาดนัดในชุมชนซึ่งจะเป็นศูนย์กลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยนก็จะทำให้สินค้าที่มีการผลิตขึ้นในชุมชนสามารถกระจายตัวได้อย่างทั่วถึง และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการบริโภคอาหารทำให้คุณภาพชีวิตสมบูรณ์ขึ้น

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการทดลองเปิดตลาดนัดชุมชนพบว่าประชาชนในพื้นที่มีการตอบสนองต่อการเปิดตลาดนัดเป็นอย่างดี โดยในการเปิดตลาดนัดได้รับความร่วมมือจากหมู่บ้านสมาชิกในทุกๆ ด้าน ทั้งการจัดเตรียมสถานที่ การวางแผนการดำเนินงาน และการจัดหาสินค้าเพื่อจำหน่าย

ในปัจจุบันในพื้นที่ที่ทำการศึกษามีการส่งเสริมด้านการเกษตรเป็นจำนวนมาก แต่ชุมชนยังไม่สามารถนำเอาผลผลิตมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่เนื่องจากประเพณีชุมชน และความคุ้มค่าในการใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะสัตว์ใหญ่ที่สามารถนำมาใช้เป็นอาหารโปรตีนในชุมชนได้ เช่น หมู และ วัว เป็นต้น อีกทั้งในกลุ่มสัตว์เล็ก เช่น เป็ด และไก่ ก็มีประเพณีปฏิบัติในการกินเป็นจำนวนมาก ทำให้การได้รับอาหารโปรตีนทำได้ไม่เพียงพอ ซึ่งภายหลังการส่งเสริมการผลิตอาหารประเภทโปรตีนให้แก่ชุมชนพบว่าชุมชนสามารถผลิตอาหารโปรตีนประเภทต่างๆ ได้เป็นจำนวนมากแต่มีการนำมาใช้ประโยชน์ในแง่ของการบริโภคน้อย เนื่องจากในการฆ่าเพื่อบริโภคอาจมีปริมาณของเนื้อในปริมาณมาก และในพื้นที่ทุรกันดารดังเช่นพื้นที่ตัวอย่างของงานวิจัยนี้ทำให้การเก็บรักษาอาหารสดทำได้ยาก อีกทั้งอาหารสดทั้งหลายมีอายุการเก็บสั้นทำให้การฆ่าสัตว์ใหญ่เพื่อการบริโภคจะทำในโอกาสสำคัญๆ เท่านั้น เช่น ในงานแต่งและพิธีกรรมต่างๆ เป็นต้น โดยเจ้าของงาน เช่น บ้านเจ้าสาวจะเป็นผู้ออกทุนในการเลี้ยงและการฆ่าด้วยตนเอง ทำให้ผู้เลี้ยงมีต้นทุนเพิ่มขึ้นในการกินอาหารโปรตีน

ผลจากการทดลองพบว่านอกจากการใช้ตลาดเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าทั้งภายใน และระหว่างชุมชนแล้ว ตลาดนัดยังเป็นตัวกระตุ้นให้การนำเอาอาหารโปรตีนแต่ละประเภทออกมาใช้ประโยชน์มากขึ้น เนื่องจากมีผู้ร่วมแบ่งต้นทุน และค่าใช้จ่ายในการฆ่าสัตว์เพื่อบริโภค (ผู้ซื้อ) ทำให้การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหารทำได้ดีขึ้น มีการหมุนเวียนของผลผลิตเกิดขึ้น และเกิดการสร้างอาชีพใหม่ๆ ในชุมชน ปรับโครงสร้างการผลิตและการบริโภคอาหารในแต่ละประเภทเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารในกลุ่มเนื้อสัตว์ที่จะสามารถสร้างให้สุขภาวะของชุมชนดีขึ้น ซึ่งในลักษณะการบริโภคนี้นี้จะสามารถกระตุ้นการผลิตอาหารประเภทต่างๆ ได้มากขึ้น ซึ่งการหาช่องทางการจำหน่าย และช่องทางการใช้ประโยชน์ไว้รองรับผลผลิตที่เกิดขึ้น จะช่วยให้อาสาสมัครในชุมชนต่างๆ ตัดสินใจในการเลี้ยงได้ง่ายขึ้น

ความต้องการสินค้าของชุมชน

ชุมชนในการทดลองเปิดตลาดนัด มีความต้องการสินค้าในกลุ่มอาหารแต่ละประเภทในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน โดยข่าวสารมีความต้องการสูงสุดมากถึง 8,138.89 กิโลกรัมต่อเดือน ผักสด 4,898.4 กิโลกรัม

ต่อเดือน เนื้อหมู 1,058.13 กิโลกรัมต่อเดือน เนื้อไก่ 329.90 กิโลกรัมต่อเดือน ปลาน้ำจืด 224.25 กิโลกรัมต่อเดือน และไข่ไก่ 2,312.10 กิโลกรัมต่อเดือน (46,242 ฟอง) และมีมูลค่าในการซื้อต่อเดือน เท่ากับ 1,067,432 บาท ต่อเดือน โดยอาหารที่สามารถผลิตได้เอง และมีความนิยมในการซื้อมากที่สุดจะได้แก่เนื้อหมู ไข่ไก่ เนื้อไก่ ปลาน้ำจืด โดยในความเป็นจริงอาจจะมีความต้องการอาหารเหล่านี้เพิ่มมากขึ้นจากปริมาณการใช้ที่เก็บรวบรวมข้อมูลได้ เนื่องจากในปัจจุบันการเดินทางเพื่อซื้ออาหารจากตัวอำเภอมีกัวยทำได้ยากเนื่องจากต้องเดินทางไกล และใช้เวลาในการเดินทางมาก ซึ่งการสร้างตลาดนัดชุมชน จะเป็นการกระตุ้นให้เกิดการผลิตสินค้า และนำเอาสินค้าที่มีอยู่ออกมาแปรรูปเพื่อจำหน่าย และเกิดอาชีพใหม่ขึ้น ทั้งอาชีพคนกลาง อาชีพเกษตรกร และอาชีพขนส่ง ช่วยให้ชุมชนเกิดความยั่งยืนขึ้นได้ด้วยการพึ่งตนเอง และสร้างช่องทางในการผลิตสินค้าเพื่อป้อนสู่ตลาด และการกระตุ้นการกินอาหารประเภทโปรตีนให้มากขึ้น ไม่จำกัดเพียงแค่การใช้ในครัวเรือน หรือบริโภคเฉพาะเทศกาล

จากการศึกษาระดับสุขภาวะชุมชนโดยใช้ค่าดัชนีมวลกาย เป็นตัวแทนความสมบูรณ์ของร่างกายพบว่าประชากรในกลุ่มบ้านที่ได้รับการส่งเสริมด้านการเกษตรประเภทต่างๆ และหมู่บ้านที่ทำหน้าที่ในการรับซื้อขายสินค้าจากตัวอำเภอจะมีค่าดัชนีมวลกายที่สูงกว่าหมู่บ้านอื่นๆ ซึ่งปัจจัยที่มีความจำเป็นแก่การเจริญเติบโต และความสมบูรณ์ของร่างกายจะได้แก่อาหารในกลุ่มประเภทโปรตีน ซึ่งจากการศึกษา ยังมีความต้องการอาหารในกลุ่มนี้อีกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเนื้อสัตว์ที่มีความต้องการมากถึง 1.5-3 ตันต่อเดือน ซึ่งจากโครงสร้างของชุมชนจะมีประชากรที่มีความสามารถในการผลิตสินค้าแต่ละประเภทอยู่ และสินค้าเหล่านั้นสามารถถูกนำมาแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าในกลุ่มอาหารได้อย่างง่ายดายผ่านการแลกเปลี่ยนในระบบตลาด ซึ่งนอกจากสินค้าในกลุ่มอาหารจะเป็นสินค้าที่มีความต้องการสูงแล้ว สินค้าในกลุ่มเครื่องใช้ประเภทต่างๆ และไม้ไผ่ ก็ยังเป็นที่ต้องการของชุมชน เนื่องจากเป็นสิ่งที่มีการใช้ในชีวิตประจำวันตามปกติของชนชาวกะเหรี่ยง ซึ่งในอนาคตยังสามารถใช้รูปแบบการขายเหล่านี้มาเปลี่ยนแปลงสินค้าที่สามารถผลิตได้ เปลี่ยนเป็นสินค้าที่ต้องการ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังจากการทดลองเปิดตลาดนัดชุมชน

ภายหลังจากการทดลองเปิดตลาดนัดชุมชน พบว่า ตลาดมีความเปลี่ยนแปลงไปใน 3 รูปแบบ โดยรูปแบบแรก ตลาดนัดที่เป็นพื้นที่กลางในการขายจะถูกยกเลิกลงไป เนื่องจากการเดินทางในฤดูฝนทำได้ยากลำบาก จึงไม่นิยมเดินทางมายังพื้นที่กลางที่ใช้เปิดตลาดนัดชุมชนโดยในลักษณะนี้ตลาดได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบไปโดยผู้ซื้อได้เดินทางไปซื้อสินค้ายังบ้านของผู้ผลิตโดยตรงด้วยตนเอง และนำเอาสินค้าที่ได้ไปขายต่อในหมู่บ้านที่ตนอาศัยอยู่ โดยมีการจัดการการขายเป็นรอบๆ ไป โดยสินค้าที่นิยมทำในลักษณะนี้จะได้แก่ เนื้อหมู เนื้อไก่ เป็นต้น โดยในแต่ละรอบการขายจะมีการสั่งจำนวน และนัดวันเวลากันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย โดยส่วนที่เหลือจากการขาย จะถูกนำไปวางจำหน่ายในหมู่บ้านให้แก่สมาชิกในชุมชน โดยในแต่ละรอบการซื้อ ในแต่ละหมู่บ้านจะสั่งเนื้อหมูเฉลี่ยรายละ 30-50 กิโลกรัม (3-4 รายต่อ

ครั้ง) ทำให้เกิดการรวมกลุ่มในการเลี้ยงหมูขึ้นในชุมชนตนเอง และชุมชนใกล้เคียง เพื่อจำหน่ายให้แก่ตลาด

รูปแบบที่สอง เกิดตลาดนัดเฉพาะในหมู่บ้านที่ตนเองอาศัยอยู่ เนื่องจากตามปกติในแต่ละชุมชนจะมีการแลกเปลี่ยนสินค้ากันแบบให้เปล่าทำให้ในบางครั้งก็เกิดการกระทบกระทั่งกันบ้างในชุมชน ดังนั้นเพื่อเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหาผู้ค้าบางส่วนจึงผันตัวเองมาเปิดตลาดภายในหมู่บ้านของตนเอง โดยใช้พื้นที่บ้านตนเองเป็นพื้นที่ในการขาย โดยมีผู้ผลิตสินค้าต่างๆ นำสินค้าของตนเองมาฝากวางจำหน่ายในบ้านดังกล่าว สินค้าส่วนใหญ่ที่ถุ่กนำมาวางจำหน่ายจะได้แก่ เนื้อไก่ ของป่าต่างๆ หน่อไม้ ผลไม้ ปลาสด และผักสด ซึ่งเป็นสินค้าที่ไม่จำเป็นต้องใช้ผู้ซื้อในปริมาณสูง สามารถขายได้ง่าย โดยเฉพาะไก่ สามารถระบายขายได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งหมู่บ้านที่เปิดในลักษณะนี้จะเป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอ และหมู่บ้านอื่นๆ มีการคมนาคมไม่สะดวก

รูปแบบที่สาม เกิดตลาดกึ่งถาวรขึ้นในบริเวณชุมชน ตลาดในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีการสัญจรไปมาได้อย่างสะดวก และเป็นทางผ่านของหมู่บ้านใหญ่ และมีคนภายนอก และคนเมืองสัญจรผ่านไปมา โดยสินค้าที่มีการนำมาวางจำหน่ายจะได้แก่ พืชผักต่างๆ ข้าวสาร ของป่า ผลไม้ ผลไม้ป่า น้ำผึ้งป่า โดยตลาดในลักษณะนี้จะเป็นตลาดที่อยู่ใกล้กับชุมชน ผู้ค้าไม่มีการรวมกลุ่มในการผลิต จะทำการซื้อหาสินค้าต่างๆ มาวางจำหน่ายด้วยตนเอง และนั่งเฝ้าขายของเอง โดยอาจจะมีการหาหรือลูกเป็นส่วนช่วยในการขาย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการสร้างตลาดในกลุ่มสินค้าอื่นๆ ให้เป็นตลาดเฉพาะของสินค้าแต่ละประเภทควบคู่กับการสร้างตลาดนัดชุมชนที่มีการขายสินค้าที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยให้สินค้าสามารถกระจายตัวได้ดีขึ้นผ่านคนกลางทำให้เสถียรภาพเกิดได้เร็วยิ่งขึ้น
2. นอกจากการส่งเสริมด้านการผลิตแล้ว ควรมีการส่งเสริมด้านการแปรรูป การเก็บรักษาผลผลิต ในลักษณะของเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยวให้กับชุมชน เพื่อยืดอายุของสินค้าให้ยาวนานขึ้น และอยู่ในตลาดได้นาน คงความสดใหม่แก่ผู้บริโภค

บรรณานุกรม

- กนกพร กระบวนศรี. 2531. ตลาดนัดหมื่นเวียนชนบทในภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กนกวรรณ มะโนรมย์. 2556. เศรษฐกิจในสังคม. สถาบันสังคมกับเศรษฐกิจลุ่มน้ำอีสานและโขง. ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. อุบลราชธานี: บริษัทยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป จำกัด.
- กาญจนา แก้วเทพ. 2535. เศรษฐศาสตร์ที่เอื้อเพื่อชีวิต. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 38(46): 37-39. เกียรติ จิระกุล จาตุรงค์ วัฒนผาสุก สุวัฒนา ธาดานิติ ขวัญสรวง อติโพธิ ชมพูนุท นาศิริรักษ์ และ เนตรนภิศ นาควัชร. 2525. ตลาดในกรุงเทพมหานครกับการขยายตัวและพัฒนาการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2527. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์. _____, 2548. แนวทางและวิธีวิจัยสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- ชมรมคนรักในหลวง. 2555. บทความเศรษฐกิจพอเพียง. [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา <http://welovethaiking.com/blog/1028%E0%B9%83%E0%B8%AB%E0%B8%A1%E0%B9%88> (28 สิงหาคม 2555).
- ฐนันต์ศักดิ์ เวียงสารวิน. 2533. ความเชื่อเกี่ยวกับอาหารและพฤติกรรมบริโภคอาหารของกะเหรี่ยง: ศึกษากรณีชุมชนบ้านกล้วย อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. 2542. ธุรกิจชุมชนและเส้นทางที่เป็นไปได้. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ณรงค์ศักดิ์ ปิ่นเกล้า. 2552. รูปแบบและกลยุทธ์การประกอบการ ตลาดนัดคุณาวรรณ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. การค้นคว้าอิสระปริญญาโท. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดำรง ฐานดี. 2531. วิธีการเชิงมานุษยวิทยากับการศึกษาเรื่องเศรษฐกิจมานุษยวิทยาเชิงเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นฤมล นิราทร. 2548. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการการศึกษาเศรษฐกิจนอกภาคทางการในเขตเมืองเพื่อการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- บุญทัน ดอกไธสง. 2533. ทฤษฎีการบริหารการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- ปกป้อง จันทรวิทย์. 2546. คอลัมน์ “มองมุมใหม่” หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 2, 3 และ 8 ตุลาคม 2546.
- ประภัสสร บุญมี. 2542. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ**. กรุงเทพฯ: ประสานการพิมพ์.
- เพลินทิพย์ โกเมศโสภณ. 2546. การวางแผนการตลาด. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภักติรา นันทพงษ์ พิมพ์ชนก สังข์แก้ว เสาวนีย์ กาญจนหย่า และปิยวัลค์ ตัญตรัยรัตน์. 2547. **การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคม การผลิต การตลาดและกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรในโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ต.แม่แฝกใหม่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- มนตรี สิงหาวาระ. 2549. **การพัฒนาตลาดนัดชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืนในตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. 2547. **การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- มานิตย์ ทวีกสิกรรม. 2544. กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน. **วารสารวิชาการปริทัศน์**. 9(3): 14-17.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. 2532. **กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจประเทศไทย: บทวิเคราะห์ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ. 2475-2531**. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- วิจิตร มาตรา. 2516. **ประวัติการค้าไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บัณฑิตการพิมพ์.
- วีณะ วีระไวทยะ และสง่า ดามาพงษ์. 2541. **พฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2546. **การบริหารการค้าปลีก**. กรุงเทพฯ: สำนักธรรมสาร.
- สกุณี ญัฐพลวัฒน์. 2541. **ตลาดน้ำวิถีชีวิตพ่อค้า-แม่ค้าไทย**. กรุงเทพฯ: ฐานการพิมพ์ จำกัด.
- สมบุรณ์ ศิริประชัย. 2545. **เศรษฐศาสตร์สถาบัน: ทางเลือกใหม่ในการวิเคราะห์สังคมเศรษฐกิจไทย**. การสัมมนาของกลุ่มเศรษฐศาสตร์สถาบัน วันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2545.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2542. **ทฤษฎีสังคมวิทยา: การสร้าง การประเมินค่าและการใช้ประโยชน์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2547. **ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเศรษฐกิจนอกระบบ**. ในการประชุมวิชาการประจำปี 2547 เรื่องเศรษฐกิจนอกระบบกับการบริหารจัดการที่ดีของรัฐจัดโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ วันที่ 24 มิถุนายน 2547 ณ ศูนย์การประชุมและแสดงสินค้าอิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี. [ออนไลน์] แหล่งที่มา http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/annual_meet/47/present/presentation_01pdf (7 กรกฎาคม 2557).
- สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2550. **แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี**. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2550-2559.
- สุจิตลักษณ์ ตีผดุง และสรินยา คำเมือง. 2540. **สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์: กะเหรี่ยงโป**. กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรม จำกัด.
- สุดาตวง เรืองรุจิระ. 2543. **หลักการตลาด**. กรุงเทพฯ: ยงพลเทรดดิ้ง.
- สุริยา รัตนกุล และสมทรง บุรุษพัฒน์. 2538. **สารานุกรมชาติพันธุ์กะเหรี่ยง: กะเหรี่ยงสะกอ**. กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรม จำกัด.
- สุวิดา ธรรมณีนวงศ์. 2553. **ตลาดสด: การสร้างเศรษฐกิจชาติในเขตเศรษฐกิจและวัฒนธรรม**. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย 30(2): 131-147.
- _____. 2556. **การปะทะประสานระหว่างเศรษฐกิจประชาชนกับเศรษฐกิจทุนนิยม: กรณีศึกษาตลาดในลุ่มน้ำท่าจีน แม่กลอง**. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย 33(2): 215-248.
- เสรี สีลาสัย. 2545. **บททดลองเสนอการสร้างเศรษฐกิจชาติบนรากฐานเศรษฐกิจชุมชน**. เอกสารการประชุมเสนอผลงานวิจัยเรื่อง เศรษฐกิจชุมชนลุ่มน้ำ เสนอที่โรงแรมสยามซิตี้ วันที่ 25-26 ตุลาคม พ.ศ. 2545.
- เสาวนีย์ คุณขุนทด. 2542. **พฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้าจากตลาดนัดในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา**. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติครั้งที่ 23. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ระหว่างวันที่ 23-24 ธันวาคม 2554. หน้า 888-894.
- อดิศักดิ์ น้อยสุวรรณ. 2543. **ผลแห่งการพัฒนา: เศรษฐกิจชุมชนมุมมองจากองค์กรธุรกิจชุมชน**. วารสารสุโขทัยธรรมาธิราช. 13(2): 79-84.

อภินันท์ สุวรรณรักษ์. 2551. **การอนุรักษ์และเพาะขยายพันธุ์ปลาประจำถิ่นเพื่อเพิ่มพูนจำนวนอาหารโปรตีนของประชากรในท้องถิ่น ในเขตอำเภอ อมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่.**

รายงานฉบับสมบูรณ์ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
เครือข่ายภาคเหนือ. เชียงใหม่: คณะเทคโนโลยีการประมงและทรัพยากรทางน้ำ
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

_____. 2555. **ความมั่นคงทางด้านอาหารโปรตีนจากสัตว์น้ำแก่ชาวเขาและการอนุรักษ์ปลาไทยพื้นเมือง.** รายงานฉบับสมบูรณ์ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติเครือข่ายภาคเหนือ. เชียงใหม่: คณะเทคโนโลยีการประมงและทรัพยากรทางน้ำ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

อุรุวรรณ แยมบริสุทธิ. 2536. **ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดภาวะอ้วนในเด็กวัยเรียนในกรุงเทพมหานคร.**
วารสารศิริราชพยาบาล. นครปฐม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.

Blau Peter M. 1974. Social Exchange. In **On the Nature of Organization:**
204-214. New York: JohnWiley & Sons.

Hyden G. 2014. The Economy of Affection: Vanishing or Still Alive?. In **Rural Development and Moral Economy in Globalizing Africa: From Comparative Perspectives.** Proceeding on 6th International Conference on African Moral Economy Africa (26-28 August 2013, Fukui Japan). 3-21.

Matsumura Keiichiro. 2009. Turning Wealth into Cash or Gift?. **Negotiating Morality in Highland Ethiopia' in Comparative Perspectives on Moral Economy: Africa and Southeast Asia.** Proceeding on 3rd International Conference on Moral Economy of Africa (7-9 October, 2006, Fukui Japan). 181-186.

Sangvatanachai Dita. 2012. **Le marché périodique urbain Les éléments constitutifs d'une nouvelle culture urbaine, économique et sociale: le cas de Bangkok.**
Doctoral Dissertation. Université de Grenoble.

Yamane, T. 1967. **Elementary Sampling Theory,** USA: Prentice Hall. 405 pp.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ภาพการปฏิบัติงานและการลงพื้นที่สำรวจข้อมูล

ภาพผนวกที่ 1 ลักษณะทางกายภาพทั่วไปของชุมชนกะเหรี่ยงในกลุ่มตำบลยางเปียง

ภาพผนวกที่ 2 ความยากลำบากของการเดินทางในฤดูฝนของพื้นที่ศึกษา

ภาพผนวกที่ 3 การประชุมเพื่อเตรียมตัวจัดตั้งตลาดนัดโดยตัวแทน และผู้นำชุมชนในหมู่บ้านห้วยไค้

ภาพผนวกที่ 4 การประชุมทำประชาพิจารณ์ในการจัดตั้งตลาดนัดฯ และกำหนดบทบาทหน้าที่

ภาพผนวกที่ 5 การลงมติระหว่างชุมชน กระจายข่าวการจัดตั้งตลาดนัดฯ และจัดหาผู้ขายในกลุ่ม

ภาพผนวกที่ 6 พิธีเปิดตลาดนัดชุมชนหมู่บ้านห้วยโค้ง

ภาพผนวกที่ 7 เครือข่าย และภาคีผู้ร่วมงานในการจัดตั้งตลาดนัดชุมชนบ้านห้วยโค้ง

ภาพผนวกที่ 8 สินค้าในกลุ่มเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันที่นำมาจำหน่ายในตลาดนัดฯ

ภาพผนวกที่ 9 กระเทียม และน้ำผึ้งป่าที่ถูกนำมาจำหน่ายในตลาดนัดฯ

ภาพผนวกที่ 10 ผักกาดพื้นบ้านเป็นอาหารที่สำคัญในชุมชนกะเหรี่ยง

ภาพผนวกที่ 11 กลุ่มอาสาสมัครที่ผลิตผักกาดพื้นบ้านเพื่อจำหน่าย

ภาพผนวกที่ 12 สินค้าในกลุ่มเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มที่ถูกนำมาจำหน่ายในตลาดนัดฯ

ภาพผนวกที่ 13 น้ำผึ้งป่า และผักขมป่าจากผู้ค้าในหมู่บ้านห้วยตอง

ภาพผนวกที่ 14 บรรยากาศโดยทั่วไปของตลาดนัดฯ

ภาพผนวกที่ 15 ลูกพันธุ์ปลาที่สามารถเพาะพันธุ์ได้ในหมู่บ้านปิตุคี
และไก่เนื้อที่ได้รับการส่งเสริมในการเลี้ยงภายในหมู่บ้าน

ภาพผนวกที่ 16 ปลาสดที่เลี้ยงได้จากบ่อส่วนตัวของอาสาสมัครในหมู่บ้านปิตุคี และหมู่บ้านห้วยไค้ง

ภาพผนวกที่ 17 ไก่บ้าน และพลาสติกที่ถูกนำมาจำหน่ายในตลาดนัดฯ

ภาพผนวกที่ 18 กระเทียมสดที่สามารถปลูกได้ในชุมชนบ้านห้วยไค้ง

ภาพผนวกที่ 19 ปลาเนื้อจากบ่อเลี้ยงในพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริมจากนักวิจัย
คณะเทคโนโลยีการประมงและทรัพยากรทางน้ำ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ภาพผนวกที่ 20 ชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงเพื่อเก็บข้อมูลโดยมีผู้ช่วยเป็นชาวกะเหรี่ยงในชุมชน

ภาคผนวก ข

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	ว่าที่ร้อยตรี อนรรตน์ ไชยปิ่น
เกิดเมื่อ	10 ธันวาคม 2525
ที่อยู่	140 หมู่ 1 ต.ต้นเปา อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2538 - 2539 มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนโกวิทอรัญ จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2541 - 2543 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนกาวีละวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2544 - 2547 ปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2550 - 2551 ตำแหน่งผู้จัดการศูนย์ ศูนย์กระต่ายสาและศูนย์การท่องเที่ยว ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2551 - ปัจจุบัน ผู้ช่วยนักวิจัยศูนย์ส่งเสริมและสนับสนุนมูลนิธิ โครงการหลวงและโครงการตามพระราชดำริ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี